శ్రీః.

ఆంధ్రీకృతాగస్త్యబాలభారత

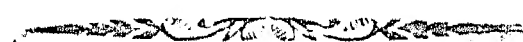

ఇది.

బళ్లారిజిల్లా బళ్లారి డిస్ట్రిక్టు మునసఫ్ కోర్టు వకీలు

కోలాచలం శ్రీనివాసరావుచే

E-19 రచియింపబడినది.

మొదటి కూర్పు.

బళ్లారి.

వాణీవిలాసముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడినది.

శ్రీ.

ఆంధ్రీకృతాగస్త్య బాలభారతము.

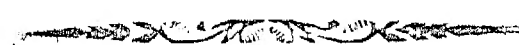

ఇది.

బళ్లారిజిల్లా బళ్లారి డిస్ట్రిక్టు మునసఫ్ కోర్టువకీలు

కోలాచలం శ్రీనివాసరావుచే

రచియింపబడినది.

మొదటి కూర్పు.

బళ్లారి.

వాణీవిలాసముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడినది.

1908.

వెల రు. 0—12—0.] [తపాల ఖర్చు 0—1.

—(౦)—

ఇప్పటి కెనిమిదేండ్ల క్రిందట నాపెద్దమామగారయిన బ్రహ్మశ్రీ గోళ్ళపల్లె శంకరశాస్త్రిలవారు నాతో మాటలాడుచుండునపుడు ప్రస్తావవశమున నొక శ్లోకము చెప్పినారు. ఆశ్లోకమెచ్చటిదని ప్రశ్నింప నగస్త్యభారతములోనిదనిన్ని తమచిన్నతనంబున బాలురెల్లరు దానిని బాఠముగఁ జదువుచుండిరనిన్ని చెప్పినారు. అందుపైన నేను చెన్నపట్టణమునకు వ్రాసి పన్నెండుసర్గల గ్రంథము వ్రాయించి తెప్పించితిని. వచ్చిన గ్రంథములోఁ దప్పులుంటయెగాక కొన్ని శ్లోకములు లేకయుఁ గొన్ని శ్లోకములలో నొక్కొటి రెండు చరణములు లేకయునుండినవి. వానిని నాంధ్రీకరించుట కష్టమని యెంచి శ్లోకాభిప్రాయంబు వచ్చినఁజాలునని యెంచి యారుసర్గ లాంధ్రీకరించితిని. చక్కని ప్రతి దొరకునంతవఱకు మిగత భాగమాంధ్రీకరించుటకు నిష్టము లేక మానితిని. శుద్ధప్రతికై మైసూరులో నుండు నామిత్రులకు వ్రాసినాడను. మూలమునందు శ్లోకములు లేని తఱి నేను గొన్ని పద్యములు కూర్చి సందర్భము మూఱనటుల యొనర్చినాను. కొన్ని శ్లోకములు చంపూభారతమునుండియు గొన్ని శ్లోకములు మఱియొక బాలభారతమునుండియు నాంధ్రీకరించినాడను. అవియెవ్వియన

ప్రథమాశ్వాసములోని పద్యములు ౨, ౫, ౮, ౧౮, ౨౨ అమరసింహ బాలభారతమునుండియు

ప్రథమాశ్వాసములోని పద్యములు ౧౨౩, ౧౨౪, ౧౨౫, ౧౨౬, ౧౩౭ పద్యములున్ను

ద్వితీయాశ్వాసములోని ౪, ౧౫౬ పద్యములున్ను.

తృతీయాశ్వాసములోని ౧౨౭, ౧౪౬, ౧౬౦ లున్ను చంపూభారతము నుండియు నాంధ్రీకరింపఁబడినవి.

(2) నావద్దనుండు పుస్తకములో "అగస్త్యకృతబాలభారత" మనియున్నది. ఈయగస్త్యులెవరయినది వీరితండ్రియెవరయినది తెలియకయున్నది. ఈవివరములు చక్కఁగశోధించి ముందువ్రాయ యత్నించినాను.

(3) పూర్వకాలపు సంస్కృత మహాకవులశ్లోకముల నాంధ్రీకరించువారక్షరక్షరమున్ను ప్రతివాక్యమున్ను నాంధ్రీకరించుటకంటెను శ్లోకాభిప్రాయంబు చక్కఁగఁదెలియులాగానరించినఁ జాలునని నాయభిప్రాయంబు. ఈవిషయంబున ఫ్రాన్సుదేశపు మహాకవి "బోయిలో" అనునతని తాత్పర్యవాక్యజాలములను బాలింగుబ్రోకను యింగ్లీషుపండితుఁడీ క్రిందవివరించినరీతి వ్రాసినాడు.

"To translate survilely into modern language an ancient author, phrase by phrase, and word by word, is preposterous: nothing can be more unlike the original than such a copy",

(4) నాపద్యములందు సంస్కృత శ్లోకాభిప్రాయంబుచక్కఁగ నెలివడకయుండినచో నట్టివానిని బండితులగువారు నాపైఁగరుణఁబూని తెలిపినయెడల వానిని మరల నొకతూరి గమనించి చూచి సంస్కరించెదను.

(5) నావంశానుక్రమణిక వ్యాఖ్యానకర్తలని జగత్ప్రసిద్ధిఁగాంచిన కోలాచల మల్లినాథసూరిగారినుండి యాంధ్రమునఁ బద్యరూపముగాను ఆంగ్లేయభాషను గద్యరూపముగాను వ్రాయఁబడినది.

24 జూన్. 1908. ☞ కోలాచలం శ్రీనివాసరావు.

HISTORY OF KOLACHALAM FAMILY

FROM

Mallinatha Suri the Great Commentator.

Mr. K. P. Trivedi, Professor of Oriental Languages, Elphinston and Deccan Colleges, asked me in 1901 for certain information regarding the great commentator, Kolachala Mallinatha Suri. I wrote to him in reply that Mallinatha Suri was my ancestor and the other particulars regarding him were not known and that I would collect and furnish him with them. I thought then that the traditional family information I then had, was of little avail till substantiated by some authentic record. A long and patient research has put me in possession of information beyond all manner of doubt in all respects but one which, however, is supplied by me as I gathered it from reliable sources.

2. All my efforts to fix the exact limits of each man's life between my great ancestor and me, proved futile. However, this long research has enabled me to calculate the probable time of their existence.

3. Professor Trivedi, in his preface to Ekavali, places Mallinatha Suri towards the end of the fourteenth century. The reasons given by him for fixing that period will equally hold good even when we place him in the middle of the fifteenth century or still later. However, I place before the reader certain information which would rather enable him to fix the period somewhere in the fifteenth century. The great king "*Pratapa Rudra*" who reigned over Orissa, Telingana and other Provinces, died

about A.D. 1320. *Vidyadhara*, a great Sanscrit scholar, wrote "Prataparudria" in praise of him. It is not known, and it cannot be gathered from the book, whether that Sanscrit scholar wrote it during his life-time or after. He is also the author of Ekavali, a book on poetics. Mallinatha Suri is a commentator of the latter book (Ekavali) while his second son Kumaraswamy Somayaji is the commentator of the former (Prataparudria). Somayaji, in his commentary, informs us that himself and Peddi Bhatta are the two sons of Mallinatha Suri, and that he read under his elder brother Peddi Bhatta. Later on, he also says that there was *formerly* a great scholar by name Vidyadhara who collected all gems in literature. This would lead one to infer that Vidyadhara lived long before Somayajulu. Kumaraswamy Somayajulu had a son by name Malliswamy Somayajulu. This sonship of Malliswamy Somayajulu to the commentator Kumaraswamy though at present traditional, was, I am reliably informed, borne out by a record—a gift-deed—which is now lost. A close relation of us who died last year aged 92 informed me that the village of Oolur in the Bellary Taluk was granted as Agraharam to Malliswamy Somayajulu and his own ancestors by the famous Krishna Deva Raya by a deed of gift—which deed had been in his possession, when some fifty years ago the Collector of Bellary who collected all such deeds, took it from him and did not return it. This information substantiates what I have heard already and I have no reason to doubt it, as it proceeded from an aged gentleman who renounced his wordly concerns and was a Sunniasi. His sons and grandsons are still alive in Oolur.

Taking the above for a fact and taking also into consideration that the famous king Krishna Deva Raya died about the year 1530, we may safely infer that Kumara-

swamy Somayajulu lived during the latter half of the fifteenth century, and his father Mallinatha Suri the great commentator in the first half of that century. Further, we have got the following record to show that Kolachela Sarvadeva Somayajulu son of the above Malliswamy Somayajulu was living and was taken as one of the four Yajamanas of Oolur in 1564.

The following is a free English translation of the record alluded to above: This is dated S. S. 1486 *corresponding to A. D.* 1564.

THE AGREEMENT RELATING TO THE PRAYASCHIT IN THE AGRAHARAM.

"The unanimous agreement written by the educated portion of the Oolur Agraharam on the 5th day of the bright fortnight in the month of Sravana in the year Krodha, 1486 of the era of Salivahana, relating to the ceremonials (rituals), customs and Prayaschit :—In all matters like the rituals, customs, Prayaschit and income, the course should be decided by a select body composed of (1) Sarvadeva Somayajulu, son of Kolachela Malliswamy Somayajulu (2) Thimmavadhanulu son of Yagneswara Somayajulu (3) Thimmayya son of Yagnanarayana and (4) Sarvadeva Somayajulu son of Yayavaram Maheswarabhattu, Kurnam of Oolur. If any of these four is absent, no decision is valid without the knowledge of the absentee. This decision is binding on all. The community should not make any decision in matters relating to the rituals, customs, Prayaschit and others, without these four men.

Assented by (1) Kolachela Somayajulu (2) Oolur Kurnam Yayavaram Sarvadeva Somayajulu (3) Thimmayya son of Yagneswara Somayajulu (4) Thimmayya son of Yagnanarayana Deekshathulu.

The above four have consented to form the select

committee. A violation of this agreement will be punished by exclusion from *Swasthi* and *Punyahavachanam*.

This is written by Oolur Kurnam Sarvadeva Somayajulu son of Maheswarabhattu, and attested by 25 Brahmins."

4. The above Sarvadeva Somayajulu had a son by name Malli Seshadri Deekshit. In the latter's life, the village of Oolur was snatched away from its possessors during the anarchy that prevailed after the battle of Talikota in 1564, but the great scholar Deekshita recovered it from Hundi Hanumappa Naik, Poligar of Anantapur. C. P. Browne, in his annals of Handeh Anantapur, mentions that a tract west of Bellary was granted to the above Poligar in 1569 and that he died in 1582. Therefore, our ancestor Deekshit must have recovered the village of Oolur, between 1569 and 1582.

5. Deekshit's son was Malli Suria Narayana. During his life-time there were disputes between him and other learned men about the Yajamaniam (head-membership) of the village and the matter was referred to the then reigning king of Anegundi and his decision that some others also along with Malli Suria Narayana were the Yajamanas of the village, is still in the possession of the heirs of the old Sunniasi referred to in para 3. He and his son Bhaskar Bhat left the village in disgust and settled in Jantakal, a village on the other side of the Tungabhadra in the Nizam's dominions, where also the family owned lands. His grandson Vencatarama Deekshit was a great scholar and acquired landed property in Gajendragada, a native state in the Dharwar District and settled there till his death in the 98th year of his age. He left three sons Subba Sastri, my grand father, and Bhaskara Sastri. Of these Subba Sastry was an eminent and far-famed pundit. He was

invited to the *Yagam* performed by the celebrated Chidambar Deekshit of Naragunda in the Dharwar District in the Bombay Presidency. He described in verse the Yagna at which he was present and received a great reward. Chidambar Deekshit introduced Subba Sastry to the great "*Chendu Lal*" his pupil and the *Vazier* of the Nizam, who did not take long to recognise his great scholarship and gave him the Jaghir of "*Chukankal*" near Koppal on the western side of the Tungabhadra. This Jaghir is still in the possession of my famly. He wrote many books in Sanscrit and I am doing all I can, to collect them with the double object of publishing that eminent scholar's works and of gathering such family references as are likely to be found therein. He renounced the world entering on the fourth Asrama and lived the life of a religious recluse in Gajendragada for about twenty years. His Samadhi (tomb) in that place is till to-day frequented by many.

6. As the family properties were lying scattered in the Presidencies of Bombay and Madras and in the Nizam's Dominions, Subba Sastry left his younger brothers in different places to manage them. Thus Gangadhara Sastry, my grand father, settled in Kamalapur near the famous Hampi to look after the landed property there and in the villages of Oolur, Pandipad, Kadarampoor, Anegundi, Siddammanahalli and Rampuram and other places. After him my father, Setupati Sastri, lived in Kamalapur continuing his father's work. He was the minister of Sree Thrumala Deva Rayalu, Rajha of Anegundi and died in Kamalapur in 1863. On his death my brother-in-law Mr. Tinnevalli Komaraswamy Iyah of Bellary brought my elder brother K. Vencata Rao, and me subsequently, to Bellary for English education and it is to his affectionate care that we brothers owe our Education and present position.

7. Professor Trivedi on page 29 of his preface to

Ekavali, writes it as a tradition that Kolachela was a village owned by a mighty Zamindar in the fourteenth or the fifteenth century. This may probably be true and I attach to it another traditional incident in my knowledge. The ancestors of Mallinatha Suri had, it appears, lived in Pandipad a small village near Oolur. They were known as *Pandipadu* people. Pandipadu in Telugu is called Hundihalu in Canarese. As these names mean a place for hogs Mallinatha Suri converted the term into Sanscrit "*Kolachela*" and he and his descendants have been since known as Kolachela people. My family has got an Inam land in Pandipad. How the name was further altered into Kolacherla is not known to me. I find in one or two books only, the family name appearing as Kolacherla.

8. In conclusion I express my gratitude to Professor Trivedi for setting me in motion to find out who I am and whence I came.

K. SREENIVASA RAO.

శ్రీ

కోలాచలవంశానుక్రమము.

మ॥ ఋషివర్గప్రథితాగ్రగణ్యుఁడు ధరిత్రీరక్షణార్థంబువై
దుషిచే రాముని వేఁడి భూతలము సంతోషంబుగాఁ గొంచుఁగి
ల్బిషముల్ ద్రోసినవాఁడు దేవతతికిన్ వీడైనవాఁడంగజ
ద్విషసమ్మాన్యుఁడు కశ్యపర్షి యగుఁగాదే! వారిగోత్రంబునన్॥

॥శా॥ శ్రీమన్నైగమ వర్గమార్గ విహరచ్ఛిద్వ్యగ్రధీనాథుఁడై
శ్రీమంతుండయి, సర్వగణ్యసుగుణ శ్రీనాథుఁడై, వావద
త్స్వామీతి ప్రతిపంథి బంధదవగంధామంధనాథుండునై
భామద్ఖ్యాతిని మల్లినాథుఁడవనిన్ భాసిల్లె సన్నాథుఁడై.

మ॥ ఘనసౌవర్ణతనూవిరాజిత, యలంకారాఢ్య, సన్మాధురీ
ఙనవాలాప, గుణాభిరామ, బుధగణ్యప్రౌఢసద్వృత్తి, మా
న్య, నవీనోపమ గాళిదాసకృతికన్యన్, స్వీయసంజీవినిన్
మునుదుష్టీకన దుర్విషాప్తి తొలఁగన్ బోఁద్రోసి రక్షింపఁడే!

సీ॥ సుధఁదెచ్చె రఘువంశసూక్త్యబ్ధి నెవ్వాఁడు,
నిర్మథత్సంజీవినీ బలమున
నారికేళాంభ సద్భారవిభేదించి పండితాళికెవండు ఫలమునొసఁగె
చిత్రనైషధినిఁ బవిత్రగా నొనరించి
నలసునోజితఁగాను సలిపె నెవఁడు
మాఘు మేఘములందు మహిమోన్నతుఁ డెవండు
సదమలామృత ధారసరణిఁ జూపె॥

॥గీ॥ అట్టిబుధమౌళి కోలాచలాఖ్యవంశ
పూర్ణజలనిధి చంద్రుఁడై పొలుపుఁగాంచి

యూర! శ్రీమల్లినాథుఁడా యనఘుఁడనఁగ
వెలసె శ్రీమల్లినాథార్య వినయ ధనుఁడు.

గీ॥ హంది హోళని కర్ణాటకాళి పిలువ
పంది పాడని యాంధ్రులు పల్కరింప
నట్టిపురనామ మశ్లీల మనుచుదాని
మార్చెఁ గోలాచలంబని మహితుఁడతఁడు॥

శా॥ తత్సూనుండు త్రయీమయీనిఖిల విద్యావ్యాకృతీద్యార్థసం
పత్సాసంధిత దిగ్జయుండు విలసద్వ్యాఖ్యాన విఖ్యాతిగుం
డుత్సాసాధిత గ్రామహస్తి నివహుం డుత్యత్ప్రభాభూషితుం
డుత్సర్గాఘుఁడు పెద్దిభట్టనఁగఁ దానొప్పారె భాభానుఁడై॥

ఉ॥ ఆతనికాత్మసోదరుఁడు హారికపిత్వ సుతత్వభాస్వరుం
డాతతతైజసోల్లస దహర్పతి వాగ్పతిగీష్పతిప్రతి
వ్రాతుఁడు భాష్యవేదియుఁ గుమారక నామకసోమయాజిగో
నేత, ప్రతాపరుద్రియ వినిశ్చలటీకను జేసె నానన॥

ఉ॥ ఆమహనీయుపుత్రుఁడు మహాధ్వరసద్వ్రత తర్పితాఖిల
వ్యోమచరుండు, నిత్యపరిపోషిత దీనజనార్థిసార్థుఁడుఁ
సౌమనసాత్త శ్రౌతపథసారుఁడు మల్లిక సోమయాజియ
ధీమహితుండు, రాజిలె సుధీశుఁడు కోలచలాబ్ధిసోముఁడై

శా॥ ఆవిష్వక్సణి దివ్యవృత్త శ్రుతి హేమాగ్నిప్రభావార్చనా
శ్రీవర్గంబుగణించి మెచ్చియొసఁగెన్ శ్రీకృష్ణరాయండు తా
భూవర్ణ్యంబు హులుఘూరునాఁ బరఁగుసంపూజ్యంబు నాపల్లె నా
[illegible] వాసంబుగ సోమయాజికొనెఁబూర్ణానంద చిత్తంబునన్

మ॥ సుతుఁడై యాతనికిన్ జనించెఁగడ సంశుద్ధాత్ముఁడాఁర్యశ్రేయుం
డతులాత్రేయహవిస్సు హేమ హుత సుగ్రాపంచత్పరిధూమోత్కరా
వితలశ్యామిత దిఙ్ముఖుండు కరుణావిష్కారనిష్కాసితో
ద్ధితకోపాత్ముఁడు సర్వదేవుఁడను యజ్వేశుండు సంశ్రేయుఁడై

గీ॥ అల్లనాయజ్వనందనుం డగుచు జనుల
యుల్లమందున మోదంబు పల్లవింప
మన్ని శేషాద్రి, యజ్వయై మహిని నెగఁడెఁ
బిల్లపాపలఁగని పెద్దఁబెంచి మించె.

చ॥ ధరణిసురాన్వయాగ్రణి, యుదారకళావిభవాను మోదియున్
వరయజనాది షట్క్రియల భాసితుఁడంచిత నీతికోవిదుం
డురుతరమంత్రవేదియయి యుర్విఁ జెలంగె నరస్సరేశుఁడో
యరయఁగ నీతఁడంచు బుధు లచ్చెరువందుచుఁ దన్ను మెచ్చఁగన్

చ॥ అరయఁగ రామభూపతి యవాంతర రాజ్యవియోగకాలమం
దరిగిన యగ్రహారమును నామహనీయ కళావిశారదుం
డరుమగ నందె హండిహానుమప్ప సునాయకుఁ బ్రేమతోడ, సు
స్థిరమతి యాయజూకుఁడయి చెందె నశేషవిశేష సన్నుతిన్॥

గీ॥ అతనిపుత్రుఁడు సకలశాస్త్రార్థవేది
సూర్యనారాయణార్యుండు శుభ్రకీర్తి
అగ్రహారంపు యాజమాన్యము వహించె
నతనికినిఁబుట్టె భాస్కరయజ్వ రహిని

గీ॥ వారికుదయించి రాగమసారవిదుఁడు
ధీరుఁడగు వేంకటాద్రియన్ దీక్షితుండు
లక్షణజ్ఞులు శివరామలక్ష్మణులును
వేదవిదులని వారుర్వి వెలసిరెలమి॥

సీ॥ వారిలో వేంకటసూరి సూనుండయి,
వెలసె సుబ్బాశాస్త్రి యలఘుమహిమ
రఘురామమంత్రపారాయణ మఱవని,
శుద్ధచేతస్కుఁడై సొంపుఁగాంచె
అలచిదంబరయజ్వ యజ్ఞంబువర్ణించి,

భూరిసంపూజ్యతఁబొందె నరణి,
శ్రోత్రియంబుగఁ గొనెఁ జూకనకలమను
గ్రామంబు చందులాల్ గారివలన.

గీ॥ పుత్రపౌత్రులఁగని పెంచి పొలుపుమీఱ
సన్యసించెను స్మృతిహిత సమ్మతముగ
పండితులు శిష్యులయి తన పాదములకు
వందనంబులనిడుచు నానందమొంద.

క॥ ఆసుబ్బార్యుల తమ్ముఁడు
భాసురచారిత్రుఁడొప్పు భాషాధిపుఁడన్
వాసినిఁగాంచిన ధీరుఁడు
భాసితగంగాధరార్య భావనుఁడిలలోన్॥

గీ॥ పెండ్లియాడెనతఁడు పేర్మి సుబ్బమ్మను
సేతుయాత్రఁజేసి సేతుపతిని
సుతునిఁగానుగాంచె సూనృతవాదిని
సూక్తిజాలధనుని శుభ్రయశుని॥

సీ॥ ధరణిఁగోలాచల తరువునెవ్వనినుండి
కుసుమఫలాఢ్యతఁ గొమరుమించె
తనరనానేగొంది ఘనసుఖస్థితిమించె
నెవని సన్మంత్రిత నింపుగాంచి
ఆరాజ్యమందున భూరిమాన్యాదుల
సమితంబు చేఁ గూర్చియలరెనెవఁడు
సేతుపత్యాఖ్య సంసిద్ధమానట్టుల ఖరదూషణక్షతఁబరగె నెవఁడు

గీ॥ అతఁడు సన్మిత్రజిత్వరామితయశుండు
లసదహార్యసుధైర్య సల్లాలితుండు
అతిథిసంచయ సంరక్షణైకసుకృతి
నుతరమాపతి యగు సేతుపతిఘనుండు॥

కం॥ పరిణయమాడెనతండా
ధరనుతయౌ యచ్చమాంబం దద్దయువేడ్కన్
గిరిసుతం బరిణయమొందిన
సురుచిరశంకరునిమాడ్కి శోభదలిర్పన్

గీ॥ కలిగిరాదంపతులకు సత్యలఘుయశులు
వినుతవేంకటరామార్య వేంకటార్య
శ్రీనివాసార్యులనువారు సూనులగుచుం
బరంగలక్ష్మ్యంబ వెంకాంబ గిరియమాంబ
లనెడు ముప్పురుతనయలు వినయవతులు

ఉ॥ వేంకటరామశాస్త్రి భువివెల్గెను వారలలోనం బెద్దయై
శంకరభక్తిరాజితుండు సాధుసమర్చనయందు నిష్ఠుండే
యంకములేనికీర్తియుతుండార్తివిభంజనుం డాత్మవేత్త ని
శ్శంకితపండితాగ్రణి ప్రశస్తగుణుండిల రాజమాన్యుండై॥

శా॥ ఆవర్ణ్యాత్ముండు పెండ్లియాడె గుణమాన్యన్ బూజ్యసాధ్వీమణిన్
సావిత్ర్యంబనుం దా ద్వితీయసతిగా సౌజన్యచారిత్రుండై
భూవిఖ్యాత దయామయుండు బడసెన్ బూతాత్ములన్ బుత్రులన్
సావర్ణాఖ్యుల లక్ష్మణున్ భరతునిన్ శాంతాసుపుత్రీమణిన్

గీ॥ అతనిసోదరుండనఘుండాతతయశుండు
రమణసన్మౌళి వేంకటరాయండధిక
యశతరాజిలు బళ్ళారి యనుపురమున
న్యాయవాదిగ నెగడుచున్నాండు నేండు॥

సీ॥ ద్యోభూపభూషితో ద్యోజితభూచక్ర
మెవ్వాండుచరియించె నినుండనంగ
రాజకీయాధికారములోన గణ్యుండై
యెవ్వాండురహిమించెనింద్రుండనంగ

నవనాగరికసంఘ నవ్యసంస్కారతావల్లికినూఁతమైనయలు నెవఁడు
ప్రమదానుగుణ విద్యపద్యకు నెవ్వాఁడు దీపితసత్ప్రభాదీపనముఁడు
ఆర్యపథనీతివదలని యధికసుకృతి
దీనజనములపాలి సంతానతరువు
చండశాత్రవతతికిని గుండెదిగులు
అతఁడుసామాన్యుఁడే? ధరనబ్జుఁడుచూడ!

సీ॥ పరిణయమయ్యెను నరసమయనుసతీమణినిఁబైడీవంశమాన్యచరిత
నాసాధ్వి సుతహీనయగు కారణంబున,
సుబ్బమఁబెండ్లాడి సుతునిఁగాంచె
రామచంద్రుని గుణరాజితు నాపుత్రు
నింగ్లండునకుఁబంపె నింపుమిగుల
బారిష్టరయిసూనుఁడారయఁబురిఁజేర,
విందొసంగెను మిత్రబృందమునకు॥

గీ॥ భూరిధనమును వెచ్చించి పూజ్యమైన
పౌరసౌధంబుఁగట్టించి పేరుగాంచు
పుస్తకములను బెట్టించెఁ బొందుగాను
నతనిఁబొగడంగ వశమెటు లగును మనకు॥

శా॥ తార్కిఖ్యాతుఁడు శ్రీనివాసుఁడన నాంధ్రాంగ్లేయకర్ణాటగీ
ర్మార్తాండుండు, కవిత్వతత్త్వకుఁడు, నానాగ్రంథసంశోధి, స
త్కీర్తిభ్రాజితుఁడిద్ధతేజుఁడు లసద్గేయుండు, ధీరాజితుం
డార్తత్రాణుఁడు శ్రీనివాసపదకంజారాముఁడైభాసిలున్॥

క॥ బుధమాళి యాకపీంద్రుఁడు
విధిహితముగఁబెండ్లియాడె వినయవినీతన్
విధుబింబానన నార్యను
మధురాంచితవాణి లక్ష్మమాంబను బ్రీతిన్

సీ॥ ఆదంపతులుగాంచి రతిమోదమునఁబుత్ర
పుత్రికామణులను బొందుగాను
శత్రుఘ్న, శ్రీరామ, జయరత్న, వీరప్ర
తాపులన్, సుతులఁ బ్రతాపవతుల
అనిశచిత్తానందనిని సునందనియను
సుతనుఁ బ్రసూనాభసుతను రహిని
సోదరుల్ సుతులును సోదరసుతులును
బహుబంధువులుగూడి భాగ్యవంతుఁ॥

గీ॥ డగుచు బహుగ్రంథ శోధకుఁడగుచుఁ గృతుల
నెన్నియో చేసి చేయుచునున్నవాఁడు
న్యాయవాదిగ బళ్లారి నగరమునను
శ్రీనివాసుండు సదధీనమానసుండు॥

శా॥ గైర్వాణప్రభ లేక, వ్యంగ్యవిధి లేకన్, వృత్త్యలంకారముల్
నిర్వర్తింపక, శైలి లేక, రసమున్ నిర్మింప కేనేకవిన్
నైర్వాదంబను చంద్రు కొందఱుకవుల్ నైజావగంధంబునన్,
దుర్వాదుల్ చెలికాండ్రు మెచ్చఁగను, నిర్దోషుండితండన్నఁగా
సార్వోత్కృష్టకృతీశుఁడై గరువమిమన్మాత్రమున్ బూను నేః

సీ॥ మహిసునందని, సుఖమంజరి, సీమంతి
ని, మదాలసల, భారతమును, విజయ
నగరచరిత్ర, యింపగు చాందుబీ, మహి
షాసురరాజ్యము, వాసిఁగాంచు
సత్యహరిశ్చంద్ర చరితంబు, నేకాద
శీమహిమంబును, జెలువునందు
నలశిలాదిత్యుని యతిశయచరితంబు,
రూఢిప్రతాపాగ్య్రుల విషయము॥

గీ॥ నాటకములుగ రచియించినాఁడు వేడ్క
నిలనుగలిగిన నాటకములను జదివి
వ్రాసెనాంగ్లేయభాషను వాసిగాను
నటనతత్వంబునకుఁ గారణముల నెలమి॥

గీ॥ లోకసామెతలెన్నియో వీఁకఁగూర్చి
వానికథలను తత్వమ్ము వ్రాసినాఁడు
సంస్కృతాగస్త్యభారత సంగ్రహమ్ము
కావ్యశైలినిరచియించె ఘనుఁడితండు॥

ఉ॥ ఈకవిలోకమాళి సరసేడ్య కవిత్వవిశారదుండయుఙ్
బ్రాకటితాత్మవంశమును బ్రస్తుతితానయి సల్పరామిచే
చేకొనియాపనిఙ్రహింనిఁ జేయుమ నీవని నన్ను వేఁడఁగా
శ్రీకరమైనకోలచల శిష్టకులక్రమమెల్లవ్రాసితిఙ్

బళ్ళారి.
12-1-1908.

 కామావధానుల సుబ్బాశాస్త్రి.

—✻ శ్రీ. ✻—

(౦)

ఆంధ్రీకృతాగస్త్యభారతము.

ఆ॥ వె॥ కమలవైరి యయ్యుఁ గమలాక్షులోచన
కమలవాసి గాను గణనకెక్కె
నత్రినేత్రజాతుఁడా కలాఢ్యుఁడు శశి
కలువతేఁడశేష కలుషహరుఁడు. ౧.

ఉ॥ మారవిరోధిమౌళి నసమానధురీణతఁ బాదముంచె నే
శూరుఁడటంచు మన్మథుఁడు, సూనశరుండు ననంగుఁడయ్యు నా
నీరజవైరిసఖ్యతను నెమ్మది నమ్మి జయించె ముజ్జగం।
బారయ నట్టి సోముఁడమృతాంశుఁడు బుట్టెఁగులాభికర్తయై. ౨

ఆ॥ వె॥ పర్వతాధినేతబలె సురసేవ్యుండు,
తమముఁదోలఁచు ధవళధామగంగ
గలఁడు, భవునిమౌళిఁగల గణనీయుండు,
మంచుగుటియు పాదమహిమవాఁడు. ౩.

కం॥ అమరనదీ తోయమునన్
యమునాతోయమున నైన నమరనివృద్ధిన్
గోమరొప్ప వార్ధి కాంచెను
హిమకిరణస్ఫురణ మాత్ర నెవ్వనిమహిమన్. ౪.

కం॥ కామవ్రణ సంరోహిణి
భామిని రోహిణి సదీశు భార్యామణియై
ధీమంతుని బుధసుతునిన్
శ్రీమంతుని బుధునిఁగాంచె శ్రేయోవంతున్. ౫.

క॥ ఎవ్వాని మోగమున శశి
తున్వారగాఁ దుడిచెన వ్యాధుంతుమువేధన్

మవ్వాటంపు టందమున కిల
నెవ్వని చెలువంబు సామ్య మెన్నికఁ గాంచెన్. ౬.

తే॥గీ॥ అట్టి బుధనుతబుధుఁడఖిలార్థవిదుఁడు
రత్నరాశిని ముత్తెము రంజిలుగతి
గ్రహగణంబున నెన్నికఁ గనుచు నెగడి
కర్దమాపత్యమిళఁ గాంచెఁ గాననమున. ౭.

కం॥ భువిఁగలుగునె యీరూపము
దివినైనను గానఁ, జెలువ తెఱవలో విష్వసం
భవలైరి, కాన నలువకు
నవునాలవసృష్టి చెలియ యని మన మెరియన్. ౮.

చ॥ సమదమరాళబాల మదసామజయానముల న్హసించు యా
నము, విమలాననమ్ము, మలినమ్ము లయ స్మతిచంచలమ్మపు న్
గుముదముదాప్తబింబమని కోరదు సఖ్యము, కామరంగమీ
రమణిశరీరమంచు మది రాగిలి దారఁగనే లె నాసఖిన్. ౯.

కం॥ పురహూత సారుఁడగుచున్
బురూరవుండు ప్పుట్టె సుతుఁడు బుధునకు, నతఁడీ
ధర నేలుచు దైత్యశ్రీ
తరుణిన్, హరితనుజఁగూడి తనరె సుఖములన్. ౧౦.

తే॥గీ॥ రిపుల యాయువుఁ గొను శౌర్యనిపుణుఁడాయు
వను తనయుఁడుద్భవించె నా యవనిపతికి;
నతని యధ్వరయూపాళి యవనిసతికి
హర్షపులకాంకురాళి యో యనఁగ నొప్పె. ౧౧.

చం॥ అతనికిఁ బుత్రుఁడై నహుషుఁడంచిత పుణ్యము లాచరించుచున్
సతతసుఖాలవాలమగు స్వర్గమున న్నివసించి మించె; దు
ర్గతిని సురాధినేత చిరకాల మదృశ్యత డాఁగి యుండఁగా
ధృతి నమరేంద్ర పీఠము నధిష్ఠితుఁడయ్యెను వైభవంబునన్ ౧౨.

కం" అభియాతి కులాంతకుఁడై
ప్రభవించె యయాతి; యతని బలపదరజముల్
నభమెల్లనెగడి ఘనయశ
శుభకౌతుకహేతువయ్యె సురలకునెల్లన్. ౧౩.

కం॥ స్మరరాజధాని యనఁదగు
తరుణీమణి దేవయాని దారమణిగ నా
ధరణీవరుఁడేలుచు, సుం
దరమణియని కూడె నసురతనయను మరలన్. ౧౪.

తే|గీ॥ పూరుఁడుదయించి యతనికిఁబూర్వజన్మ
సుకృతఫలమననొప్పుచు శుక్రకోప
శాపఫలమగుజరనుఁ దా జనకునానఁ
గొనియె రాసిరికిని మున్నె కొమరుమిగుల. ౧౫.

ఆ॥వె॥ అతనివంశవార్ధి నవతరించినరాజ
రత్నరాజిలోన రహివహించి
భరతుఁడనెడితేఁడు భాసిల్లె మణులలో
గౌస్తుభంబురీతి ఖ్యాతిఁగాంచి. ౧౬.

కం॥ ఎవ్వని నిశితశరాప్తిని
గ్రొవ్విన యసురాళి శాంతిఁగొనె, నెవ్వనిచే
మవ్వపుమండన మగుచును
నివ్వటిలెన్ మఘువుధనువు నీరదమునకున్. ౧౭.

కం॥ వెలసి త్రిమూర్తుల యఱమే
నులఁగొనజాల్పెలువ మమర నూతనసతి నాఁ
గల చెలి సునందనన్ భూ
తలనాథుఁడు పెండ్లియాడి తనరె సుఖములన్. ౧౮.

కం॥ మహితంబగు నాకులమున
మహానీయుఁడు పుట్టె హస్తి మానితబలుఁడై
యహితస్త్రీ ముఖగతప
త్రహరణమునఁ గరము కరము రహిఁగానిమించన్ ౧౯.

కం॥ నవనిధుల వెలయు నలకను
నవభోగ శ్రీలమించు నాకపురినిఁదా
నవగణనఁజేయు వీటిని
భువి హస్తిన నామధేయమునఁ గట్టించెన్ ౨౦.

క॥ కులగిరులఁ బోలు ధీరతఁ
గల కురుఁడక్కులజుఁడేలె క్ష్మాతలమెల్లన్
దులలేనిసిరినిఁ బొందియు
వెలిగొందుగొకటయ్యెఁ జిత్రవిభవం బిదెయకా. ౨౧.

శా॥ శృంగారార్ణవమెల్లఁగూర్చి చెలిశారీరంబునన్ బ్రోచి లోఁ
గ్రుంగన్ జేయ నతిప్రయాసపడి యుక్కుం దక్కి కంజోద్భవుం
డంగాంగంబులునిండి నిల్చిన రసం బాయింతి కేశంబులన్
శృంగారించెనొ మంజరీ మిషయనన్ జెల్వొందు భామామణిన్
బంగార్వన్నె శుభాంగినిన్ గొనియె భూపాలుండు దేవేరిగన్ ౨౨.

తే॥గీ॥ అప్పైసంతతి శంతనుఁడను నృపాలుఁ
డవతరించుచుఁ గీర్తికి నాలవాల
మయ్యెఁ బ్రత్యర్థిసంహతి నర్థిలోక
ములను దన దానమహిమచేఁ గొలిపెశాంతి. ౨౩.

సీ॥ ఆ పురువంశజుం డరిపౌరుషవిదారి,
రథమునెక్కుచు మహారథునిమాడ్కి
మృగయావినోదుఁడై విగతాఘుయగు విభు
డాపగాదరిఁజేరి యచటనుండఁ

గామినియై మందగామినియై గంగ
జాఱుడిపయ్యెదఁ జక్క వఱచి
కొనుచును, జిఱునవ్వుఁగనుచును, ననవిలు
కానిఁబోలెడి ధన్విఁగాంచి ప్రీతి॥

తే॥గీ॥ నిలిచెనచ్చట. వేఁటచే నలసినృపతి
విస్మయాధిక విస్తృత వికచలోచ
నాంజలినిఁ గ్రోలె నాసతివిమలకాంతి
పూరనదిఁగాని తృప్తినిఁ బొందఁడయ్యె॥ ౨౪.

కం॥ అవనిపుఁ డపు డనురాగో
ద్భవబంధము చేతఁ గట్టఁబడె నయ్యారే॥
యువునుగద పూరుకుల సం
భవులకు నభిలాష మంచి వస్తువులందున్॥ ౨౫.

సీ॥ ఆఁపగలేక పంచాయుధుతాపంబు,
నాపగాసతిఁగని యనియె నృపతి,
అన్నులమిన్నరో! మున్న నీవన్యునిఁ
జేపట్టకున్న నాచెలువగమ్ము
నాదు రాజ్యంబును, నాశరీరంబును,
నాజీవితంబును నాదు ప్రాణ
మంతయు నీకునే నర్పింతు నిజమిది,
నమ్ము నామాటలు నాతియనుచు॥

తే॥గీ॥ వినిచివేఁడిన శంతనుగనుచు యువతి,
పాలరుచిఁబోలు దంతాంశుజాలమిషను,
నిర్ఝరాపగ యనువార్త నివ్వటిల్లఁగ,
ననియె నిటులని చిఱునగు వంకురిప॥ ౨౬.

తే॥గీ॥ నేను నీ ప్రాపుఁ జేరినదాన. నాదు
క్రూరకృత్యంబులను గాంచి కేరడింప
కున్నఁ గాదేని, చిరకాలమున్నఁ గాని
వదలు దవినీతు లక్ష్మి తా వదలు నటుల॥ ౨౭.

క॥ మకరధ్వజు నాజ్ఞయు బలె
సకలోర్వీ నాథుఁ డపుడు సమ్మతియని యా
యకలంకవతినిఁ బురికిని,
రకముగఁ దోడ్కొనుచు నరిగె రాసిరిని బలెన్॥ ౨౮.

తే॥గీ॥ రత్నరుచిజాల మృగమద రామణీయ
మందిరంబుల సుగముల నందిరపుడు,
రాజహంసము గంగయు రమణమీఱ,
నద్రిరాజదరీ రాజియందుఁ బోలె॥ ౨౯.

ఉ॥ మానని మోహపాశమున, మానిని కై వశమొంది మూరకే
లీనిబిడాంధకారమున లీనతనొంది నిజావరోధమున్
గాని తలంపఁడాయెఁ జిరకాలము శంతనుఁ డట్లె తన్వియున్,
వాని మహోపలాలనల వారిధినిన్ స్మరియింపదాయెఁగా॥ ౩౦.

తే॥గీ॥ కనియెఁ గ్రమమున నవచంద్రకళల నంగఁ
బుత్రసప్తకములః వారు పుట్టినపుడ
వారిధిని నాతిఁ ద్రోయఁగ నూరకుండె
పతిపరిత్యాగ భయమున శంతనుండు॥ ౩౧.

తే॥గీ॥ వనిత యష్టమపుత్రునిఁ గనుచు వాని
వార్ధిఁ ద్రోయఁగ యత్నింపఁ బార్థివుండు,
ప్రేయసినిఁ జూచి ప్రతినయుఁ బ్రేమవీడి,
వలదు వలదని పుత్రవత్సలత నుడివె॥ ౩౨.

క॥ కరుణార్ద్రచేతనయు యీ
సురుచిర రూపాతిశయుని సుతునిమ్మా యీ
కురుకులము గౌరవముఁగను
నరుదారఁగ శుభమునీకు నగు నవలీలన్. 33.

ఉ॥ ఏలనృశంసవయ్యెదవొ యింతిరో! యీకులతంతువౌసుతున్,
బాలునినేల చంపుటకుఁ బాల్పడి పాపముకట్టికొందువో?
చాలదొ బాలసప్తకముఁ జంపినదోషము? తృప్తికాదొ యీ
బాలకుమారుఁగాల గృహభాజనుఁ జేయకయున్న? నెచ్చెలీ! 34.

తే॥ గీ॥ అనుచుఁబలికెడి నృపుదైన్యమునుఁ గనుకయుఁ
గనుచు నగుచు నృశంసనేఁ గాను నృహరి!
జగము పావన మొనరించి శంభుమౌళి
నిలచియున్నట్టి గంగనే నిక్కువముగ. 35.

ఆ వె॥ వినుమ వసువొకండు విధివశ యగు తన
ధర్మపత్ని కోరఁదడయ కపుడు
యితర సప్తవసువు లిందునఁదోడుగా
మునివసిష్ఠు ధేనువును హరించె. 36.

చ॥ ముని తన దివ్యదృష్టిఁగని మూఢులుమర్త్యులుగా జనింతు రం
చని శపియించెఁ బిమ్మటఁ బ్రసన్నత, నేడ్వురు పుట్టినంతటన్
జను నఘమంచుఁ బల్కె తనచానకు లొగ్గి యొవండు ధేనువున్
గొనెనతఁడుండుతన్ సతినిఁగోరక తానిలనంచుఁ దెల్పఁగన్ 37.

కం॥ మునిపుంగవు శాపమునన్
వనరుచు దినదీపభంగి వసువులు దైన్యం
బునుగని చను చుడంఁగనేఁ
గని పల్కితి సాంత్వనముల ఘనమార్గమునన్.

సీ॥ చాలు బాలకులార చాలు మీవ్యసనమ్ము,
విశ్వసృడ్వరు సభ విడిసియుండ
పార్శ్వ ఫేనమును ప్రవాహాంబురీతిని
వాయువు నాయుత్తరీయ మెత్తెఁ
జంద్రునికళలూని చలియించుచున్న నా
యంశుకాంతమును మహాభిషుండు
అనురాగబద్ధుఁడై వననిధి మాడ్కి-ని
గనుచుండె హృష్టుఁడై; కమలములటు

తే.గీ॥ లితరులెల్లరు లజ్జచే నతశిరస్కు-
లగుచునుండిరి ధాత తానపుడు రాగ
బద్ధచేతస్కుఁడై గను పార్థుఁజూచి
యాగ్రహస్ఫురి తాధరుఁడగుచుఁ బలికె. ౩౯.

కం॥ కులగిరుల బలెను ధీరతఁ
గలిగియు నీవిట్టి దుష్టకార్యము నందున్
నిలిపితివి మనము గావున
వలదిఁక నీవిచటనుండ వలదిఁక నిలువన్. ౪౦.

చ॥ ఇలనిఁక మర్త్య భావము వహింపుమనీవు, ముదంబున న్నినున్
గలయను వీతలజ్జయయికాంచిన యీసతి మర్త్యయై భువిన్
గలయును నిన్ను. నీసతి విగర్హితకృత్యము లోపఁజాల కీ
వలిగితివేని నిన్నగలు నప్పుడె లజ్జయుఁబోలెఁ గామకున్ ౪౧.

క॥ వనజాసన శాసనమును
సునిచి శిరంబునను ధరణి నొందెడి నాకున్
గనపడుచెఁ దుల్యదుఃఖుల
ఘనపథమున మిమ్ము ధాత కరుణాత్ముఁడు గా. ౪౨

తే.గీ॥ నళినిఁబోఁ బద్మకళికల బలెను మీరు
నవని నాగర్భసంజాతులైన యపుడ
నెట్టుదానను నీటిలోఁ, జెట్టచివరఁ
బుట్టు సుతుఁడుంచు వటువుగాఁ బుడమిలోన. ౪౩

కం॥ ఈ వృత్తాంతంబును విని
యావసువులు చనిరి, క్రమత నాగర్భమునం
దావిర్భవించి మడసిరి
యీవిధమున నే నృశంస నెటులగుదు? నృపా! ౪౪

తే.గీ॥ ఆ మహాభిషుఁడీవె యీ యధికకాల
మనుభవించితి నినుఁగూడి ఘనసుఖమ్ము
శాపముక్తియు నీరీతి సమయభంగ
కారణమ్మున ఫలియించెఁగాదె? నృపతి! ౪౫

కం॥ ఈ కొమరుఁడా కుమారుని
వీఁకయుఁగలయట్టి వాఁడు వీరుఁడగును నే
సాఁకెదఁ గొన్నిదినంబులు
నీకడఁజేర్చెదను పిదప నిక్కము భూపా! ౪౬

తే.గీ॥ అనుచు బాలునితో గంగ యరిగె నంత
నావియోగమునఁ జిక్కి భూవిభుండు
చిక్కిపోయెను జింతచేఁ జెప్పనేమి
జరిగె నష్టాదశాష్ట వర్షంబు లిటుల. ౪౭

సీ॥ మృగయా విహారుఁడై జగదీశుఁడా గంగ
దరిఁజేరి యటమున్ను తనదు మ్రోల
సాక్షాత్కరించిన సాధ్వినిఁదలపోసి
బాలుని నంసలబాహుయుతునిఁ
గాంచి శరతాకలఖద్యోతదర్శన

వికసిత సారస వితతి యటుల
హర్షింతు నెపుడని యాత్మలోఁ జింతించు
చుండ నత్తటమున నుండువాని
నాత్మప్రతిచ్ఛంద మనురీతి నగపడు
వాని యౌవనుని చాపంబుఁబూని
తూపులగుమిని సేతువు గట్టి వానిని
గనెను విస్మయచిత్త కలితుఁడగుచుం.
తే.గీ॥ నంత నా బాలుఁడొక్కింత నచట నిలిచి
నీటఁజొచ్చెను ఘానుండు నీరదంబుఁ
జొచ్చు చందాన, విభుఁడు తాఁ జూచుచుండెఁ
దరమె తెల్పఁగఁ బుత్రవాత్సల్య మహిమ? ౭౫.
ఉ॥ అంత ముహూర్త మాత్రనె సురాపగ కామిని రూపయై విభుఁ
శంతనునిఁ వియోగకృశుఁ జకరెఁగఁజూచి కుమారుఁజేరుచుఁ
జెంతనునిల్చె, లక్ష్మి నిధిఁజేకొని సన్నిధినిల్చినట్లు, నీ
చింతను మానుమా నృపతి! చేకొనుమా సుతునంచుఁ దెల్పుచుఁ ౭౬.
సీ॥ వసుధీశ! కనుమ నీసుతుని దేవవ్రతు
నసమానసద్గుణు నధిక బలుని
సకలాగమ విధానసారమంతయు నేర్చె
మునివసిష్ఠు ప్రసాదముననువీఁడు
పారశ్వాధిక మౌనివరునిచే దివ్యాస్త్ర
ములను గ్రహించెను ముదమెలర్ప
అవనీశ! వీని ననన్యలభ్యునిఁ బ్రేమ
గొనిపొమ్ము యనిపలికి కొంతతడవు
ఆ.వె॥ పుత్రుఁగౌఁగలించి బుడబుడకన్నీరుఁ
గార్చి వదలలేని గారవమున

వెనుకదిక్కుఁ జూచికొనుచును వెడలెను
గాని మనము వానికడనె నిలిచె. ౫౧.

ఉ॥ ఆ యువతీ వియోగజనితాధిక చింతయు నంతవీడి యు
త్త్యాయత సంతసంబు హృదయంబుఁ బెనంగొన తేఁడు పట్టణం
బా యువనిన్ సుతుఁగాగొనుచు నప్పుడె చేరెను; కంజనేత్రుఁడా
కాయజునిన్, బుధుఁశశియుఁ, గైకొనివచ్చినరీతిఁ దోఁపఁగన్. ౫౨.

కం॥ తనయుని యువరాజ్యంబున
నునిచి మహానందజలధి నోలాడుచు, శం
తనుఁడు మృగయా వినోదత
జనియెన్గాళింది సింధుసరసకు నెమ్మిన్. ౫౩.

సీ॥ అత్తీరవనభూమి నలసటనుండఁగ। నెచ్చటనుండియో వచ్చెదివ్య
పరిమళగంధము. పతిదానిమూలాంకాని। దానియుత్పత్తి నిదానమరయ
నరిగె యోజనమాత్ర మచ్చట నదిగట్టు నం దొకదాశకన్యకనుఁ గనుచు
మన్మథానోకహామంజరి బలెఁగ్రాలు దాసకన్యనుఁ గూడఁదలఁచి విభుఁడు.
ఆ॥వె॥ ఎవనికూఁతు వేల యేటిగట్టున నున్న
దాన వన్నఁబలికె దాసకన్య
దాశభర్తయైన తన జనకునియాన
నావ నడుపునట్టి నాతి నేను. ౫౪.

మ॥ అని యాకన్నె వచింపరాజువిని హర్షాంభోధి నిర్మగ్నుఁడై
చని యాదాశవరేణ్యుఁ గాంచె నతఁడున్ సత్కారమున్ జేసి, వ
చ్చినకార్యంబును వేఁడ భూవరుఁడుదాఁ జెప్పన్ బిడెంబంది, ప్ర
కటసంగట్టాయితుఁడైన సారధికి నాజ్ఞాపించె భ్రూసంజ్ఞచే. ౫౫.

ఉ॥ సారథి దాసరాజు వినఁ జారుతరంబుగఁబల్కె నోగుణీ!
యేరికిఁగాఁబరిమళ్ళతగ నేర్పడె నీసుత? యీకురూద్భవుం
డా రమణిన్ వరించి వినయంబున వేఁడెడు నిన్ను గావునన్
గూరిమిఁబుత్రినిచ్చి యొనగూర్పుమ రాసిరికిన్ ద్వితీయఁగన్ ౫౬.

తే.గీ॥ అనిన వినుచును శంతనుఁ గనుచు దాశ
పతి వచించెను రాజ! నీభావ మెటుల
యటుల యగుఁ గాక నాసుతయందుఁ బుట్టు
నట్టిపుత్త్రుఁడు పట్టార్హుఁడయ్యె నేని. ౫౭.

తే.గీ॥ అనిన దుష్కరవాక్యము విన(గ నోప
కవనిపతి యాపగాసుతు నభిహితంబుఁ
దలఁచి యూరక మరలుచు దాస సుతను
చిత్తమందునఁ గొని పోయి చేరెఁబురిని. ౫౮.

సీ॥ దినదినమున హెచ్చి దీపించు మదనాగ్ని
గ్రాఁగి కృశుండయి కాంతిదక్కి
చింతించు తండ్రి యుదంతము నాపగా
సూనుండెఱింగెను సూతువలన
పితృకార్యమతి దాశపతిఁ జేరి వచియించె
దాశపతీ! నాదు తండ్రి నిన్ను
యాచించె నెద్దానికై, రాజ్యలక్ష్మిని
నేసుతకై శుల్కమేర్పఱచితి
వట్టి నీపుత్త్రి నాతల్లి యయ్యె నేని
యామె సూనుండు తండ్రియనంతరమున
నేలు రాజ్యంబు నిశ్చయ మిద్ది వినుము
నేను వీతస్పృహుండనై నిలుచువాఁడ. ౫౯.

చ॥ అని దేవవ్రతుఁడాడ దాశపతి యాహా! యచ్చరం బిట్టి పు
త్త్రునిఁ గన్నట్టి మహావిభుండు స్తుతిపాత్రుండంచు హర్షించి; యో
యనఘాత్మా! పితృభక్తి నీవిపుడు రాజ్యత్యాగముం జేయ; నీ
తనయుల్ గోరరె రాజ్య మప్పుడు మదర్థం బెట్లు సార్థంబగుఁ? ౬౦.

సీ॥ ఆమాటలనువిని యాపగాసూనుండు
జనులార! వినుఁడు నాశపథ మిపుడు
ఊర్ధ్వరేతుండనై యుండుదు నేనని
నంతకాలంబు నీయవనిలోనఁ
బుత్రహీనుండైన పురుషునకును బర
గతులు లేవని స్మృతి గలదు నిజము
తండ్రికి శుశ్రూషతను జల్పి యార్జింతుఁ
బరగతులను నేను బరమప్రీతి

తే॥గీ॥ ననుచుఁ బలికినపలుకులు వినుచు సభము
నంనుఁజేరిన దేవాదు లాత్మచిత్త
మందు భయవిస్మయంబులు నొంది యనిరి
భీష్మమిదియని శబ్దగాంభీర్య మెసఁగ. ౬౧.

తే॥గీ॥ నాఁడుగలిగెను భీష్ముఁడన్నామ మవని
దాశపతియును హర్షాశ్రుధారలొలుక
సుతనుఁదోడ్కొని యాపగాసుతుని వెంట
వచ్చె శంతను సరసకు వాసిమీఱ. ౬౨.

ఉ॥ వచ్చినమస్కరించు సుతు బాహుయుగంబునఁ గౌఁగలించుచున్
ముచ్చట మూర్ధము న్నిమిరి మూర్కొనుచున్ దను వెల్లనంటుచున్
హెచ్చినప్రేమఁబల్కె; సుత: యెంతటిధన్యుఁడవైతివీవు? నీ
సచ్చరిత్రంబుఁబల్కుటకు సాధ్యమె యేరికినైన నీభువిన్ ? ౬౩.

కం॥ నినుబలె జనకుని హితమును
గనువారలుగలరె జగతిఁగలయఁ గనంగన్?
గొనుమా వరమిచ్చెద; నీ
కును మృత్యువు సోకకుండుఁ గోరకయున్నన్ ౬౪.

ఉ॥ పిమ్మట దాసరాజుఁ గని ప్రీతినిఁ బల్కెను భూమిపాలుఁడీ
కొమ్మ మనోజ్ఞదేహరుచి ఘుమ్మను తావియుఁ దెల్పు దివ్యజ
న్మమ్మును గాన నీ కెటుల మానిని యుద్భవమయ్యెఁ? జెప్పుమా
సమ్మతియేని నీకిదియు సభ్యులు సంతసమంద నంచనన్. ౬౫.

సీ॥ హర్షించి దాసరాజా సతి పుట్టుక
వినిపింపఁ దొడఁగెను వేడుకొలయు
వసువను చేదీశుఁ డసురాంతకుండయి
మాహేంద్రభర్త విమానమెక్కి
దివిఁ జరించుచుఁ దన దేవేరి గిరికను
స్మితసుధాధర స్ఫూర్తిఁ దలఁచి
కొన స్మరాతురత నాతనికి వీర్యస్ఖల
నంబయి కాళిందినదినిఁ బడియె
నచట శాపగ్రస్తయయి మత్స్యరూపంబు
నందియుండిన యొక్కయమరనారి

తే॥గీ॥ దానిఁ ద్రావుచు దౌహృదత్వమునుఁ దాల్చి
జాలరులకును జిక్కె నా జాలగాండ్రు
కానుకగ నా కొసంగిరి దాని నేను
వంటవారికిఁ బంపితి వండనపుడు. ౬౬.

తే॥ గీ॥ దానిఁ గొనిపోయి యుదరముఁ దఱుగుచుండ
శిశువులుండిరి యిరువురు జెప్పనేమి
దైవమాయలు. వసురాజు తడయ కపుడె
వచ్చి కొమరునిఁ గొనిపోయె వనితయిదియె. ౬౭.

చం॥ అని యువతీ చరిత్రమును నంతయుఁ దెల్పఁగ శంతనుండు దా
విని యిది చిత్రమంచు మది విస్మయమందుచుఁ; నీశుఁ డార్యనున్
గొనినవిధంబునన్ గుసుమకోమలినిన్ గొని భవ్యభోగముల్
గనుచును భూమినేలెఁ జిరకాలము నొందెను సౌఖ్యసంపదల్. ౬౮

తే॥ గీ॥ వాసవీదిక్కునను బుష్పవంతు లెటుల
నటుల దశదిశ లెల్ల నుదారమహిమ
చెలఁగఁజిత్రాంగదుండు విచిత్రవీర్యుఁ
డనెడు పుత్రులు బుట్టి రా యతివకపుడు. ౯౯.

తే॥ గీ॥ జరను గుందిన నృపతిని స్రష్టపూని
దివ్యలోకమునకు జేర్చె భవ్యముగను.
బ్రీతిఁజిత్రాంగదుని రాజ్యపీఠమునను
జేర్చి భీష్ముఁడు గీర్తినిఁ జెందెఁదాను. ౭౦.

సీ॥ సర్వభూతలము నఖర్వంబుగా నేలు
పౌరుషాభరణుఁడా పార్థివుండు
తననామధేయముఁ దాల్చిన గంధర్వ
వరుఁగని యోపక వైరమూని
ఆపగాసూనుండు దాపునలేనట్టి
తఱి రణంబొనరించి దైవగతినిఁ
జెంద, యోజనగంధి చింతాగ్ని సురనదీ
సూనుండు చల్లార్చె వానిభ్రాత

ఆ॥ వె॥ నవనిపతిగఁజేయు నభిషేకజలమున,
బిదపఁగాశిరాజు బిడ్డలకును
బెండ్లియనఁగవినుచుఁ బ్రీతిని నటఁజనె
భీష్ముఁడనుజు పెండ్లిఁజేయఁదలఁచి. ౭౧.

తే॥ గీ॥ అశ్వగామికి నలసట నపనయించి
సుఖము లొనగూర్చు గంగ తా సుతునిఁగాంచి
కరతరంగములనుఁ జాపి దరికిఁజేర్చె
నచట భీష్ముఁడుగాంచె నృపాళినెల్ల. ౭౨.

ఆ॥ వె॥ సింధురములు మేరు శృంగములను జెంది
నటుల మంచెలందు నవనిపతులు
గూడియుండఁదానుఁ గూర్చుండె నొకపీఠ
మెక్కి సరభసముగ నుక్కుమీరి. ౭౩.

మ॥ జరచేఁజిక్కి నశించువాఁడయి ప్రతిజ్ఞాభంగమానంచు మీ
దరయంజాలకవచ్చెఁ బెండ్లికి దురాశావేశుఁడై భీష్ముఁడీ
తరుణుల్ మెచ్చి వరింతురే ముసలినిన్ దామంచు హాస్యోక్తులన్
గరతాళంబులు సల్పి రాధరణిపుల్ గాంతామణుల్ నవ్వఁగన్. ౭౪.

ఆ॥ వె॥ అనిలహతిని విద్యుదభ్రము లద్రుల।
దాటినటుల నాపదానములను
వినుచు రాజసుతలు ననదండలనుబూని।
యవనిపతులఁగడచి యరుగుచుండ. ౭౫.

కం॥ తనుఁగని జరానమేతుం
డని చనుకన్యకలఁబట్టి యెక్కె రథమునం
దునిచి యెదిరించు సాళ్వుని
ఘనతూణీరములఁ గెల్చి కరిపురికేఁజనెన్. ౭౬.

తే॥గీ॥ అంబయనుకన్య సాళ్వునియందుఁ బ్రీతిఁ
గొనినదని విని పంపె నాకొమ్మ నటకు
భ్రాతృవరునకుఁ జేసెను బరిణయమ్ము
నంబికాంబాలికల నిచ్చి యతిముదమున. ౭౭

తే॥ గీ॥ శత్రుహృతయంచు నంబను సరకుఁగొనక
సాళ్వుఁడంపెను భీష్ముని సరసకతఁడు
సమ్మతింపక సాళ్వునిసతివిగమ్ము
పొమ్మనిన నంబ చేరెఁ దపోవనమ్ము. ౭౮.

సీ॥ నిధిబలంబున రాజు వీడని రాజరో
గవ్యసనంబునఁ గందువాఱె
గిరినిర్ఝరజలంబు గ్రీష్మకాలమునందు
వాడెడికైవడి వాఁడువాఱె
మదకరి యూవాసమహీజముఁ గెడపిన
మాడ్కి నారోగంబు మహిపుఁ జంపె
నవలంబనావాస మరయక కురుశశ
నాళి శోకార్తిని జాలినొందె

తే॥ గీ॥ నంత యోజనగంధి తా వంతఁ గుంది
చేయునది లేక యకటా! చేసె దైవ
మింత యని మూర్ఛఁ గొని లేచెఁ జెంతనున్న
సింధుభవు వాక్యములఁ గొంత సేదదేఱె॥ ౭౯.

సీ॥ పార్థివునకుఁ జేయు పారలౌకికకర్మఁ జేయించెఁ బాలురచేత భీష్ముఁ
డంత యోజనగంధి యాపగాసుతుఁ గని బాలక! నీ భ్రాతృవరుఁడు పంచ
తను బొందె విగతసంతానత నీచంద్ర వంశమే దెను కాంతి; వననిధిమథన
పూర్వకాలమున సుపర్వవనంబును బోలుచు నకటా! పోలదిటుల

తే॥ గీ॥ యుంట విద్వాంసుఁడవు సమయోచితమగు
వాఙ్మయక్రియలను నీవు వాసిమీఱఁ
దెలిసినాఁడవు; పడయుమా దేవరార్హ
ధర్మమున నీవధువులందుఁ దనయధనము. ౮౦.

మ॥ అనినన్ భీష్ముఁడు వందనంబులిడి, యంబా! యొద్ది ధర్మార్హమం
చని నీచే నుడువంబడెన్ హితమదే నంచేనుఁ గన్గొంటి నై
నను నేఁడే సురసింధుసూనుఁడి భంగఁ జైనచో వీడుగా
యసలుం దుష్కృతఁ, గాన నాప్రతిన కేలా వ్యర్థసేంచల్ ధుపీన్! ౮౧.

మ॥ చలమున్బూనుచు భార్గవుండు మును పా సర్వంసహాధీశులన్
అల పారశ్వధవహ్ని కాహుతలఁ జేయ న్ధాత్రి నిక్షత్రమై
చలియింపన్ ద్విజులా నృపాంగనలతో సంపర్కముఁ జేసి, పు
త్రులఁ గల్గించిరి కాదె! యీపథము నిర్దోషంబు, శాస్త్రార్హమౌ ౮౨.

మ॥ ఇది పూర్వాచరితంబగున్ జనని! యిందేదోషముఁ రాదు, నీ
మది నూహించి ద్విజన్మలోకాగ్రణిఁ, దపోమాహాత్మ్యుఁ, బూజార్హు, నె
మ్మది నీకార్యమునందుఁ బూన్పుము వడిన్, మాతా! యశోపేత! స
మ్ముదమౌ నాకును, బూరువంశము మహామోదంబునందున్గదా? ౮౩.

మ॥ అనినన్ యోజనగంధి లజ్జఁగని ధైర్యంబూని వాక్రుచ్చె, నో
యనఘా! చిన్నతనాన నౌవహనకార్యంబాచరింపంగ, నేఁ
జని సూర్యాత్మజతీరమందు మది హర్షంబందియుండన్, దపో
ధనసంతానపరున్ బరాశరునిఁ జెంతన్గంటి బల్వింతగన్. ౮౪.

తే॥గీ॥ మత్స్యగంధము మేనెల్ల మలయు నాకు
సహజపరిమళ సంపద సంఘటింపఁ
జేసి ననుఁగూడు పూనిక చెలఁగివచ్చు
తాపసికి సమ్మతించితి శాపభీతి. ౮౫.

కం॥ ముని యమునాద్వీపమునన్
ననుఁగలయఁగ నరణిఁబుట్టు నవవహ్నిబలెన్
ఘనయశుఁడు వ్యాసముని జటి
యను వేదవ్యాసుఁడగుచు నుద్భవమందెన్. ౮౬.

తే.గీ॥ ముని జననమొంది వెలయుచు జనని! నీవు
గోరినప్పుడ నీకు నే గోచరుండ
నగుదు ననిపల్కి; నాకుఁగన్యాత్వమిచ్చి
యరుగుతండ్రినిఁ గూడుచు నటవిఁజేరె ౮౭.

చ॥ అతఁడు మదీయపుత్రుఁడు మహామహిమాస్పదుఁడే నొసంగు, నా
నతినిఁ దిరస్కరింపఁడిది నాకునుసన్మతి, నీకు నిద్ధి స
న్మతియగునేనిఁ దెల్పుమన, మాయురె! యచ్చెరువంచు భీష్ముఁడా
సతిని నుతించి మోదమతి సన్మతి నాకిదియంచుఁబల్కెనన్ ౮౮.

ఉ॥ యోజనగంధి తల్చెనది. యోగివరుండును భాస్కరోపమ
భ్రాజితకాంతికాయుఁడును భాసిలు దండకమండలంబుఁగృ
ష్ణాజినముల్ ధరించి యపు డాసతి వద్దకు వచ్చి పాదపం
కేజములంటి మ్రొక్కలిడఁ గేలను బుత్రునిఁ గౌఁగలించుచున్ ౮౯

క॥ జనని పయస్సును స్తనములఁ
గనులను నతివేలముగను గార్చుచు సుతునిన్
మనమారఁగఁ గనులారఁగఁ
గనుచును ముదజలధిమునుఁగఁ గని ముని యనియెన్ ౯౦.

మ॥ జనయిత్రీ! భవదీయకాంక్షితము నే సర్వంబు నూహించితిన్
జను నే నీదగు నాజ్ఞమీఱ? నెది నీసంతోష మక్కార్య మే
నునుఁ జేయంగలవాఁడ నీన్నపలు నన్నున్ బొంచుచున్ జిత్తమం
దు నసహ్యంబు వికారరూపమనుచున్ దూషించినన్ జేటగున్ ౯౧

ఆ॥ వె॥ అనుచు మౌని వరుఁడు వినువ శశాంకవం
శాంకురోద్భవేచ్ఛ నతివ పూని
బహునిదర్శనములు బాగొప్పఁ దెలుపుచు
వధువు లనుమతించు విధము జల్పె. ౯౨

తే॥ గీ॥ అవనిపతి సతు లాకరాత్రి యందుఁ బూత
చిత్తలగుచును శయనంబుఁ జేరి; మున్న
చంద్రు రాకకు వేచు విశాఖలట్టుల
వేచియుండిరి మునిఁగోరి వేడ్క మీఱ, ౯౩

ఆ॥ వె॥ జీగి జటాకలాప మృగచర్మ వల్కల
ధారియై వికారతనువుఁగలిగి
వచ్చినట్టి మౌనివరుని నంబిక చూడ
ఓసి నయనయుగము మూసికొనియె. ౯౪.

ఆ॥ వె॥ అటు నిమీలనేత్ర యగు నంబికనుగూడి
మరలి జననిఁజూచి మందలించె
హస్తిబలుఁడు పుట్టు నగు నంధుఁడీఘపిఁ
దల్లితప్పుఁజేసి తనయుఁడనిన. ౯౫.

చం॥ మునివరువాక్యముల్వినుచు మోదమునందనితల్లి; పుత్రుఁ జన్
గని తనయా! నినుంగలయఁగాచిన యన్యవధూరతిన్, వనం
బునకుఁ బ్రమోదమిచ్చు సుతు, భూవలయంబును గెల్చువాని, ని
మ్మనిన మునీంద్రుఁడాసతి గృహమ్మును జేరెను, మీఱుకామిన్ ౯౬.

తే॥గీ॥ ఆలయాగతమునిని నంబాలికయును
జూడఁగనె లజ్జ యాసతిఁగూడెఁ; మౌని
యింతికిని దౌహృదత్వము నీకమున్నె
తన్వికాంచె విపాండురత్వమును భీతి. ౯౭.

క॥ ఆ సతినిఁగూడి మరలుచు
వ్యాసుఁడు జనయిత్రికనియె బలశాలి సుతుం
డీసతికిఁ గలుగు నైనను
నాసతిదోషమునఁ బాండురాంగుం డయెడిన్. ౯౮.

క॥ అని చనె ముని. కనె ధృతరా
ష్ట్రుని నంబిక, శ్రుద్ధవానిఁజూచి వనిత యో
జనగంధి వనటఁగుందుచు
మునివరునిన్ మరలఁదలఁచె, ముని వేంచేసెన్. ౯౯

చం॥ తనయునిఁ జూచి సత్యవతి తత్కులహానికిఁ బొంగి సన్మునీ
మునిసులదీప యంధుఁ డటు పుట్టెను జూడఁగ నొప్పఁగాన నీ
వును మఱి నావధూరతినిఁ బుత్రుని నాకిఁక నిమ్ము స్తోత్రపాత్రునిన్
గను మన మేలటంచుఁ జనెఁ గాంతగృహంబునకున్ మహాప్రియన్ ౧౦౦

సీ॥ మునివరు వైరూప్యమును జూడ భీతిలి యంబిక తన దాదినంపె సతియు
నైపుణి మీఱంగ నైపథ్యవతియగుచు, మందయానంబున మౌనిఁ జేరి
ప్రతిబద్ధరాగయై ప్రతిలేని మంజుల గానంబు సలిపిన మౌనివరుఁడు
మృగము గీతమునకు మెచ్చి నిల్చిన రీతి హర్షించి వశుఁడయి యువతిని

తే॥ గీ॥ సంతసంబంది జనయిత్రిసరసకుఁ జని
నీదు స్నుషదాసి వచ్చెను నాదుకడకు
గాన యమిశాపవశుఁడగు కాలుఁ డిలను
విదురనామముచే నుద్భవించు ననుచు. ౧౦౧

చ॥ పలికి మునీంద్రుఁ డీగతి నపత్యపుఁగృత్యము మాటిమాటికిన్
సలుపఁగఁ దన్నుఁ గోరుటది చాలని మిక్కిలి వేఁడి తాఁ జనెన్
వెలనెను దాసి పుత్రుని పవిత్రుని జన్మముచేత, సత్క్రియల్
వెలసినరీతి సత్ఫలము వేగ మొయిచ్చుచుఁ జేయువారికిన్ ౧౦౨.

తే॥ గీ॥ కురుకులంబునకును వృద్ధికరులు సుతులు
ముగ్గురును భీష్మపోషణమునను బెరిఁగి
క్రమముగా సర్వకళలను గఱచి దర్ప
కోష్మల దశావిశిష్టులై యొప్పిరెలమి. ౧౦౩.

ఉ॥ షోడశదాననిర్మలయశోనిధి పాండు నృపాలుఁ డంచుఁ దా
నీడితతత్కళాంశముల నింపు నిబింబము ధాత చేయుచో
జూడక తన్మృగాజినముఁ జొన్పఁ గళంకము మండలంబునన్
గీడమొఁగాని చంద్రుఁడు జనించెను వారిధినన్న నవ్వరే! ౧౦౪.

క॥ ధృతరాష్ట్రునకుఁ భీష్ముఁడు
క్షితికిఁబట్టంబుగట్టి సేనాపతిగన్
ధృతిగల పాండుమహీశుని,
మతిమంతుని విదురు నునిచె మంత్రిపదవికిన్. ౧౨౪.

క॥ నయమునమంత్రియు, మిక్కిలి
భయమున సేనాధిపతియుఁ బలికి ధనమునన్
జయలక్ష్మియు నొనఁగూర్పఁగ
దయతో ధరణీధవుండు ధరఁ బాలించెన్. ౧౦౫.

సీ॥ ఆపగాసూనుఁడా యాంబికేయునకును,
బరిణయంబొనరించు పనినిఁబూని
గాంధారపతిసుత కలదనివిని యూతనంపె నాకన్యక నడుగ నంత
నాతఁడాత్మజ నియ్య ననుమతించుచు సుత
కీయుదంతముఁదెల్పె, నింతిపతిని
నంధునిగ నెఱింగి యాయరుంధతిమించు,
చెలువమై పరపురుషులను గంట

తే॥ గీ॥ నైనఁజూడఁగ నోడుచు నక్షియుగము
వసనమునఁగట్టి కురురాజవాసగృహముఁ
జేరి సురనది సాగరుచేత నాద
రింపఁబడుకీతి సతి యాదరింపఁబడియె. ౧౨౬.

సీ॥ యాదవపతి శూరుఁడను వానిసుత పృథ
కుంతిభోజుని కూర్మికూఁతురుగను
బోషింపఁబడుచుఁదపోవనంబుననుండి
ఘనతపోధనుఁడు క్రోధనుఁడునాని
వరుఁడు దూర్వాసుఁడు వచ్చిన నతనికిఁ
బరిచర్యకై తండ్రిపంపుఁగూని

కంతుక ఖేలనం బంతయు విడనాడి,
విహంగలాలనముల విడిచి సఖుల
తే॥ గీ॥ సరససల్లాపముల నెల్ల సరకుగొనక
యమివరుని పూజసల్పుచు ననవరతము
నతనియానతిమీఱక యటులయిటుల
పోయి తనపని మఱవక పొలతియొప్పె. ౧౦౮.

క॥ ఆరామవల్లరీతతి
గారామముచేతఁ గాంచు కన్నియ నిరతం
బారాజమాని భ్రూలతి
కారాజినిఁ గాచుచుండెఁ గాఁ గడుభక్తిన్ ౧౦౯.

క॥ స్తనపత్ర వల్లరీ లే
ఖనకర్మశ్రమ చెంది కుందు కన్యామణి యా
మునివరు దుష్కరశాసన
మను క్షణమున సల్పనోప్పె ముదమెసలారన్ ౧౧౦.

క॥ ఇటులొక వత్సరముండిన
జటికిన్ బరిచర్యఁజేయ సంయమివరుఁడా
కుటిలాలక మదిమెచ్చుచు
పటుతర మంత్రంబొకండు వరముగనిచ్చెన్. ౧౧౧.

ఉ॥ ఇచ్చి తదీయమంత్రమున నింతిరో! దేవగణంబునందు నీ
మెచ్చినవానినిన్ బిలువ మీఱక యాపురుషుండు సత్వరన్
వచ్చి స్వతుల్యుఁడౌ సుతుని వాసిగ నొసఁగుని నీకునిచ్చు నో
సచ్చరితా: యిఁకన్ దపముజల్పఁగఁ బోయెదనంచుఁబోయినన్ ౧౧౨.

క॥ మునిమంత్ర మహిమఁగన మన
మున వేడుకపుట్టి యొకుదయమున మేడనుఁడా

జని పాటలారుణుని గని
వినయింబునఁ వేఁడి పిలిచె విధు ముఖి యంతన్ ౧౧౩.

సీ॥ పచ్చనివస్త్రంబుఁ బటుతరకవచకుం
డలకిరీటములును వెలయుభాసుఁ
జలి వేణి సరసను నిలిచి కరంబులం,
బట్టినిన్ బలెఁ బృథఁబట్టె నంత
భామిని భయమంది భాస్కర! నేబాల,
జనకునానతి లేక చనదు నాకు
నేమియుఁ జేయంగ నీధర్మమీవెళ్ళుం,
గని దే? నన్వద్దులుము కరుణంబూని
తే గీ॥ యనిన నతివను భయకంపితాంగిఁగనుచు
నరుణుఁడరుణాననుండయి యనెను, భామ!
యాదరింపక ఛాయను నీదుకడకు
వచ్చినాడను సంభోగ వాంఛఁజేసి ౧౧౪.

సీ॥ ఇంతి నాయభిమత మీవొనర్పకయున్న
నీమంత్రదాత నేనిపుడె శాప
నప్పవేస్టితునిఁగఁ జల్పుదు నావాంఛి
తము నెరవేర్చిన నిమిషముననె
అదితి నన్గనినటు లధిక తేజోవంతు
సుతుఁగాంచెదు నీవును సుదృశ! నీకుఁ
గన్యకాభావంబుఁ గలుగును మత్ప్రభా
వంబున ననపలెర; వనితశిరసు
తే॥గీ॥ వంచె, లజ్జాస్మితంబులు వారిజాక్షి
సమ్మతినిఁ దెల్ప నరుణుండు ఛాయనుబలెఁ
గాంత నెదఁ జేర్చి శరదభ్ర కాంతిఁబోలు
శయనమందున నిడి యుంచె సంతసంబు ౧౧౫.

క|| అరుణుని తేజము నందుచుఁ
దరుణీమణి వహ్నిశిఖనుఁ దలఁపించెడి భా
స్వర కాంతినందె, నాసతి
హరుసంబునఁ బల్కరించి యరుణుఁడు జనియెన్ ౧౧౬

సీ|| వసధి చింతామణి బలె సురనాథుని
యభిమతం బొనఁగూర్చి యధిక తేజుఁ
గనియె నృపాత్మజ; కనినంత నపవాద
శంకితయయి యాప్తసఖులతోడ
నురగంబుఁ బేటికనుంచిన భంగిఁగుం
డలకంచుకోజ్జ్వలు లలితుఁదనయుఁ
బేటికయందిడి విడిపించె దానిని
వెల్లిలో, సింగపుఁబిల్ల నిడిన

తే|| గీ|| పంజరంబునుఁబోలి ప్రవాహభంగ
డోలికాశతలాలితఁబోలెఁ బేటి
మెల్ల మెల్లన నిటులటు మెదలుచుఁ జని
చేరె నధిరథు పురసవీతీరభూమి ౧౧౭

చం|| తనసతి రాధఁగూడి దరిఁదన్వియుఁబొందుచు సూతుఁడచ్చటన్
గనియెను బేటికన్; దెఱచి కన్నుల పండువుగాఁగ నుండు వా
నిని నసమాద్భుతున్ గనుచు నింపు ముదంబున బాలు నక్కునం
జేర్చుచు భార్యకున్ ముదము బెంపెసలారఁగ నిచ్చెఁ బ్రీతితోన్ ౧౧౮

క|| పాలించె రాధ కావున
బాలుఁడు రాధేయుఁడనఁగఁ బరఁగుచు భృగురా
మాలయమునుఁ జేరి సన్నుత
మేలగు విలువిద్య గురుని మెప్పఁగ నేర్చెన్ ౧౧౯

కం॥ తరుణీస్వయంవరమ్మున
కరుదెంచిన నృపులఁగనక యా పాండునిఁదా
వరియించెఁగుంతి యద్భుతము
వరయశ సురగజముదక్క నన్యముఁగనునే ౧౨౦

తే॥ గీ॥ ఆకృతినిఁగన్న జయలక్ష్మి యనఁగనొప్పు
మాద్రియను మానినీమణి మద్రరాజ
సుతను సుదృశను నాపగాసుతుఁడు దెచ్చి
పరిణయమొనర్చె ముదమునఁ బాండునకును ౧౨౧

క॥ మృగయావినోదపరుఁడై
మృగనేత్రలఁగూడి పాండునృపతి చని వనిన్
మృగ నాగ మృగేంద్రాళిని
తెగటార్పఁగ వెనుకసాగె ధీరవరుండై ౧౨౨

చ॥ మృగనయనాసహిష్ణుతసుమించి మృగాన్వయమెల్ల వారిఁగ
ల్వగఁగుమిగూడి పైఁబడఁగవచ్చినరీతి నెదుర్కొనంగ, నా
శుగములవానిఁ జంపెను వసుంధరనేత, నిజాన్వయేశు కుం
దుగ నివియుండఁ బోలదని తోఁచె మనంబునన్ రయంబునన్ ౧౨౩

మ॥ హయహేషారవ మాలకించి, ఘనకోపాటోప భూదారసం
చయమెల్లన్ వడి హుమ్మటించుఁదను వేశంతమ్ముల స్వీడిరా
రయమార న్వసుధేశుఁడాశుగతతిన్ రాజిల్లఁగాఁద్రుంచె నా
రయ భూదార పదేర్ష్యతన్ గనలి వైరంబూనెనో యంచనన్ ౧౨౪

చ॥ సమదవిశృంఖలాప్తి మహిషంబులు శృంగవిదీర్ఘికంబులన్
గుమికొని చుట్టి రాఁగనుచుఁగూల్చెను భూపతి వానినెల్ల వే
గమునఁ గులాధినేతయగు కాలునివాహనముండు నాడు న
శ్రమముగ వానిఁజేర్చుటది సత్క్రియయంచుఁ దలంచెనోయనన్ ౧౨౫

తే॥ గీ॥ చాపరావము తరుణపంచాననాళి
వినుచుఁగనలుచు గుహాలను వెడలిరాగ
బంచతను నొందె మోమొకటంచు రాజు
పంచతను గూర్చెఁదను వెల్లబాణవితతి ౧౭౬.

క॥ మృగరక్తబిందువులచే
దగఁగొల్పు నిదాఘబిందు ధారలచే నా
వ్వగనొందు పొందు నలసట
నగరాజ సమీరణాప్తి నణఁగెను మిగులన్ ౧౭౭.

సీ॥ అచ్చట నటవిని నంగజాకేళిని,
హరిణద్వయం బురుహర్షముననుఁ
విహరించుచుండ భూవిభుఁడు బాణము వేయ,
నొకమృగ మఱచుచు నుక్కడకిఁ
యవనిపైఁ బడుచు గోపారుణేక్షణముల
నగ్నికణంబుల నపరిమితము
గను గ్రక్కుచును బాండుఁగని నేను కిందముఁ
డను ద్విజుండను గామహతుఁడనైతి

తే॥ గీ॥ మున్ను, నేనిప్పుడీ శరమ్మునకుఁజిక్కి
హతుఁడనైతిని, నీవు నీ యతివఁగూడి
నపుడ యమపురిఁ గందువటంచుఁజచ్చె
నతనితోడనె యతివయు నగ్నిఁజొచ్చె. ౧౭౮.

క॥ దానింగని నిర్విణ్ణుం
డై నృపతి విరక్తిఁ బూని యబలాసక్తిన్
బోనడచి సతులతోఁదప
మూనఁదపోవనముఁ జేరె నుచితజ్ఞుండై. ౧౭౯.

క॥ భూషణవస్త్రాదులతో
వైషయిక సుఖంబువదలి వల్కలము జటల్
భూషలుగాఁగొని రాగ
ద్వేషాదులుమాని యానెఁదిరమగుతపముల్ ౧౩౦.

మ॥ కరికుంభాహతికేళిలంపటయుతుల్ గాంతాకుచద్వంద్వముల్
బరిపీడించెడిలంపటుల్ మఱి యరిప్రాణానిలంబాను ని
ష్ఠురబాణోత్కరలంపటుల్ దవులుచున్ శోభిల్లుహస్తంబు లా
గిరియందుండు కుశాంకురంబుల నయో! గిల్లంగ నర్హంబయెన్ ౧౩౧.

ఆ॥ వె॥ అల్లెత్రాడు దివిచి హస్తికుంభముఁజీల్చి
యంగుళంబు లటుల హస్తతలముఁ
గర్కశత్వమొందెఁ గావున సమిధలు
జీల్చునపుడు బాధఁజెందవయ్యె ౧౩౨.

ఉ॥ కాననమందునుండు మృగకాండము మైత్రినిఁ బెంపుచున్ సదా
మానసశత్రువర్గమును మ్రందఁగఁ జేయుచు ధీరుఁడై మహా
జ్ఞానులవాక్యముల్వినుచుఁ గాంచెను భూపతి తాపసార్హమౌ
శ్రేణిఁ. దపోవనంబునను జేసుఈరాజ్యము నెల్ల భంగులన్ ౧౩౩.

సీ॥ రాజర్షి యొకనాడు రమణిఁగుంతినిఁగని,
వ్యాసమహాముని వరమువలన
నాయన్న భార్య గాంధారి పుత్రశతంబుఁ
గను గర్భమునుదాల్చె ననఁగ వింటి
ననిపల్కె, యోయింతి! ఘన తమోపహమైన
పుత్రనామం బెట్టి పుణ్యమిచ్చు
నట్టిపుణ్యమును నే నార్జింపనైతిని,
యశ్వగాముచేత నేమరుపుణ్య

తే. గీ॥ మేల యనసహ్యగనిచ్చు మేలునుకనుక
జననితోడపయి శయనించి చన్నుఁ ద్రావు
బాలు మోమునఁ బ్రసుదబాష్పములు సుజియు
తండ్రి యాత్మను నిజగుసు తాపపహ్ను. ౧౩౪.

క॥ అంభోరుహాక్షి! వినునే
సంభోగాశక్తుఁడగుడు శౌచకతమునన్.
సంభావనీయ్య నియతిని
సంభవమాగాక సుతుఁడు సతి నీ కెలమిన్ ౧౩౫.

ఉ॥ నారి! మదీయకాంక్షిత మొకర్పమునీవు; గృహ స్థసౌఖ్యమిం
పారఁగదార చేఁగనును భర్త వసుంధరఁగాదె? నేనహా!
నీరజలోచనా! మిముల నేరరమింప, మునీంద్రశేష్ఠుఁడన్.
ఘోరాతిమహారాజసున్ బురుషపూజ్యుని కూర్మినిఁ బుత్రునొందుమా ౧౩౬.

కం॥ ఉవిదా! పుత్రవతివి నీ
వవుటకు శంకింతు వేని నాపాండువగన్
దివిజేంద్రుఁడోకఁడుగావీ
భువి నాతని గోత్రమెల్ల బుద్ధినెఱుఁగుమా ౧౩౭.

చ॥ విని యలివేణి భర్తఁగని విన్నప మొక్కటి విన్నవించెదన్
గనుము; యనుక్తపూర్వ వచనంబు విగర్హితకృత్యమిద్ది, నే
విననగన నిట్టిదెచ్చటను విజ్ఞులు మెత్తురె? కుంతి యన్యుఁ ద
ల్చిన వనధిన్ దవ్య జించి సురసింధువు తల్పదె పల్వలంబునన్ ౧౩౮

చ॥ అని వినిపించిన న్వినక యల్లనఁ బూర్వ నిదర్శనంబు తె
ల్లనుగల వేదశాస్త్రములు లక్ష్యములు న్వివరించి పేఁడు నా
ఘునిఁగని జంకుచు న్వినిచేఁ దోషిత సంయమిదత్త మంత్రమా
ధనఫలమెల్లఁ దెల్పదయె దాని పరీక్షణకృత్యమేమియున్ ౧౩౯

ఉ॥ మానవనాథుఁడాసతికి మంత్రబలంబునఁబుత్రుఁ గాంచుమం
చానతియియ్య నత్తరుణి యప్పుడ ధర్ముని మంత్రసంపదన్
బూనుచుఁబిల్చె నాయముఁడు పొందె నమంద ముదాత్తి రేక మా
చానసుఁగూడి వేడుకలఁ జంద్రుఁడు తారను గూడు రీతిగన్ ౧౪౦

క॥ అభిజిన్ముహూర్తమందున
శుభదినమునఁ బృథకుఁబుట్టె సుతుఁడు పునీతుం
డభవు జటాజూటమునన్
బ్రభవించిన గంగబోలెఁ బావనుఁడగుచున్ ౧౪౧

క॥ తనయుని మోమును గనఁగనె
తనువెల్లను బులకలెగసె ధరణీపతికిన్
మనమునఁ బొంగెడు ముదమున
కును నవకాశంబునియ్యఁ గోరియొనాగన్. ౧౪౨

తే॥ గీ॥ ఆయుధిష్ఠిరుఁడిల జన్మమంద, మోద
మందె సురగణ మబ్ధులు నన్నిదిశలు
నొందెను ప్రసత్తి నామోద మందె సుజన
తతియు తరుసుమవితతియుఁ దనివిఁజెంది, ౧౪౩

సీ॥ తనయునిఁగనెఁ గుంతి యనువార్త గాంధారి
విని యసూయతఁబూని తనదు గర్భ
మును నొక్కపాషాణమునఁ జీలఁగొట్టఁగఁ,
బారాశరుఁడువచ్చి భానుఁడుదయ
మున సాంధ్యరాగత నెనసిన శిథిలాభ్ర
గగనంబుఁగాంచిన కరణి, భగ్న
రక్తపేశియుఁజూచి రక్షించు తలఁపూని
వాని నంతయుఁగూర్చి వాసిమీఱ,

తే॥ గీ॥ కరుణ నా పేశి నూరు భాగములు సేసి
నేతికడవల నవియుంచి చేతనంటి
యున్నపిశితంబు నెల్లను నొక్క కలశ
మందు నుంచుచు సౌబల కనియె నిటుల ౧౪౪.

చ॥ వ్యసనము మానుమా సతిరో! వ్యర్థముగాదు మదీయవాక్యమిం
పెసఁగను మున్నుఁ బుత్రశతమిచ్చితి, హెచ్చుగ నొక్క కన్యయుఁ
బొసఁగును నీకు, నీ కలశము ల్దమయంతన విచ్చుకొన్న చో
నసదృశ తేజమున్నలిగి యందఱు వెల్వడువారు నమ్ముమా ౧౪౫.

కం॥ వనిత ముదమంది యాత్మజు
లనునుంచిన కలశములను లక్షణమగు నా
సనములనిడుచు మహ్యారగి
తన యండము లోమురీతిఁదా రక్షించెఁ. ౧౪౬.

కం॥ కనెఁగుంతి శుభముహూర్తము
నను మధ్యాహ్నంబునందు నాగబలుని భీ
ముని బవను కరుణ నం
జన మారుతిఁ గనినరీతి జనులుప్పొంగఁ. ౧౪౭

కం॥ తనయుని జననాశుచిచే
జనులనుస్పర్శింప వెఱచి చనునోయన మొ
ల్లనఁబవనుఁడు నడకను గనె
ఘనసామోదతనునంది క్రాలి తిరుగుచుఁ ౧౪౮.

తే॥ గీ॥ కుసుమమిషఁబూని పవనుఁడు గురిసెఁ బ్రమద
బాష్పములు సౌహృదునకును భవ్యముగను
సుతుఁడుజనియించె నని పహ్నివితతి శిఖల
హర్షనృత్యంబుసల్పె నో యనఁగ నొప్పె. ౧౪౯.

తే॥ గీ॥ పవనసూనుఁడు పుట్టిన దివసమునకుఁ
బూర్వనిశని సుయోధనుం డుద్భ్విఁబుట్టె
నంబుధరములు రక్తవర్షంబుఁ గురిసి
ప్రసదబాష్పములను గార్చు ప్రజల ముంచె
నక్ర-కూతల నుత్సవనాద మడఁగె. ౧౫౦.

క॥ నసున శతవాసరములకు
శరారువృత్తులగు వారు జనియించి రిలన్
గురుకుల భూషణమై యొక
తరుణీమణి దుశ్శలాఖ్యఁ దగ జన్మించెన్. ౧౫౧.

కం॥ వదలక పార్శ్వస్థితులై
ముదమున సుతశతక మటుల ముదితయుఁ గూడన్
మదపతి సౌబల యొప్పెను
గద శతపత్రంబు లక్ష్మి కర్ణికల బలెన్ ౧౫౨.

క॥ మరల తనభర్త యానతిఁ
దరుణీమణి కుంతి యింద్రుఁ దలఁచిన నతఁడున్
వరసరతిఁ జానఁ గూడెను,
సురనది దిగ్గజము రీతి సుఖమొనఁ గూడన్. ౧౫౩.

సీ॥ ఫాల్గునమాస సంపద్దినోదయ లగ్న
మునను నుత్తరఫల్గునిని సుజన్మ
మును గాంచెను త్రిలోకమును జయించునటంచు
సిరికిరీటి మస్మన్నఁ జెందెదన్న
నసఁ జెల్లు శుభ్ర కాయంబునఁ బుత్రుఁడ
ర్జున నామధేయంబు రూఢిగాను
నుత్తరఫల్గుని నుద్భవించెను గాన
ఫల్గునుం డను పేరఁ బరఁగె నతఁడు.

తే॥గీ॥ అమరకుసుమపరాగముల్ హస్తములను
బట్టి నృత్యోచితంబగు భూరితూర్య
నిస్వనంబుల నచ్చరల్ నిండివెలయు
నద్రిశృంగముఁజేరె మహర్షిగణము. ౧౫౪.

క॥ దయితుని యానతి మీఱక
దయఁబృథ తన సవతికిచ్చెఁ దనమంత్రమునున్
గయికొనిన మాద్రి, పుత్ర
ద్వయమిండని యశ్విలను ముదంబునఁబిలిచెన్. ౧౫౫.

క॥ వారిని నెమ్మదిఁ గూడుచు
వారిజముఖి మాద్రి కనియె వరుస నిరువురన్
బూరుని కులభూషణుఁడగు
సారయశు నకులు, భవ్య సహదేవు, వహిన్. ౧౫౬.

తే॥గీ॥ అమరతరు లెటు లటుల యుదారులగుచు
మరుని శరములబలె మనోహరులు నగుచు
జలజసంభవు భూతపంచకము రీతి
వెలయు సుతపంచకముచేత వెలసె నృపతి ౧౫౭

మ॥ అలధాత్ర్యంగుళిపల్లవ గ్రహణమా యాధారముల్ లేక; ప
ల్కులనేర్పుంగల వేత్రిచాటువుల పలుకుల్ వినులన్ సోక కా
మలలోఁ జంక్రమణోచితాంఘ్రులగుచున్ మాటల్ మహా నీతులన్
గలయన్నేర్చిరి బాలురౌర నిజ విజ్ఞానంబునన్ గ్రాలుచున్ ౧౫౮.

కం॥ యతిసుతులచేత నుపలా
లితు లగుచును బాంసుకేళి లీలారతులై
యతుల తపోవన గజముల
గతి హరిసట లీడ్చు చుంద్రు గతభయులగుచున్ ౧౫౯.

చం॥ సుతు లుపనేతు లై శ్రుతులసూక్ష్మములన్ని యెఱింగి విద్యలా
తతముగ నేర్చి భాసిలుకతంబున ధన్యతనొందె భారతీ.
పతుల కులంబగాదు మఱి వారలఁ బేర్కొనువారిసంతతిన్
గతలయె వీరివార్త లిలఁ గాంచినవారికి శ్రేయదంబులై. ౧౬౦

చం॥ క్రమమున యౌవనంబు త్రిజగంబునకున్ సుఖమిచ్చి వారి దే
హముల నలంకరించెను సుఖావహమాగతి. సౌరభమ్ము భృం
గములకు సంతసంబొసఁగి క్రమ్మనవీన సరోరుహంబులన్
దమిని ననుగ్రహించి శుభదాయకమాగతి నబ్బురంబుగన్ ౧౬౧

కం॥ నిడుదలయె భుజములంబలె
వెడదయె వక్షస్థలాధి వృద్ధియుంబలెఁ సొం
పిడు స్వరముంబలె మంద్రత
బడెఁ గనుఁగవ స్నిగ్ధభావ బంధురమగుచున్. ౧౬౨

మ॥ స్మరమత్తేభమదోద్గమంబుఁ బికసుస్వానోదయోత్సాహముల్
నిరపాయావహ మందమారుతమునున్ నిండారఁ బుట్టించు వా
సరసంశోభిత చైత్రమాస మవనిన్ జన్మించి మించె న్దిశల్
విరహం బగ్గలమయ్యె భూతతతికిన్ విందాయె భృంగాళికిన్ ౧౬౩

ఉ॥ బాలసమీరవార మెగవైచిన బాలరసాలరేణువుల్
లాలితమై చెలంగు వనలక్ష్మికిఁ జల్లిన బుక్క పిండియై
గాలముఁబట్టి నిశ్చలతఁ గాచిన కాయజమంత్రవాదికిన్
సోలు వియోగిలోకులను జొక్కఁగఁ జేసెడి చూర్ణమయ్యెఁగా ౧౬౪

తే॥ గీ॥ సకల లతలను గలిగెడి సౌరభమ్ము
ధరణి నలుదిక్కులను వాసితముగఁ జేయు
చైత్రునకు నబ్బదయ్యెఁ గా జాతిగంధ
మవని సంపూర్ణసంపద యెవనికబ్బు? ౧౬౫

ఉ॥ వాయువుచే రజఃకణ మవారిగ వెల్వడి రోఁజుచుండు కెం
జాయలచే నశోకకుజశాఖసుమావళిఁగాంచనయ్యె నా
గ్నేయశరోత్కరంబుగను, కీడ్పడినట్టి వియోగిసంతతిన్
గాయము నాయమున్దవిలి కందఁగఁజేయఁగఁ బుష్పధన్వికిన్ ౧౬౬

తే॥ గీ॥ పువులరసమను స్వేదబిందువులు దవిలి
లలి నవోద్గమ కేసరావళులు బొలిచె
వనవనిత మాధవుని స్పర్శమునఁ జెలంగ
నగపడిన స్వేదపులుకాంకరాళి యనఁగ. ౧౬౭

ఉ॥ దక్షిణదిఙ్ముఖాగత కృతాంతుని దూతను బోలుచున్ వడిన్
దక్షిణమందమారుతము ధారణినేతను గాలచోదితున్
రక్షితపూర్ణయౌవనుని రమ్మని యీడ్చెనో నాఁగ మాద్రితో
నాక్షితి పాలుఁడేగెను విహారమతిన్ వనికిన్ రయంబునన్ ౧౬౮

సీ॥ అల సుశీతలతలములు, సుకేసరసీధు
సీకరంబులును వశీకృతులయి.
రతిప్రగల్భతమించి రమియించు శుకములు
పంచమస్వనములఁ బరఁగుపికము
లును వనలక్ష్మియు మనమునఁ జిరకాల
సుప్తుఁడై వెడలక సోలిపడిన
స్మరుని లేపిన వాని శరధారలకుఁజిక్కి
సుమగంధగర్భిత సుపదమైన

తే॥ గీ॥ మాధవీమండపముఁ జేరి మరులుగూరి
తపసిశాపంబుఁదలఁచుచుఁ దత్తరంబు
నొందు మాద్రిని నబల నింపొందనీడ్చె
పంచశరపీడితుండయి పాండునృపతి. ౧౬౯

కం॥ సురతాంత సుఖఫలంబగు
పరాసుభావంబు నేత్రభావము దెలుపన్
స్మరుని శరశయ్యఁ బోలెడి
విరిపాన్పునఁబడియె నృపతి విగతాసువుగన్ ౧౭౦.

కం॥ అటుపడిన పతినిఁగనుచున్
గుటిలాలక భీతినంది కుందుచు నకటా!
యెటులాయె దైవగతి యని
పటుతరరోదనము సల్పి పడె ధారణిపై. ౧౭౧.

కం॥ ఆరోదనంబు వినుచుఁ గు
మారులతో మునులతోడ మానిని పృథ తాఁ
జేరెవని నచటఁగనెఁగురు
వీరుని విధిహతుని మాధవీకుంజమునన్ ౧౭౨.

ఉ॥ ఏమిది! యెంత కార్యమయె! నింతటిలో నని చింతఁగుందుచున్
గోమలి సోలి వ్రాలి యెదఁగొట్టికొనెన్ మఱి విహ్వలాంగియై
భూమిపయిన్బడెన్ మరల భూపతిఁ జూచుచు నశ్రుధారలన్
దోముచు మోము, మూర్ఛిలెను దొడ్డ విపత్తని సూను లేడ్వఁగన్ ౧౭౨.

ఆ॥ వె॥ మూర్ఛమునిఁగి లేచి మున్నీరుగా నశ్రు
ధారలొలుకు పృథనుఁజేరి మునులు
నాశ్వసించుచుండ నాయింతిపదముల
వ్రాలి పలికె మాద్రి జాలిసోలి. ౧౭౩.

కం॥ పతి దివిఁజేరెను నాకై
యతని వియోగంబు నోప నంపుమ నన్నున్
బతిచనినగతికి సాధ్వీ!
సుతుల ననాథలను నీవు చూడుమ ప్రీతిన్. ౧౭౪.

ఆ॥ వె॥ కార్యభార మరసి కాలంబుఁ గడపుచు
సుతులఁ బ్రోవవమ్మ సుదతి యనుచు
నశ్రువులను గార్చు నాత్మజులను నూఱ
డించి పతినిఁ జేరె నంచితముగ. ౧౭౫.

కం॥ పిదపఁ బితృమేధకర్మలఁ
జదురగు ద్విజవరులఁ గూడి సముచితమౌ
విధులను నెఱవేర్చెను గో
విదుఁడు యుధిష్ఠిరుఁడు వేదవిమలయనుజ్ఞన్. ౧౭౬.

కం॥ యతులఁ గని మ్రొక్కి మాద్రియు
సతిఁ గుంతినిఁ గాంచి సాధ్వి! క్షమియింపుము నే
మతిచెడి యీరసమునఁ జే
సితిఁ దప్పులు చాల నీకుఁ జేసెద నతులన్. ౧౭౭.

కం॥ అనిపలికి సుతుల నాలిం
గన మొనరిచి యశ్రుధారఁ గడఁద్రోసి జయ
స్వనమునఁ జితికిఁ బ్రదక్షిణ
మును సలుపుచుఁ జొచ్చె నందు ముదమున నంతన్. ౧౭౮.

కం॥ సతిపతులకు నపరక్రియ
లతిభక్తిని సల్పి ముగిసినంతట వారిన్
వెతఁ జెందు పృథను గరిపురి
జతనంబుగఁ జేర్చి రచటి సత్తములు వెసన్. ౧౭౯.

క॥ అనుజుని మృతివిని వ్యసనము
గను ధృతరాష్ట్రుండు మఱచెఁ గన్నఱ వానిన్
దనయులనుఁ గరుణఁ గనుచును
ననవరతము వారియెడల నధికప్రియుఁడై. ౧౮౦.

మ॥ మితియంతింతని చెప్పరాని బలముఁ మీఱంగ భీముండు దా
సతతంబుఁ ధృతరాష్ట్రనందనులకుఁ సంతాపముఁ జల్పఁగఁ
గుతకంబంమచు వారిఖేలనములఁ గ్రోధించి భంగించు. స
ర్పతతిఁ గాంచిన వైనతేయువిధముఁ బ్రఖ్యాతిగాఁ జూపుచుఁ. ౧౮౧.

ద్వితీయాశ్వాసము.

ఆ॥వె॥ కమలగంధ కలిత గంగాజలంబుల
పౌరవాళి కేళి పౌరుషమున
జలిపి శ్రమను జెంది సరవినిఁదత్తీర
పటగృహంబు నందుఁబండియుండ. ౧

తే॥గీ॥ వారివిహ్రృతి శ్రమంబున భూరినిద్ర
గొనుచుఁ బరవశుఁడైన వృకోదరునకు
సింధుసీకరధారియై సేవఁజేసె
దినవిరామసమీరంబు తిన్నఁగాను. ౨

సీ॥ అటుగాఢనిద్రచే నంగముఁదెలియక
పడిన సామీరినిఁబట్టిచంప
ననయము సహితుండు నగు సుయోధనుఁడు తా
వల్లుల బంధించి వాని మడుగు
నందుఁద్రోసెను గటా మందరమును భోగి
బంధనంబున నబ్ధిఁబడఁగఁద్రోయు
చందంబునను; నంత సరసినిఁబడినట్టి
పవనసూనుఁడు లేచి బంధశతము

తే॥గీ॥ భగ్నమొనరించి దరిఁజేరి పవ్వళించె
మరల నదిగని వహ్నిసమాన కాల
కూటమునుగల పాములఁగొన్ని తెచ్చి
కఱవవిడిచిన నవి వానిఁగఱచుచుండె. ౩

కం॥ అనిలాంగ స్వాదముఁదినఁ
గని రుచిమరగిన భుజంగగణ మప్పుడు త
త్తనయుని యం దారుచిఁగని
ఘనతరముగ మెసవె వాని కాయమునంతన్. ౪

కం॥ వాతాశన వనదేవత
లాతటి నాశీర్ద్వయంబు నంగాయుపులన్
ప్రీతినిడ మొదటి దయె వృథ
యాతతముగఁ జరమువాక్య మందె ఫలంబున్. ౫

ఉ॥ వానిని దంతకోటి విషవహ్నులఁ గ్రాలెడు వాని నిర్దయన్
బూనుచు నాయముల్గఱచి భోగములెత్తెడివాని నిద్రమున్
హానియొనర్చువానిఁ గనినంతన నల్లులబోలె రాచె నా
మానితసత్త్వుఁడైన పవమానసుతుండటు నిద్రఁబోవుచున్ ౬

క॥ అదికని సుయోధనుఁడు వెత
మదిఁగొని యెట్టులైన భీమునిమరణమును గనన్
ముదమందుచు సహాపజ్ఞని
నదయత విషకబళమిడియె నన్నములోనన్ ౭

ఉ॥ దాని భుజించి విహ్వలతఁదాల్చిన భీమునిఁబాశబద్ధునిన్
గా నొనరించి శూలములు గాఢముగా హృదమందుఁబాతి గం
గానదిలోనఁ ద్రోయుఁడని కట్టడిసేయఁగ కింకరాళియున్
వానినిఁగట్టి త్రోసి రహో! వారక క్రూరులు గ్రావమున్‌బలెన్ ౮

క॥ పవమానాశన లోకము
పవమాన సుతుండుజేరెఁ బన్నగశిశువుల్
దవిలి తమవిషము నింపఁగ
భువి నొదవిన విషము వెళ్ళఁబొంగుచుఁ బోయెన్. ౯

ఉ॥ ఆదటఁబాశబంధముల నన్నియుఁ బాయఁగఁగోసివైచి య
త్యాదరతన్ గజాయుత బలావహమైన రసంబుఁ గ్రోలఁ గా
కోదర నేతయాజ్ఞ దశకుంభముల న్వడిఁ దెచ్చియుంచినన్,
గాదనకా వృకోదరుఁడు గ్రాలెడుదప్పినిఁ గ్రోలె నంతయున్ ౧౦

ఆ॥వె॥ అటులఁ దృప్తినొంది యష్టదినంబులు
శ్రమనివారితముగ శయనమునను
నిద్రఁబోయె, నబ్ధినీరముఁద్రావుచు
దరిని నున్న నీరదమును బోలె. ౧౧

కం॥ మారుతిని నిటుఁద్రోయుచు
క్రూరులు కౌరవులు శకునిఁగూడుచుఁ బురినిన్
జేరుచుఁ బూర్ణాప్తులతో
భూరిక్రీడలనుఁ బ్రొద్దుపుచ్చిరి నెమ్మిన్. ౧౨

కం॥ కలభము వెదకెడి వాసిత
బలె భీముని వెనకెఁ గుంతి వనతలమందున్
జలధుల నదులను సరసుల
వెలినెలవుల నెల్ల వెదకి వేసారెఁ గటా! ౧౩

చం॥ సుతుని సుమోహనుం డకట ద్రుక్కఁగఁజేసెనొ యంచు భీతిచే
నతి వసుధన్ బడెన్ విదురుసాంత్వనము లివ్వని చెందెఁ దెల్వియున్;
వితత నిదాఘభాస్కరుని వేడికి ద్రుక్కుచు నోషధీశునిన్
శీతకరజాల మంటఁగనె సేదలువాయు నభంబుకైవడిన్ ౧౪

క॥ తొమ్మిది దినములు భీముఁడు
నెమ్మదిగాఁదల్పమందు నిమరించుచుఁ దాఁ
బిమ్మట సర్పాశ్వుండై
నెమ్మినిఁ దీరమ్ముఁజేరె నిరపాయుండై. ౧౫

ఆ॥వె॥ దరిని జేర్చి ఫణులు తామేగ భీముఁడు
గరిపురంబుఁ జేరెఁ, గౌరవాళి
కుందె; భ్రాతృవరులుఁ గుంతియుఁ బౌరులు
వొంద పిన్న యామముల నునిఁగి గంత. ౧౬

క॥ సకలాస్త్ర కోవిదుండును
నకలంకాచారశీలుఁడయిన కృపుని రా
జకుమారులకును గురువుగఁ
బ్రకటించె సరిత్సుతుండు బాలుర కెల్లన్. ౧౭.

చం॥ మనుమలు వారివద్దఁ గడు మాన్యత నేర్చిన పెక్కు విద్యలున్
గనియును గోరె భీష్ముఁడు ప్రగల్భత నత్యధికంబుగాను నొం
దిన గురువర్యునన్యుని, మదిన్దలపోయుచు నుండెనారు! భూ
జనులు గుణోత్తరాధికత సంతత మారయుచుందు రెమ్మెయిన్ ౧౮.

తే॥ గీ॥ పరశురామునిచే నస్త్రపాండితిఁగని
యిలను బ్రఖ్యాతిఁగన్న ద్రోణులనుఁ బిలువఁ
బంపనుండినతఱిని నాపట్టణంబుఁ
జేరవచ్చిరి వారు నౌరౌరవింత. ౧౯.

తే॥ గీ॥ విక్రమాన్విత మైనట్టి విద్యబలెను
పుత్రయుతయగు భార్య తన్బొందిరాగఁ
గుంభజుఁడు భీష్ము సత్కృతిఁ గొనుచు సభను
నిలిచి గంభీరతరముగఁ బలికె నిటుల. ౨౦.

చ॥ స్థిరముగ నగ్నిదేశ్యముని సేవను నేనును యజ్ఞసేనుఁడున్
గురుతర విద్య లన్నియునుఁ గూడి పఠించెడికాలమందు, నా
ధరణిప సూనుఁడాడెఁగద తా ధరణీధవుఁడయ్యెనేని న
త్యారుతర రాజ్యమర్ధమును నొప్పఁగ నిచ్చెద నంచు దారతన్ ౨౧.

క॥ క్రమమునఁ బైతృకరాజ్యము
నమరెను నాసుహృదవరున కనుచు నలరినన్
శమదమ భూషణులను శ్రే
యముగాదీ రాజసేవ యని పోనైతిన్. ౨౨.

ఆ॥ వె॥ దగ్ధకాంక్షమైన ముగ్ధ నీ శిశువును
బిష్టరసము ద్రావి హృష్టఁజేయఁ
జింతనందు నృపుని చెల్లెలి యూఊట
గనఁగ మనమునందుఁ గలక తేరి. ౨౩.

తే॥ గీ॥ దైన్యవృత్తికిఁ బుట్టుక తానమయ్యె
యాచనావిధి, యైన నేనాచరింతుఁ
దమకుటుంబము రక్షింప ధర్మపథము
నైన విడనాడఁ దగునని యనియె స్మృతులు. ౨౪.

చ॥ అనుచును నిశ్చయించి ద్రుపదావనిఁ జేరి నృపాలుఁ గాంచి నే
వినిచితి నీ సఖుండనని విన్నను వొప్పఁగ, నంతవాఁడు గి
న్కను మొగమెఱ్ఱఁజేసికొని కన్నుల నిప్పులు గ్రక్కి సోక్కి ప
లెకనుగద సోపహాసముగఁ గేరడము ల్పచరించి మత్తుఁడై ౨౫.

తే॥ గీ॥ వ్యసనవశులగు బ్రాహ్మణవంశమేడ
సత్త్వసంపన్నులగు బాహుజన్మ లేడ
కాచరత్నోపమం బవుఁగాదె? వీని
కగునె మిత్రత్వ మెచ్చటనైనఁ జూడ?

చ॥ ఇటులహితప్రలాపముల నించుక యేనియు శంకలేక వాఁ
డటుల వచింప సిగ్గువడి హాయని చింతనుఁగుంది యప్పుడే
పటుభుజసత్త్వులై వెలయు పాత్రులు నీదు మదీయవాంఛితం
బెటులయొ నేనిఁదీర్తురని యిచ్చటికిన్ నృప! వచ్చితిన్వడిన్. ౨౭.

కం॥ అనవిని కురూద్వహులకున్
జను నీ గురుఁడనుచు సంతసంబంది వడిన్
ధనమాది నిచ్చి పిదపన్
వనపాత్రులనిచ్చె భక్తి వైవారంగన్. ౨౮.

తే॥ గీ రేణుకాసూనుపాదాబ్జ రేణుకలనఁ
బావనుండగు ద్రోణుచే బాలవితతి
యంపవిద్దెల విధుల శిక్షింపఁబడెను
ధన్విదర్పంబుబలె వసుంధరను సరవి. ౨౯

క॥ భూతలతిలకుం డర్జునుఁ
డాతత గుణసహితమౌ శరాసనముఁ జ్రబ
ఖ్యాతిగ గురువుల మనమును
నేతఱి నేమరక భక్తినీడ్చుచు నుండెన్. ౩౦

క॥ ఎన్నఁడో గురునానతిఁగొని
యన్నరుని న్మించునట్టి యస్త్రవిదుండై
యున్నట్టి యేకలవ్యుఁడు
విన్నంబడ వాని బొటనవ్రేలున్ గొనియెన్. ౩౧

తే॥ గీ చెట్టుకొనకొమ్మఁగట్టిన యట్టి గుఱిని
శరమునేయుచుఁ దెగఁ గొట్టె నరుఁడు దాని
తోడ నన్యులధన్వులఁ గూడియున్న
మత్సరంబునుఁ దెగఁగొట్టె మాన్యుఁడగుచు. ౩౨

కం॥ మడుగున ద్రోణుని యడుగున్
వడిఁ బట్టిన మొసలిఁజంపి పరమసుఖముఁ దా
నిడుచును గురునకు, నాఱుగఁ
బడసెను దివ్యాస్త్రమొండు పల్గునుఁ డెలమిన్. ౩౩

సీ॥ పదఁపడి ద్రోణుండు పార్థివతనయుల
శస్త్రాస్త్రకుశలత సరవిఁజూప
శిల్పికల్పితము ననల్పభూషితమును
నగు రంగమునుఁజేరి నచట సకల

పార్థివులును జానపద పౌరులునుఁ జూడ
వచ్చినిండిరి మఱి వాసవాది
నిర్జరులెల్లరు నిండిరి సభమున
నంత ధనుర్ధారులగుచు ధర్మ

ఆ॥వె॥ నందనాదిశిష్యబృందము స్థూల సూ
క్ష్మ చల నిశ్చలాదికముల నొప్పు
లక్ష్యములను బాణలాఘవంబునఁ ద్రుంచి
మించి రచటిజనులు మేలనంగ ౩౪.

ఆ॥వె॥ ఖడ్గముద్గరాది కఠినాయుధ పరిశ్ర
మంబుఁజూపి రద్భుతంబుగాను
వాజివారణాది వాహనచర్యచే
గొంద అమిత ముదముఁ గొల్పిరంతం ౩౫.

తే॥గీ॥ సాలకుజములఁ బూనిన సామజముల
బలె సుయోధన భీము లుద్భట భయంక
రావహంబగు గదలచే నాక్షణమున
రంగ భూమినిఁజేరిరి రహిఁదలిర్ప. ౩౬.

తే॥గీ॥ వివిధగతులను గదలను వీచి వీచి
యొకనిపైఁబడ నొకఁడు దా నుద్యమించి
కినుక హుమ్మని కీడెంచి చెనకఁబూన
ద్రోణసూనుండు వారించెఁ దొలఁగుఁడనుచు. ౩౭.

చం॥ గురుచరణాంబుజాతములకున్ నతిఁజేసిన కారణంబునన్
శిరము పవిత్రమయ్యెనను శిష్యుఁడు పార్థుఁడు ద్రోణు నానతిన్
శిరమునఁబూని రంగమునుఁజేరెను బాణవితాన యుక్తుఁడై
ధరణిపులెల్లరున్ గనుచు దద్దయు విస్మయ మందుచుండఁగన్ ౩౮.

తే॥గీ॥ వ్యాఢ తిమికార్ముకవసుధర వహ్ని తార్క్ష్య
హస్తి కేసరి ముఖ దైవతాస్త్ర జాత
ముల పరిశ్రమ నైపుణి వెలయఁజూపె
సంసదులు మెచ్చి తలయూఁచి సంస్తుతింప. ౭౯.

తే॥గీ॥ సింహ సంహననత్వముఁ జెలఁగుచుండ
సింహనాదము దశదిశల్ చెంగలింప
రంగ సద్మముఁ జేరి యా రవిసుతుండు
చాపవిద్యాధికతఁ జూపె సంసదులకు. ౮౦.

తే॥గీ॥ శస్త్రసంపదఁ గనిన యాసభ్యులెల్ల
విస్మయంబందఁ బార్థుని క్రీడకూడె.
నాసుయోధనుఁడును వాని యనుజతతియుఁ
దానిఁగని మోదమంది రనూనముగను. ౮౧.

మ॥ నరుఁడే పాటి నరుండు నాకుఁ? గనఁబూనన్ ద్వంద్వయుద్ధంబునన్
స్థిరుఁడై నిల్చి మదీయసత్త్వమును వాసిన్ జూడ నిండంచు భా
సురసూనుం డురు గర్వయుక్తుఁడయి పల్కన్ ధార్తరాష్ట్రుల్ మదిన్
హరుసంబందుచు వీఁడు మాకు సుహృదుండౌ నంచు నుప్పొంగినన్ ౮౨.

చ॥ నరుఁ డరుణాననుండగుచు నాగము మాడ్కిని నిశ్వసించి యా
యరుణతనూజుఁ జూచి నిశితాశుగము ల్వడి నెత్తి పల్కె నీ
ధర స్వపరాంతరంబులనుఁ దాఁ గనఁజాలక ప్రల్లదంబు లే
నరుఁడు వచించు వానిగతి నాశరమొందఁగ నిచ్చు నీకనన్ ౮౩.

తే॥గీ॥ ఆహవంబున నిల్వరా యడుగుఁ ద్రొక్కి
పార్థ! యదె నీదు శిరమును పద్మమిపుడె
యిదిగో నాశరమునఁ ద్రుంచి యీగ్రహాధి
దేవతార్చనఁ గావింతు ధీరవృత్తి. ౮౪.

చ॥ కని కృపుఁడడ్డమై నిలిచి, కర్ణ! దురుక్తులు చాలు; సూతుఁడై
జననమునొందు నీ కెటుల క్షత్రియవారిధి చంద్రుఁడైన యీ
యనఘుని పూరువంశజుని యంగముఁదాకఁగ నౌను? మానుమా
చన దిటు లంతరంబెఱుఁగఁ జాలక పల్కుట నిందనీయమౌ ౪౫

క॥ అని కృపుఁడాడిన మాటలు
విని కర్ణుఁడు శిరమువంచె వ్రీడాయుక్తుం
డునుఁబోలె నంత దుర్యో
ధనుఁడా కృపుఁజూచి పలికెఁ దగదిది యనుచున్ ౪౬

తే॥గీ॥ విప్రపత్రితయంబున విస్తృతౌజ
సుల జనన మూలల మెన్నఁగవలదు; నదుల
యతుల మూలములంబలె నస్వర్థమగునె
శూరుఁడగు వాని జననంబుఁ జూడ నెందుకు? ౪౭

సీ॥ స్తంభోద్భవుఁడు పురాతన పురుషుఁడు గాడె
వానిజన్మము నెంచు వారుగలరె?
మును క్రౌంచ వింధ్యాగముల మథించినవారి
బలె శరకుంభసంభవులు మీరు
నీద్రోణులును గారె? యిదియెన్నఁగా నౌనె?
గుణమున మనుజుఁడు గణనకెక్కుఁ
గాని జన్మంబునఁగానేర్చునే? పెద్ద
ఘనులు మీరిది యెఱుంగనిదె? యనుచు

తే॥గీ॥ నర్కతనయుని సింహాసనాధిపతిగఁ
జేయుదును నేసటంచని శీఘ్రముగను
వానినొక పీఠమునను౦చి వారిధార
నభిషవమొనర్చె నంగ రాజ్యమున కప్పుడు. ౪౮

కం॥ రవిసుతుఁడు రాజ్యమును, గౌ
రవు లినసుతు సఖ్యమంది రాజిల్లుచుఁ బాం
డవులను నెన్నక వారికి
నవమానముఁ జేయఁదొడఁగి రదనున నలుకన్ ౪౯

తే॥గీ॥ అస్త్ర జలరాశి పారగులైన రాజ
తనయులనుఁజూచి ద్రోణుఁడు, దక్షులగుచు
ద్రుపదరాజును జెరఁబట్టి యిపుడె యిడుడు
గురుల గురుదక్షిణ యటంచుఁ గూర్మిఁగోరె. ౫౦

ఉ॥ ఆ వచనంబునున్ శిరసునందు శిరస్త్రములూఁగు నుంచి యా
భూవిభునందనుల్ పటహఘోరనినాదము దిక్తటంబులన్
మ్రోవుచు మాఱుమ్రోతలిడ మూకల కేకలు నింగినిండఁగా
గావచకాది యోధులునుఁ గ్రాలఁగఁజుట్టిరి వైరిదేశమున్ ౫౧

చం॥ కలశజచోదికంబయిన కౌరవసేన సపత్నపత్తనం
బలవడ ముట్టిచుట్టెఁ; బృషదశ్వుని ప్రేరితమై వలాహకం
బులు వడి మేరుమేఖలను ముట్టడి వేయఁగఁజుట్టు లాగునన్
జలమున లగ్గపట్టి దిమురసాగెను లగ్గుగ సైన్యమంతయున్ ౫౨

చం॥ ద్రుపదుఁడు గౌరవద్విరద దుర్భరనాదము విన్చు కంధరం
బపరిమితాగ్రహంబునను నాకటిచే విడు సింగమట్లు వి
ష్టప మద్రువన్ ఘనస్వనము చాడ్పున నార్చుచు నిర్గమించెఁ దా
స్వపురిని యోధులున్ బలము వారక చేరఁగవచ్చి రప్పుడున్ ౫౩

తే॥గీ॥ పార్షదులకును గౌరవబలమునకును
జరుగు రణమొప్పె సజ్జన స్తవ్యమగుచు
తగెను పార్థునిశౌర్యము న్నిగమమునకుఁ
దక్షిణంబును బ్రణవమై ధాత్రిలోన, ౫౪

క॥ ద్రుపదుఁడు గౌరవశతమును
దపియింపన్ జేయఁ గ్రీడి తడయక చని యా
రిపుసైన్యముఁ జెండాడెను
నృపునిన్ దేహంబు గాఁడ నేయుచు వడిగన్. ౫౫.

మ॥ విరథున్ జేసి శరంబులన్ దఱిగినన్ వే తెద్దియున్ దోపకా
దురమున్ బాయుచుఁ బాఱఁగాం చెడి గురుద్రోహిం వడిన్ బట్టి నా
నరుఁ డుద్దండకృపాణహస్తుఁడగుచున్ స్వవ్యాఘ్రను వా చంద్రు భీ
కరలోలంబగు జిహ్వచే నదుముచున్ గాజించు చందంబునన్ ౫౬.

కం॥ కౌరవయుతుఁడై నరుఁడా
ఘోరమణునిఁ దెచ్చి గురుని మ్రోలనిడియె, నా
ధారణిపతి తలవంచఁగ
నారాజును జూచి నవ్వి యాచార్యుఁడనెన్. ౫౭.

కం॥ జలసక్తమగుచు మిత్రుని
చెలిమినిఁ బెంపొంది పిదపఁ జెలి తేజమునన్
గలయఁగ నోపదు ద్రుపదం
బిల నను వాక్యం బదెట్టు వృథయగును? సఖా! ౫౮.

తే॥గీ॥ మానవంతుఁడవై నాడు మానవేంద్ర!
మాన్యవరుఁడైన ద్విజు నవమానపఱచి
తత్ఫలం బిపు డీవు నాతనికి శిష్యు
లైన వీరలచేఁ గంటి వర్ష్మమిద్ది. ౫౯.

చ॥ ధరణిని నర్ధభాగమును దప్పక యిచ్చితి వల్లనాఁడు, భూ
సురునకు రాజ్యభోగములు సొంపగునే? నినుఁబోలు ధారణీ
శ్వరునకు మిత్రుఁడై మనుట చాలదె శాశ్వతసఖ్యమూని యీ
శ్వరుఁడు కుబేరునిన్ గనెడిచాడ్పునఁ? మేలగుఁబొమ్మ మిత్రమా! ౬౦.

మ॥ అనుచున్ సోమకునాదరించి యిఁకఁ బొమ్మా మిత్రమా! యంచుము
క్తునిఁ జేయించెను ద్రోణుఁ డంత విభుఁడున్ దుఃఖాబ్ధిలో మున్గుచున్
ఘనుఁడా పార్థుని కార్యమిద్ది యనుచున్ గార్యంబు చేదప్పె నం
చును నాహా! యవమానమిద్ది యనుచున్ సొంపేది చేరె న్స్వరిన్ ౬౧.

తే॥గీ॥ ఆత్మరిపుద్రోణుఁ జంపెడు నాత్మజుండు
ఫల్గునునిఁ బ్రీతునిగఁ జేయు ప్రమదతనయ
కలుగ నొక యాగ మొనరింపఁదలఁచి ఋష్య
శృంగసమయాజకునిఁ గోరెఁ జిత్తమందు. ౬౨.

తే॥గీ॥ జాహ్నవీతటమందు ద్విజన్మవరుని
యాజుఁడనువానిఁ గని మ్రొక్కె నవని విభుఁడు
తనయభీష్టంబుఁ దెలిపి గోధనము నొసఁగి
ముదముఁ గూర్చఁగ బూనె నా మునివరుండు. ౬౩.

కం॥ తన యనుజుని సాహాయ్యము
గని నృపవరుచేతఁ బుత్రగర్దనయాగం
బును జేయించె యథావిధి
ఘనుఁడా యాజుండు జనులు గని మోదింపన్. ౬౪.

కం॥ యజనాంతమున హవిస్సును
భుజియింపన్ రమ్మటంచు భూరిహితమునన్
యజమాన గేహినిని నా
ద్విజవరుఁడున్ బిలిచె రాజ్ఞి భీతిని దడసెన్. ౬౫.

కం॥ తడవోర్వక యా యాజుఁడు
కడుకినుకన్ బూని యెంత కాలంబయ్యెన్
జడజాక్షీ! రావైతివి
ముడిచెద నీ హవ్య మగ్ని కిపుడని వ్రేల్చెన్. ౬౬.

తే॥గీ॥ కనకగిరి నుద్భవించు వికర్తుని బలె
జాతవేదుని జ్వాలల జననమొంది
నట్టి కొమరునిఁ గాంచిరి యవనిజనులు
వికచపంకజ నయనులై విస్మయముగ. ౧౭

తే॥గీ॥ కవచకుండల కేయూర కార్ముకాది
సహజసంపదచే నొప్పి మిహిరుమాడ్కి
రథమునందున్న పుత్రుని రాజు చూచి
కార్చెఁ బ్రమదాశ్రువులచాలు కొలువలుగ. ౧౮

ఉ॥ లౌకిక శంఖతూర్యతుములస్వన మాకసమంటి నిండ నా
ప్రాకటకీర్తి కాముఁడల బాలుఁడు సోమకుఁగూడెః షణ్ముఖుం
డా కటికంతుఁ జెందినటులయ్యెనుః బిమ్మటఁ బట్టణంబు సు
శ్రీకరమా విధంబునను జేరిరి, వార్తయుఁజేరె లోకముల్ ౧౯

తే॥గీ॥ విప్రవరుచేత సవనహవిస్సు మరల
వేల్పఁబడఁబుట్టె నా జాతవేదశిఖలఁ
గన్యకామణిః రక్తపంకజవనంబు
నందుఁ బుట్టిన లక్ష్మియో యనఁగ వెలసె. ౨౦

తే॥గీ॥ అర్జున వికాసమానయా యతివవలన
నగును దుర్గర్వులగు క్షత్రియాంతకంబు.
ప్రావృషంబున నూతనపద్మకాన
నంబుపగిదిని యనిపల్కె నభము వడిగ. ౨౧

కం॥ అనలునివలన న్బుట్టిన
దనయను దనయునినిఁగనుచు ధరణీశుఁడు పొం
దెను ముద మర్జుని కతమునఁ
గనఁడయ్యెను భీతి ద్రోణుకతమున నెపుడున్. ౨౨

తే॥గీ॥ చేరవచ్చిన శిష్యుఁడు వైరియయిన
సతని సోమకసుతుని సర్వాస్త్రవిదునిఁ
జేసి పంపెను ద్రోణుఁడు; జీవితమున
కంటె సత్కీర్తి కీర్తినిఁ గను ప్రియముగ. ౭౩.

తే॥గీ॥ యౌవ రాజ్యాధిపదవికి నా యుధిష్ఠి
రుని నొనర్చిన నంధుఁడౌ తనకు నయాన
ములుగ నుండు నటంచని తలఁచె; నదియుఁ
దెలిసి దుర్యోధనుఁడు వచ్చెఁ దీవ్రముగను. ౭౪.

ఉ॥ నీతి విచార ండను వినీతుండునై త్రిజగంబులందుఁ బ్ర
ఖ్యాతినిఁ గన్న ధర్మజునిఁ గాంచి సుయోధనుఁ డోపఁడయ్యె వి
ఖ్యాతినిఁ గన్న పూరుషునిఁ గాంచిన జ్ఞాతుల మానసంబునన్
భూతలమందుఁ బావకుఁడు భూరిగఁ గాల్చుట నైజమే కదా? ౭౫.

సీ॥ తాత నే నొకయుపంతము వింటి! నిప్పుడ
ధర్మసూనుని నీవు తగునటంచు
యువరాజునిఁ గఁ జేయ నుద్యమించితివని
నిజమగునదియేని నీతి కాదు.

చైత్ర పికధ్వని సామ్యమౌ మధురతఁ
గలిగిన వాక్కుల వెలయువాఁడు
ధర్మసూనుండని ధారుణీజనులెల్ల
నేకమై నుతియింతు రతిశయముగ.

తే॥గీ॥ యౌవరాజ్యము వాఁడిపు డందెనేని
నెల్లరును మేము జచ్చుట దృఢము గాదె?
అట్టి యాపద మమ్ముల నంటనటులఁ
గాచునది నీదు భారము గాదె? తండ్రి! ౭౬.

చ॥ అనిన సుయోధను న్గనుచు నంబికసూనుఁడుపల్కెఁ బుత్ర! నీ
మనమునుఁగంటి నిట్టిమతి మాయురె! చాలును. పాండునట్లు నా
కనయముఁగూర్చువాఁడు వినయాన్వితుఁడెల్లరు నాదరించు వాఁ
డనఘుఁడు బంధుమిత్రుఁడగు నాఘును దూఱుటఁ జాలు దుర్మతీ! ౨౨.

సీ॥ దుర్యోధనా! యిట్టిదుర్బుద్ధి తగదురా!
పాండవులనుఁగూడి యుండు టుచిత
మగునుర యని తెల్ప నాసుయోధనుఁడనెఁ
దాత! నీవచనంబు తగదు వినుము
సురనదీసూనుండు గురుఁడుఁదత్పుత్రుండుఁ
దన్మాతులుండును ధర్మమెఱిఁగి
హితులగుదురు నాకు నిటఁ బృథాసుతులేరు
లేరనెఁగావున వారణావ

తే॥గీ॥ తకినిఁ బంపుమ వారినిఁ దీవ్రముగను
నిచటవారున్న జనులకు హితులగుదురు
వేరుసాగుచుఁ బెఱిగిన పెద్దచెట్టు
నెటులవశమగు భేదింప? నిదియ హితము. ౨౩.

క॥ కుంతీనందను లచ్చట
సంతసముననుందు, రిచట జనకా! నీకున్
సంతసముగ నేనుండుదు
నింతటితోఁ గలఁతలణఁగు నిదిహితము గదా? ౨౪.

మ॥ తనయుండీగతి నాడు మాటలకుఁ జింతన్జెంది హా! హా! యటం
చని దుష్టాత్మకుఁడయ్యె నాత్మజుఁడయో న్యాయంబుగాదీ విధం
బని కుంభిక్షుభిత ప్రవాహోదకము సామ్యంబైన చిత్తంబునన్
గనలేడయ్యెను స్వచ్ఛతన్ విభుఁడు కానన్ మౌనముద్రుండయ్యెఁ దాం.

తే॥గీ॥ పెద్దకాలంబు యోజించి పిదప ధర్మ
తనయునింజూచి పలికె నాధరణివిభుఁడు
వారణావతికినిఁ బొమ్మ వత్స! యచట
శంకరోత్సవ మగు నది శంకరమ్ము. ౮౧

తే॥గీ॥ రాజభవనంబు నచట నేరమణ మీఱఁ
జేయుదును నీకు వసతికి, సేవకులను
గూర్తునీకును భ్రాతృలఁగూడి యచట
నధివసనముగాఁగల యవని నేలు. ౮౨

చ॥ అని ధృతరాష్ట్రుఁడాడఁగఁ దదాశయమున్గని ధీరవర్యుఁడా
ఘనుని పదాంబుజంబులనుఁ గైకొని మ్రొక్కి తదీయశాసనం
బును శిరసావహించి గురుముఖ్యులకున్ నతులాచరించి తాఁ
జనియెను వారణావతికిఁ జయ్యనఁ దమ్ములుఁ దల్లిఁదోడుగన్ ౮౩

ఉ॥ అంతకుమున్న కౌరవుని యానతిఁబూనుచు నప్పురంబునన్
వింతగు జాతుషంబయిన వీటినిఁగట్టి తదాలయంబునన్
గుంతి కుమారులుండ వధకున్గుటిఁ జేయఁగఁ గాచియుండె నా
హంత పురోచనుండయో! నిశాంతముఁ జేరిన వ్యాళమున్బలెన్. ౮౪

తే॥గీ॥ పారలోచన శశియయి పరఁగుధర్మ
తనయుఁడాపురిఁ జేరిన తక్షణంబ
నతని సరసకుఁజని నతులాచరించి
మందిరంబున దించె నమాత్యుఁడపుడు. ౮౫

కం॥ దారుణ విషవహ్నులచే
మారణకృత్యంబు సలుపు మంత్రి దురాత్ముం
డారయుఁడని విదురుని చే
గోరంబడి యుండిరచటఁ గొంకుచు మదిలోన్ ౮౬

కం॥ వినిరివ్వార్తయుఁ గరిపుర
జనులెల్లరు వినినయపుడె జాతుషగృహమున్
మునుగాల్చిన దహనుఁడు గా
ల్చెను గద ఘనముగను వారి చిత్తమునంతన్. ౯౩.

ఉ॥ పాండవ నాశనంబువిని పారములేని ముదబ్ధిమగ్నుఁడై
యుండియుఁ గౌరవుండు వెలినూర్చుచు నశ్రులుగార్చుచుండె, మా
ర్తాండుని చే బహిర్జలము తాపమునొందియు శీతలంబు లో
నుండు హ్రదంబుమాడ్కి నహాహా యని పౌరులు తల్లడిల్లఁగన్ ౯౪

క॥ బిలముఖము నుండి వెడలిన
బలిభీముఁడు మాతృభ్రాతృవర సహితుండై
బలసిన మదగజముంబలె
వెలసెను వనతలమునందు విగతభయుండై. ౯౫.

ఆ॥వె॥ అంసబాహు యుగళ మందున్న వారిని
గమనవేగ కారణమున విహ్వ
లాంగులగుచు సుప్తులగు పాండవుల నొక
కొలనువద్ద దించి కొలుచుచుండె. ౯౬.

కం॥ వనకంటకములఁ దొలఁగిం
పను భీమునిఁ బ్రేచుపనికి వనదేవతయో
యననొప్పు రూపశాలిని
వనితయొకతె వాయుసుతుని వద్దకు వచ్చెన్. ౯౭.

సీ॥ దంతకాంతిని నిశాతమమెల్ల విదళించి
భీముని సరసను భీతివదలి
నిలిచి వచించెను జెలువంపుఁబలుకుల
నీవెవండవు మఱి నిద్రనొంది

యిట పరుండిన ఘనులెవ్వ రీ దారుణ
విపినతలంబున విడియుకార
ణం బేమి యిచట హిడింబుడన్ గ్రవ్యాదుఁ
డుండును నరగంధ మూరఁగాంచి

తే॥గీ॥ వాని చెలియలు నగు నన్ను వాఁడు బంపెఁ
బట్టి తెమ్మని మిమ్ముల వచ్చి నేను
నీదు రూపముఁగని మెచ్చి నిలిచి యిటుల
మానవశరీరమునుఁ దాల్చినాను నిజము. ౯౮.

చ॥ మదనవికాసభాసుఁడగు మాధవుఁడల్లనవచ్చి కాననం
బదనునఁ జేర వీరుధమునందు జనించును రాగపల్లవం
బదియెటు లట్టు మాధవుని యాకృతిఁగాంచిన నీవు కాననం
బు దయనుఁజేర నాకిదిగో పుట్టెను పల్లవరాగ మిత్తఱిన్ ౯౯.

క॥ దారుణ శరీరము న్విడి
యీరూపముదాల్చి యెలమి నిటు చేరితి నా
శారదధుని శాదము విడి
వారిధినిన్ గోరి చేరు వడువునఁ గనుమా. ౧౦౦.

ఉ॥ ఆ పురుషాదపుంగవుఁ డహంకృతి రోషణభీషణుండునై
దాపునవచ్చి పైఁబడును దాళితి మేనిట గాన నన్ను నీ
ప్రాపునఁ జేర్తువేని నినుభర్తఁగనమ్ముచు నభ్రమార్గమం
దేపున నిన్నుఁగూడి యిపుడేగెద మేలొనఁగూడు మాకనన్ ౧౦౧.

కం॥ అవివాహ సంగఘుండయి
యువిదా! నా యగ్రజన్ముఁడుండఁగ నాకె
ట్లవును నినుఁ దారఁజేయఁగ
నవుఁగద పరివేత్తృభావ మవనిని నాకున్. ౧౦౨.

క॥ విజనక్షితి నీతల్లిని
భజియింపక భ్రాతృవరుల భావింపక యీ
కుజనుని భయమునఁ బాటినఁ
ద్రిజగమునన్నన్నుఁ జూచి ధీరులు నగరే? ౧౦౩.

క॥ పరభయమున విక్లబుఁడౌ
పురుషుని నేతరుణియైనఁ బ్రోచెనె యెచటన్?
దురమునఁగను నీవు సహోదా
దరునెదిరిన భీముబలముఁ దన్వీ! యిపుడున్. ౧౦౪.

తే॥గీ॥ అగ్నికణములు వర్షించు నక్షియుగము
భీషణ భ్రుకుటులుగల భీకరాన
నంబు సృక్వములను లేహనంబుఁజేయు
రసనయును గల్గివచ్చెను రాక్షసుండు. ౧౦౫.

క॥ నరరక్తకాముకవు; ఛీ
నరకాముకివగుచు నుంట న్యాయమె? రాక్షసీ!
ధరసేవు బహిష్కృతగా
నరుగుము యని భగినిఁదిట్టి యనిలజుఁజూచెన్. ౧౦౬.

కం॥ వరియింపనేల యసురను
నరుత నియుద్ధమున నిలిచి యమరాంగనతో
స్మరకేళి జల్పుమా యని
గురుభీకరుఁడగుచుఁ దాఁకెఁగుదుసుఁగ భీమున్. ౧౦౭.

తే॥గీ॥ ఆహవంబున జయకాంక్షులగుచు క్ష్వేళ
నాదమొనరింప వనమెల్ల నాదుగొనియె
గుంతిలేచెను కొడుకులఁగూడి; సింహ
గేహిని కిశోరములఁగూడి కెరలినటుల, ౧౦౮.

తే॥గీ॥ ఆకృతినిఁగొన్న జయలక్ష్మి యరుత నిలిచి
యున్నదో యన నొప్పిన యువిధ నటుల
నసురు నెదిరించి యుద్ధమునందుఁ బోరు
పవనసూనునిఁగనిరి యాపాండుసుతులు. ౧౦౯

ఆ॥వె॥ కులిశపాతకఠినములగు ముష్టుల చేతఁ
భీకరోరు బాహుపీడనముల
నసునుఁగొట్టి చంపె ననిల సూనుం డాది
పురుషుఁడెలమి మధుని బోలె నపుడు. ౧౧౦

క॥ తెలతెలవాఱఁగ ఖగకుల
ములు ప్రాచ్యాని రక్తమాన ముదమంది కుజం
బులను త్యజించెను దమ్ముఁ
గొలిచిన నిద్రనుఁద్యజించెఁ గొమరారుచవిఁ. ౧౧౧

కం॥ భానుఁడు భీముని మాడ్కిని
బూని తమోమయుని దానవునిఁదుంటలుగా
డానమొనరించి లోకుల
మానసకమలములఁగూర్చె మహితముదంబున్. ౧౧౨

సీ॥ మదనార్తిఁగుందుచు ముదిత హిడింబి యా
యనిలసూనునిఁ గోరె ననుచు జనని
వినిచిన ధర్మజుఁ డనిలజుఁబిలిచి యీ
మధురరూపనుగొని మనువు నీవు
ప్రసవాంతముగుఁ దాక పొసఁగదిందే నింక
యని యొడంబడిచిన నతిముదంబు
నొంది యాసుందరి పొందెను భీమునిఁ
గందర్పకేళినిఁ గాలమెఱిఁగి.

గీ॥ తావులను నొప్పు కానన స్థానములను
రత్నమయమగు చిత్రధరాధరముల
వలయుగతులను రమియించి రెలమివారు
మును పురూరవుఁ డూర్వసి నెనసి నట్టుల. ౧౧౩.

ఆ॥వె॥ శక్రశస్త్రపతన సహనమౌ వక్షంబుఁ
గల ఘటోత్కచుండు గలిగె వారి
కాదిహోత్రివలన నవనికి నరకాసు
రుండు పుట్టినటుల రోషమూర్తి. ౧౧౪.

కం॥ జనియించినపుడె యభివృ
ద్ధిని గన్నశరీరముటుల తీరినమీసల్
ఘనదంష్ట్రిలుగల సూనుఁడు
జనకునియానతిని జనియె జననీయుతుఁడై. ౧౧౫.

కం॥ భూసురుల వేసముంగొని
భాసురముగ వేత్రకీయ్య పట్టణమందున్
వాసముఁజేసిరి పాండవు
లాసరసన్ దమకుబిక్షు మాధారముగన్. ౧౧౬.

కం॥ ఒకదిన మొక విప్రాంగన
వికలత దయితాంగమందు విన్నఁ బడుచుఁ బు
త్రకులఁగని యశ్రులొలుకుచు
నకటా! యని యేడ్వఁగుంతి యడిగెఁ గతంబున్. ౧౧౭.

క॥ అడిగిన నా విప్రాంగన
తడఁబడుచున్ బలికె సతిరో! దానవుఁడు బకుం
డడవిని సీప్రాంత్యంబున
గడు దుడుకులు చేయుచుండెఁ గద యిప్పురికిన్. ౧౧౮.

కం॥ చలమునఁ బట్టిఁ జనులను
బలిమిన్ బట్టుచును దినుచు బాధింపఁగ బె
ద్దలు వాని వేఁడికొనుచును
బలిగా నొక్కొక్కని దినముఁ బంపుచురుగదా. ౧౧౯

కం॥ ఆ కట్టడ కనుమతుఁడగు
నా కట్టడి బకుఁడు జనుల నాహారముగాఁ
జేకొను దినమొకరుని హా!
యా కష్టదినంబుఁ బ్రాప్తమయె మాకిపుడున్. ౧౨౧

ఆ॥ వె॥ భుజబలుండు దప్పఁబుడమి నా కుజనుని
పొడవునడఁప నగునె బొందితోడ?
విగతభాగధేయులగు మాకుఁగోణపు
భాగధేయులయొడి బ్రాప్తిఁగలిగె. ౧౨౨

చం॥ తనయుఁడొకండు మాకుఁగులతంతువుగా మనియుండఁబోలదే?
తనయయొ యన్యవిత్తమగు దానినిఁ బంపఁగరాదుగాదె? భ
ర్తను వదలంగలేనుభువి, దారను నన్ను విడంగనోపఁడీ
ఘనుఁడగుభర్త; చింతకును గారణమిద్దియుఁగాదె? కలికిరో! ౧౨౩

కం॥ ఇతరుని విలువకుఁ గొనుటకు
గతిగానము విత్తమెచటఁ గావున తల్లీ!
వెతఁగుందు వారమనఁబృథ
కుతిలపడుచు నామెతోడఁ గొంకకపలికెన్. ౧౨౪

క॥ బలియొకఁడునాకుఁ బుత్రుఁడు
గలఁడమ్మా మాంత్రికుండు ఘనదానవులన్
గెలిచినవాఁడటు గావున
బలిగా నర్పింప వాఁడు బకునిన్ జేల్చున్. ౧౨౫

కం। ఆదంపతుల రుదస్రుల
కాదని సుండకన్నరంబు నశించెఁను" యిడియెక్
స్వాదుహిత వాక్యసరణిని
నాదేశవిధానవిధి దయామతి పృథతోన్. ౧౨౬

కం॥ ఆమాటలు విని దంపతు
లామోదమునంది పొగడి రతివిస్మయులై
భీముండు మాతృశాసన
మోముఁగ నుద్యుక్తుఁడయ్యె నుత్సాహమునన్ ౧౨౭

తం॥ ఘోరహిడింబ శరీరము
జేరిన భుజవిక్రమార్థ్యుఁ జేరుచు భ్రాతల్
భూరిగఁబొగడిరి పౌరులు
వారక యిడసాగి రన్న పానాదులునున్. ౧౨౮

తే॥గీ॥ రక్తమాల్యాంగరాగ వస్త్రములతోడఁ
బౌర నయనోత్సవంబుగఁ బవనపుత్రుఁ
డోదనాదులతో నిండి యుక్తధుర్య
ములునుగల బండినెక్కుచుఁ బోయె వనికి. ౧౨౯

ఆ॥వె। నరకరంకరాశి గిరులఁ బోలుచునుండు
కంక కాక జంబుకములు వ్రాలు
ఝిల్లికారవంబు ఝల్లని మోగెడు
వనముఁ జేరెఁ బవన తనయుఁడపుడు. ౧౩౦

కం॥ అదానవు శవమంటిన
మీదట భుజియింపనను నె మృష్టాన్నంబున్?
గాదన కిపు డేఁ దినియెద
నోదనమని పఱచవసాగె నుత్సాహమునన్. ౧౩౧

కం॥ అశనముఁ దినుచు న్భీముఁడు
దిశలెల్లను నద్రువఁ బండ్లు దీటుచు నార్చెన్
పిశితాశనుఁడవు డాగ్రహ
వశుఁడై గిరి గుహను వెడలి వచ్చెను గినుకన్. ౧౩౨.

కం॥ కినిసిన దనుజుఁడు ముష్టిని
ననిలజు పార్శ్వములఁ గొట్ట నన్న కబళముల్
జనె నొక్కొకటిగ జారుచు
గనె నుదరస్థాన మయుతగజసత్వు నెడన్ ౧౩౩.

కం॥ అంతికమున దానవుఁగని
యింతైనను భయములేక యితరాన్నమునన్
సంతసమునఁ దినె; సింహము
చెంత సృగాలమునుఁ జూచి చెందునె భీతిన్? ౧౩౪.

కం॥ బలినంతయు భుజియింపుచు
చలనమువలదోరి! యెచటఁ జనునది? నీలో
నిలుచును! నిను నేమ్రింగిన
బలియున్ననుఁ జేరుఁగాదె పరిపూర్ణముగన్? ౧౩౫.

కం॥ ఆమానవాము మాటలు
భీముఁడు విని యోర్చెనగుచు విగతభయుండై
యేమనక మిగతబలిఁదిని
నేమంబున నుదరమంత నిమురుచుఁ బలికెన్ ౧౩౬.

ఉ॥ ఓరి! నృశంస! మానవవధోర్జితశౌర్యము నీవసుంధరన్
భూరిగఁగల్గు నీకనుచు భూజనులాడఁగ విన్చు, నిన్ను నేఁ
జేరఁగవచ్చి నాఁడ నిదిసిద్ధము విక్రముఁడైతివేని నీ
ఘోరత నీ హిడింబక సమూసను ముందటఁ జూపుమంచనన్ ౧౩౭

కం॥ ఆమాటలు విని యోపక
యామానవవైరి సోలచుట్టైతివిచి యా
భీమునిపైఁ ద్రోయఁగ నది
సామీరికరంబునందు సాయకమయ్యెన్. ౧౩౮.

ఉ॥ తాల తమాలసాలక వితానమునంతయు వ్యర్థమయ్యె నా
భీల తమోపలంబులును వీడ్వడెఁ బోరున దానవుండు దా
సోలుచు ద్వంద్వయుద్ధమున సొంపఱియుండుటఁ జూచి భీముఁడా
రాళుని కాళ్లువట్టి వడిగూల్చెను ద్రిప్పచు వైచె భూస్థలిన్. ౧౩౯.

కం॥ గళపీడనచేఁ జచ్చిన
ఖలుని న్వడిఁ బట్టి యీడ్చి గ్రామాంతికమా
తలమునవిడె, మృగమును హరి
చలమున గుహఁ జేర్చునట్టిచందంబునను. ౧౪౦.

కం॥ వచ్చిన భీమునకును ద్విజు
లిచ్చిరి దీవెనలు కౌఁగిలిచ్చెను బృథయున్
మెచ్చిరి భ్రాతలు, ఖేచరు
లచ్చెరు వందుచును జూచి రాసత్వాధ్యున్. ౧౪౧.

ఆ॥ వె॥ వజ్రపాతముగుచుఁ బడినపర్వతమును
బోలిపడిన కుణపభోజనుఁగని
భయము ముదమునంది భాగ్యమద్భుతమని
పురజనంబు పొగడెఁ బురుషవరుని. ౧౪౨.

కం॥ దానవనాశన కతమున
మానవులాపురిని స్వేచ్ఛమనిరి ముదమునన్
కానఁగల వ్యాఘ్రనాశన
మైనన్ మృగకులము ముదము నంది మనుగతిన్. ౧౪౩.

ఆ॥వె॥ యజ్ఞసేన సుతకు నగు స్వయంవరమని
పథికులాడు వార్త పాండుసుతులు
వినుచు నచటికేగు వేడుక మదిఁబుట్ట
వేత్రకీయ్య పురము వెడలి రపుడు. ౧౪౪.

ఆ॥వె॥ వ్యస్తవిశ్వనిగముఁడగు తపోధనుఁడును
భారతంబుఁజేసి భూరికీర్తి
నందినట్టి కవియు నధ్వంబునందునఁ
బాండుసుతులఁ జూచి పలికెఁగూర్మి. ౧౪౫.

సీ॥ జతుగృహంబుననుండి చావుకుఁదప్పితి
రని గురు ముఖమున వినుచుఁ బార్ష
దుండు దానిప్పుడు దుహితస్వయంవర
మని చాట మీరట కరగు డెంచి
యాస్వయంవరఫల మనుభవింతురటంచు
లబ్ధనిశ్చయుఁడయి లాలితముగ
నుత్సవ మొనరించుచున్న వాఁడటుగాన
మార్గశ్రమను మీరు మఱచి రేలుఁ

గీ॥ బవలుఁబయనంబు సలుపుచుఁబట్టణంబు
జేరి దవధూమయోనిజఁజెలువఁగన్య
కావతంసనుఁ జేపట్టి యలరుఁడిప్పు
డనుచుఁ బలుకుచుఁబోయె నా యతివరుండు. ౧౪౬.

తే॥గీ॥ అర్జున కరోల్ముకార్చిని నంధకార
మణఁగి యధ్వము గనిపింప నరిగి జాహ్న
వీతటంబునుఁ జేరిరి వీతభీతిఁ
బాండవేయులు గుంతితోఁ బయనమగుచు ౧౪౭.

తే॥గీ॥ చానలసుఁ గూడి జలకేళి సల్పు చిత్ర
రథుని క్రొవ్వును రథమును రణమునందు
నర్జునుఁడు గాల్ప హతబలుఁడగుచు వాఁడు
బద్ధసఖ్యుఁడయ్యె వారికి భద్రముగను. ౧౪౮.

క॥ పిదపన్ బయనంబున నొక
యుదాత్త మహనీయు ధౌమ్యు నురుధర్మవిదున్
గుదురుగ గురునిఁగఁ జేకొని
పదపడి వడిఁ జనిరి ద్రుపదపట్టణమునకున్. ౧౪౯.

క॥ కురువరులు కులాలకమం
దిరమునఁ దమతల్లినుంచి ద్విజవేషమునన్
వర కనకమంచికల భూ
వరులుండెడి రాజసభకు వచ్చిరి వేడ్కన్. ౧౫౦.

ఆ॥వె॥ నృపతినయన భృంగ నీలాబ్జమాలయై
చెలులఁగూడియున్న చెలువఁజూచి
పాండవేయు లొకరొ-పరిఁబంచబాణుని
బాణపంచకమునఁ బడిరి బాధ. ౧౫౧.

సీ॥ అంతధృష్టద్యుమ్నుఁ డాస్వయంవరగృహ
మున నిల్చి యవనీశులను గుఱించి
దుర్నమచాపంబు, ద్యోమార్గమున వ్రేలి
యంత్రాంతరంబున నటులయిటుల
చలియించులక్ష్యంబు, సాయకంబునుఁ జూపి
పలికె భూవరులనుఁ బాఱఁజూచి
యీ ధను వెత్తుచు నీసాయకంబున
గగనలోల శరవ్యమగల భువిసిఁ

గీ॥ బడఁగనేసిన నృపతి తాఁ బడయు నాదు
సోదరినిఁగాన నృపకుల సోములార
మీబలంబును నిప్పుడు మీఁదుపెట్టి
కఖిలమునుఁజూపి తత్పుల మందుఁడీరు. ౧౫౩

—* ౮౦ *—

❧❧❧❧❧❧❧❧

తృతీయాశ్వాసము.

క॥ అనిపలికి చెల్లెలినిఁగని
వినుమా యిటఁ గూడినట్టి వీరవరుల నీ
జనపాలుర చరితంబును
వినిచెద సకలంబు నీకు వినవలతేనిన్. ౧.

మ॥ కనుమా కట్టెదుటన్ గనంబడెడి భూకాంతుండు దుర్యోధనుం
డను వాఁడీతని భాగ్యమున్గనుచు విత్తాధీశుఁడత్యల్పుఁడే
నని లజ్జించి యుదీచియం దెచటనో యాశాంతమం దున్నవాఁ
డనయంబీ యభిమానమూర్తికను సత్యాభోగసామ్రాజ్యముల్. ౨.

ఉ॥ మౌళి నిరూఢ రత్నమణిమానితులై వసుధాధురీణులై
గ్రాలుచు వాని పార్శ్వమునఁ గామిని! కానవె యున్నవారు, నా
గాళి యనంతపార్శ్వయుతమైన తెఱంగున, వానిసోదరుల్
మేలగు భూషణాదులను మేనునఁబూనినవారు సుందరుల్, ౩.

తే॥గీ॥ అక్షవిద్యను శౌండుఁడన్ ఖ్యాతిఁగనిన
శకుని గాంధారనాథుని సరసఁగనుము
అదిగో! యాచార్యపుత్రుఁడు విదితయశుఁడు
శౌర్యమందుఁ బినాకికిసముఁడు గనవె ౪.

తే॥గీ॥ సహజకవచ శరీరుండు సత్త్వశాలి
యవని బాలార్కతుల్యుఁడా యంగవిభుఁడు
వాసికెక్కిన జీమూతవాహ శిబి ధ
ధీచులను మించు దాతకాడే యతండు? ౫.

కం॥ హాలమును గైకొని యిరుపా
యలుగా విభజించెననుచు యమున కసలి నా
వలగొని చుట్టెనో యిన దు
వ్వలువలు గల హాలిని శ్వేతవర్ణునిఁ గనుమా. ౬.

కం॥ ఎవఁడాసుర వృక్షముఁగొన
దివి శచి, నందనముబలెను, దీనతఁగనె నా
యుపకార పురుషుఁడితఁడో
యువిదా! యదువంశమందు నుద్భవమయ్యెన్. ౭

తే॥గీ॥ పుష్పసాయకజనన సంపూజ్యమైన
యదుకులంబున భోజవృష్ణ్యంధకాది
తతిని వెలిగెడు గనుము సాత్యకియతండు
చంద్రుఁ డుడురాజిభాసిల్లు చందముననుం. ౮

తే॥గీ॥ పదియునెనిమిది మారులు పరిభవించె
హరిని పేఁడని శూరగుణానురక్త
యగు రమాదేవి, యభిముఖియయ్యె నెవని
కా జరాసంధుఁ డితఁడమ్మ యతివ! కనుమా. ౯

తే॥గీ॥ ఇతఁడు ప్రాగ్జ్యోతిషపురంబు నేలురాజు
రణమునందున నితని వారణము రిపుల
యాననాంబుజ వనమున యత్నముగను
దెంచుఁగద పిసఁగాంచవే తెఱవ నీవు. ౧౦

కం॥ చేదీశుఁడు శిశుపాలుఁడు
యాదవకులమణిని దృణముగాఁ గనునమ్మా
యీదొడ్డరాజుఁ గాంచుము
యాదరువని మద్రపు నితని నర్చింతురిలన్. ౧౧

కం॥ ఆహవమున రిపురాజుల
బాహాటోపంబు నేప బర్హిర్ముఖుఁడీ
మాహిష్మతీశు నీలుని
సాహాయ్యుఁడుగాఁ జరించు సతిరో! కనుమా. ౧౨

మ॥ అతివా! యీధరణీశులుఁ దక్కి ననేకాద్యావనీశుల్ ఘనుల్
సతతోత్సాహమతిన్ ద్వదర్థమిటు నీసామీప్యముఁ జేరి రి
క్షితినాథాళిని నెవ్వఁడేనియును లక్ష్యాఘాతలక్ష్యంబు స
జ్జితచాపంబున వేయఁజాలు నతనిన్ జేకొమ్ము నీభర్తగన్ ౧౨.

కం॥ కనకాసనోప విష్టులు
ధను వెత్తన్వత్తరించు ధరణీపతు లా
యెను నా పాలికన్నెక
యనుచున్ మొదలేను జనెద ననసాగిరటన్. ౧౩.

క॥ ధరణీసుర మధ్యస్థిత
గురుధీరులఁ బాండుసుతుల గోపాలుఁడు సో
దరునకుఁ జూపుచు యాదవ
వరులను ధను వెత్త నరుగవలదని పలికెన్. ౧౪.

క॥ గిరిరాజ సారమగు నా
శరాసనము గొందఱెత్తఁ జాలక చని రా
ధరణిపులు గొందఱెత్తియు
దరలిరి యెక్కిడఁగ శక్తి తగ్గిన నెతతోన్. ౧౫.

తే॥గీ॥ మాషమాత్రము నెక్కిడి మహినిఁ బడియె
జాపయుతుఁడయి నీలుఁడు; శల్యుఁడంత
ముద్గమాత్రంబు నెక్కిడి ముప్పుఁ జెందె
మాగధుండీడ్చె సర్షపమాత్ర మంత. ౧౬.

కం॥ గురుతర శరాసనము భా
స్కరసూనుఁడు పూని సజ్యకర్మము లోమాం
తరమొనరిచి పడవైచెను
కరి మత్తిలి మావటీనిఁ గడఁద్రోయుగతిన్ ౧౭.

కం॥ ఈగతి విఫలమనోరథు
లై గాసిలి కౌరవాదు లడల ద్విజాళిన్
నాగేంద్ర హస్తుఁడర్జునుఁ
డా గమిలోనుండి లేచె నయుతబలుండై ౧౮.

కం॥ ధరణీసుర వర్గము మది
హరుషము జెందుచును నుండ నర్జునుఁడుశరం
బరిబోసి వేయ లక్ష్యము
ధరఁబడె నభిమానమూడె ధరణీశులకున్. ౧౯.

తే॥గీ॥ ధరను విలుబూని పుట్టిన మరునిఁబోలు
నరునిపై దివ్య వృష్టియుఁగురియుచుండ
స్తోత్రపాత్రములౌ రాజపుత్రి నేత్ర
కమలములు వానియంగముఁగలయఁగప్పె. ౨౦.

కం॥ పిదపన్ దత్కరాంతంబున
ముదమున కల్హారమాల ముదితయిడఁగ నా
త్రిదశేంద్ర సుతుఁడు గైరిక
గదిసిన యంజననగంబుగతి భాసిల్లెన్ ౨౧.

కం॥ నరనాయకుల నికాయము
నిరసించుచు శౌల్కచాప నిరుపమ బలిమై
కరిగమనను దోడ్కొని మం
దిరమునకు న్వెడలె నరుఁడు ధీరుఁడుగానన్. ౨౨.

కం॥ నరపతులకు నవమతిగను
తరుణీని విప్రునకునిచ్చె ధరణీశుఁడటం
చురు రోష భాషలాడెడి
నరనాథుల కెదుటఁ జనియె నరుఁ డరుదారన్. ౨౩.

ఆ॥ వె॥ దంతధావనలఁగుచు ధరణీసురులు లేచి
గర్వయుక్తులైన ఖలనికాయ
మడఁచు మనుచుఁ బలుక నర్జునుఁ డాధరా
మరుల వలదటంచు మరలఁబనిచె. ౨౪.

కం॥ నగుఁడా రవిసూనుని వ్యకో
దరుఁడా దుర్మదునిశల్యుఁ దాఁకుచు నార్జిం
చిరి యశము రాజులందఱు
సురలంబలెఁ దద్విధమ్ముఁ జూచుకతమునన్. ౨౫.

ఉ॥ భీముఁడు ద్వంద్వయుద్ధమున భీకరుశల్యునిఁ బట్టి యెత్తి వే
భూమిఁబడంగఁ ద్రోసి మఱి భూతదయాపరుఁ డార్తబంధుఁడున్
ప్రేమను జేసి మాతులుని వీడెనుచంపక కానవాఁడను
శ్రీమహితుండునై యశముఁ జెందె నిలాతలమందుఁ బెకుగన్. ౨౬.

ఆ॥ వె॥ విప్రుఁడనుచు మృదుల విశిఖము లేసిన
కర్ణు నర్జునుండు గాడనేసె
రవిజుఁడపుడు మరలె నవనీసురుని తేజ
మగునె గెలువ ననుచు నాజి వదలి. ౨౭.

కం॥ అటుకర్ణశల్యు లోడుట
కుటిలాన్యధరాధిపతులు గుందుచు కనుచున్
బటుకోప విస్మయంబులు
నటు లజ్జయుఁగూడి పురుల కరిగిరి వేగన్. ౨౮.

సీ॥ దివసావసానంబు దీపింపఁబాండవు
లా ద్రౌపదినిగొని యరిగి కుంభ
కారుని యిలుసేరి ద్వారమందున నిల్చి
యంబను జేగ యమ్మా! యుమ్మ! మంచి

ఫలభిక్ష మిదిగో సంపాదించి తెచ్చితి
నన్నమాటలు లోన నున్న తల్లి
విని ప్రౌఢరసఫల మనుభవించుడి మీర
లందఱంచనిపల్కి యంతలోన

నిల్లు వెలివచ్చి నిలచిన యింతిఁ జూచి
ధర్మభీతిని లజ్జను దాల్చియుండ
ధర్మజుండది కనుఁగొని తల్లి! నీదు
పలుకు వృథయగునే యని పలికె నిటుల. ౭౯

కం॥ అమ్మా! మేమందఱు మీ
కొమ్మను గనినంత ననలకోరి చిలుకులన్
జిమ్మినకతమున నాయమ
యిమ్మిగువను మేముగొనుట యిదిధర్మంబా. ౮౦

కం॥ తనయల్లుని శరకౌశల
మునుగని క్షత్రియుఁడటంచు ముదమంది నిజ
మ్మునుగన ద్రుపదుఁడు వానిని
వినయముగాఁ బిలువఁబనిచె విహితవివేకున్. ౮౧

చం॥ పిలిచిన ధర్మజాదులును ప్రీతినివచ్చి సముచితాసనం
బుల నుపవిష్టులైనతఱి భూపతి వారి కులాన్వయంబులన్
దెలియఁగఁగోరె ధర్మజుఁడు తెల్పెను మృత్యుముఖంబునుండి వే
వెలివడినట్టి పాండవులు వేఱెవ రేమియటంచుఁ బ్రేముడిన్ ౮౨

తే॥గీ॥ సర్వసత్కృత్యములు సేసి సంతసించి
పలికెఁ బృషదాత్మజుండిటు పాడిమెరయ
నెవని బాహుబలంబున కింతి లబ్ధ
మయ్యె నావీరు డాకన్య నందుఁగాత. ౮౩

కం॥ అనిపలుక ధర్మజుం డది
కని వినిచెను భ్రాతృపంచకంబునకా నూ
తనరత్నమయంబగు మా
నిని సతియయి యుండవలదె నిత్యోత్సుకమై. ౩౪.

కం॥ అనిపలుకు తటిని మహిమల
ముని వ్యాసుండువచ్చి ద్రుపదు మ్రోలనిలిచి యో
జనవర! వరపంచకమా
వనితకుందగు సందియంబు వలదిక మదిలోన్. ౩౫.

చం॥ అనుచును గృష్ణరాఁబనిచి యామ్ముని పంచపతిత్వగాథఁదా
వినుప నుపక్రమించె నృపవీరునకున్ విను ధారణీశ! యీ
వనజదళాయతాక్షి వరవర్ణిని పుణ్యచరిత్ర మంతయున్
వినిచెద నీదు వీనులకు విందుగ సందియ మంద నేటికిన్. ౩౬.

తే॥గీ॥ కుష్ఠరోగిని శతవృద్ధుఁ గోపయుతుని
బతిని మౌద్గల్యు నీసాధ్వి భక్తిఁగొలిచి
పూర్వజన్మంబునందు నపూర్వమహిమ
నలరె నారాయణీయను నాహ్వయమున. ౩౭.

చం॥ తరుణిపతివ్రతాత్వమును దా నరయంగ విరూపధారియై
పరమతపోధనుండు చెలిబాధలెఱుంగుచు నింగితజ్ఞుఁడై
స్మరసమరూప పంచకము సంఘటిలన్ ధరియించి దారచే
నురుతరభోగసంపద లనూనముగాఁగనియుండెఁ బ్రీతిగన్ ౩౮.

తే॥గీ॥ ముని తపోవిఘ్నభయమున ముదితఁగాంచి
తుచ్ఛసుఖముల నేనిఁక నిచ్ఛయింప
నతిరో! యని యొక్కమంత్రంబు సదయుఁడగుచుఁ
దరుణికిని దెల్పి చనెఁగదా తబసిమిన్న. ౩౯.

సీ॥ ఇంద్రసేనయనంగ నింతి నామముదాల్చి
యుగ్రతపంబును నుగ్రుఁగూర్చి
చేయఁదొడంగెను చిత్తంబు శంకరా
యత్తమా రీతిని నధికభక్తి.
ఉత్తంసితార్ధ చంద్రోత్తమాంగ ప్రభా
క్రాంత కర్బుర కంఠకాంతి కలితుఁ
డీశ్వరుఁ డాయింతి యీప్సితంబొనఁగూర్ప
నేతెంచి చాలునో యింతి! తపము

నేవరంబును గోర నిచ్చెదనని తెల్ప
నతివ "పతిం దేహి." యనుచు నైదు

తే॥గీ॥ మారులనఁ బ్రీతుఁడై మారమారకుండు
అతికరుణఁబల్కె నవదాతవృత్త! యస్య
భవమునను నీకుఁ బ్రఖ్యాత పంచపతులు
గలుగుదురు గాత మని మఱిఁబలికె నిటుల. ౭౦౺

కం॥ వనితా! గాంగతటంబున
కును జన నందొకట-యువునిఁ గోమలరూపుఁ
గనుదువు వానిని నిటఁదో
డ్కొనిరమ్మని పనుపఁజని యొఁ గోమలియటకున్. ౭౧౺

కం॥ గగనాపగావగాహము
మగువయొనర్చుచును వగలు మదిఁగలఁపఁగఁ జా
ల్గొ)గలుచు బాష్పకణంబుల
జిగిబంగరు జలజముల సృజించుచు నుండన్. ౭౨౺

మ॥ అమరేశుండు యదృచ్ఛ దారిఁ జనుచోఁ నాయింటినిం జూచి వే
గమ చేరంజని యన్వయాఖ్యలును శోకంబందగా హేతువున్
గమలాక్షీ! యెఱిఁగింపవే? యనుచు వేడ్కన్ వేఁడ నయ్యింతి యా
క్రమమెల్లన్ వలతేని సర్వము వినంగాఁ దెల్పెదన్ రమ్మనన్. ౮౩.

తే॥గీ॥ లోలహృదయుండు నగుచు నీలోలనేత్ర
వెంటఁ జనుతఱి నొకమెచ్చైకంటిఁగూడి
కాంచనాద్రిని సుందరకాయుఁడొకఁడు
పాచికల నాడుచుండ సుపర్వవిభుఁడు. ౮౪.

చం॥ సుమనసనాథుఁడైన నను జూడక లేవక మ్రొక్కకెవ్వఁడీ
క్రమమున నన్నమానుషముగన్ గనుచుండు ఖలుండటంచుఁ గో
పమున వచింప నీశ్వరుఁడు పారఁగఁ గంఠము ద్రిప్పి చూచె నా
సమయమునన్ సురేశ్వరుఁడు స్తంభము రీతిని స్తబ్ధతన్ గనెన్ ౮౫.

కం॥ సురనాథుని కరగతమగు
వర వజ్రము క్రిందఁ జాఱె వరయావనులా
సురనాథులు మఱినల్వురు
గిరిగుహ వెలివెడలి వచ్చి గిరిశుని యెదుటన్. ౮౬.

చం॥ నిలిచినఁ జూచి భీతిలుచు నిర్జరనాథుఁడు కేలు మోడ్చి యో
కలుషవినాశ! యీశ! హర! గర్వమతిన్ గనుగాన కేనిటుల్
సలిపితిఁ దప్పు దాసుఁడను సాగిల మ్రొక్కెద నీకుఁ గావవే
యలికవిలోచనా! క్షమకు నర్హుఁడ నేనని వేఁడసాగినన్. ౮౭.

తే॥గీ॥ శంకరుఁడు సాదరతఁ బల్కె శక్ర! నీవు
వీరు నలువురు నినుఁ బోలు వీరవరులు
వసుధ మనుజులుగా నుద్భవంబునంది
క్రొన్నఁడి ద్రౌరఁగ నియ్యింతి ననుచుఁ జనియె. ౮౮.

కం॥ కన యను పవమానేంద్రా
శ్వినులేవురు వారు భువని వీరయి జన్మిం
చినవారు భవత్సుత యా
వనితామణి యయ్యె సుకృతవశమునఁ గనుమా. ౪౯.

కం॥ అని పలికి దివ్యలోచన
మును నృపతి కనుగ్రహించె ముని ద్రుపదుండుం
గనుఁగొనెఁ బంచసురేశుల
ఘనుఁను వారి పార్శ్వగతయగు సతినిం గా. ౫౦.

తే॥గీ॥ విస్మయానంద మయుఁడయి విశ్వనేత
యాజ్ఞ యిదియని మదినెంచి యవనిపతియుఁ
బంచపాండవులకుఁ గృష్ణఁ బరిణయమ్ము
సేయ సమ్మతిఁ దెలిపెను శీఘ్రముగను. ౫౧.

తే॥గీ॥ తనపురోహితుచే నర్హ ధాన్యవస్తు
వితతిఁ బొందింపఁ బడినట్టి వేదిఁ జేరె
ధర్మజుఁడు మామ కేలూతఁ దనరఁ గొనుచు
మణిమయంబగు సోపానమార్గమునను. ౫౨.

కం॥ తనమొదలి కాంతి తొడవుల
కును దొడవగుచున్న కృష్ణఁ గులపాలిక ల
ల్లనఁ గొని చని కనకాసన
మునఁ జేర్చిరి వరునిపార్శ్వమున సంప్రీతిన్. ౫౩.

తే॥గీ॥ భృంగ సంగతి రంజిల్లు చెంగలువల
సొక్కి హంసము చెలిఁగూడి చుట్టురీతి
ధౌమ్యకృతహుతభూమాగ్ని ధర్మజుండు
ద్రౌపదినిఁ గూడి సలిపెఁ బ్రదక్షిణమ్ము. ౫౪.

చం॥ పవనుని ప్రేరణంబున నపాం పతి వీచిక లల్లఁ బారలన్
దవిలి ప్రవాళజాలమును దార్చిన రీతిని ధౌమ్యునానతిన్
గువలయ పత్రనేత్ర సుమకోమలి పల్లవహస్త కృష్ణ సం
స్తవము నొనర్చి లాజలును దార్చెఁగృశానువునందు భక్తితోన్. ౫౫.

మ॥ పరభూపాలనితంబినీతతి శిరోభాగంబునన్ గ్రాలు ప్ర
స్తరకాంతిన్వి విశిష్టరత్నముల నాతన్వంగి మెట్టంగ నే
ర్పరినిన్ జేయఁగ మున్నెపూని యొకో యా పాదంబులన్ బట్టుచున్
నరనాథుం డుపలంబుపై నడపె నానందంబునన్ గృష్ణనున్. ౫౬.

తే॥గీ॥ ఘర్మజల శీకరార్ద్రము కప్రసూపుష్క-
రాభమగు కృష్ణకరమును నాగమోక్త
భంగి భీమార్జునాదులు పట్టి రెలమిఁ
గరిణిఁ గరినాథులంబలె గరము దనుగ. ౫౭.

కం॥ మంగళ నీరాజనము లొ-
సంగంబడె ద్రుపదుఁడంత సంతసమున మా-
తంగ తురంగ రథాంగము
లంగుగ ధనరాశి నిచ్చె నల్లురకెల్లన్. ౫౮.

కం॥ పరిణయ వార్తలు విని యా
కురురాజు విషణ్ణుఁడగుచు గురుబలయుతుఁడై
త్వరితగతి ద్రుపద పురమునుఁ
బరిగొనెఁ బాండవుల ప్రాణ భంగోత్సాహుఁడై॥ ౫౯.

కం॥ అలకర్ణ శకునులను దం
డ్రులు దుర్యోధన విషాను సంగతిగల యా
బలనాగ మర్జునాళుగ
కలితంబగు మత్త మహిమఁగలగుండుం వాడెన్. ౬౦.

చం॥ ద్విరదముఖుండు సాయపడ ధీరుఁడు సరంధుఁడు క్రూరుఁడౌ గజా
సురుని వధించినట్టు రణశూరుని భీముని గూడి యర్జునుం
డరిబలమంటి కూల్పఁ గని యంగనృపాల పురోగముండునై
కురుపతి యా పురోచనుని గూడఁగనాడుచుఁ బాపె ఖిన్నతన్. ౬౧

ఆ॥వె॥ పార్థులిటుల ద్రుపదు పట్టణంబున నుండ
వారిసరసఁ జేరె శౌరి కరుణ
వెలసి రపుడు వారు జ్వలనుని సన్నిధి
జ్వాలలటుల కాంతి సారులగుచు. ౬౨

ఆ॥వె॥ అంబికేయుఁడంత నాత్మ తనూజుని
దుర్విచారమెల్లఁ దొలఁగఁజేసి
పాండుసుతుల కర్థభాగరాజ్య మొసంగ
దలఁచి పనిచె వారిఁ బిలువ విదురు. ౬౩

కం॥ విదురుని వెంబడి పార్థులు
ముదమునరాఁ గౌరవాది మూఢులు చింతన్
బొదలుచు నుండఁ దదన్యులు
హృదయానందముగఁ గనిరి హెచ్చినప్రీతిన్. ౬౪

తే॥గీ॥ సచివవృద్ధులు శుభదివసమున రాజ్య
మునకుఁ బట్టంబుగట్టు సమ్మోదమెసఁగ
యమతనూజునిఁ బూర్ణకుంభమును మండ
పమునఁ జేర్చిరి జనులెల్లఁ బ్రస్తుతింప ౬౫

సీ॥ ఔదంబరోచిత మగు భద్రపీఠము నను పాండవాగ్రణి నునిచి నపుడె
యంతటనిండె నాయభిషేకశంఖాభిరావంబు లటుల పౌరంధ్రి భద్ర
గీతనాదంబులు సాతకౌఁ దపనీయ కుంభస్థమగు కుశాంకూరమూల
క్షమున మంత్రపవిత్రవిమల జలంబులు ధౌమ్యాదిభూసురుల్ ధరణిసేత

తే॥గీ॥ పైన నభిషేక మొనరింపఁ బతిశిరంబు
నుండి జలధార దిగజాఱు చుండు విధము
చెలఁగె నుదయాద్రి పై విరాజిల్లు తామ్ర
పూర్ణహిమధామ కిరణము లొప్పురీతి, ౬౬.

కం॥ గురు రత్నాలంకృతుఁ డయి
ధరణీశుఁడు రాజ్యపీఠతలమెక్కఁగ సా
గరమేఖలోర్వి తద్వరు
వర వామ భుజంబు నెక్కె వర్ధిల్లెఁగదా! ౬౭.

తే॥గీ॥ కాంతలెల్లరు కర్పూరఖండములను
రత్నపాత్రల నునిచి రారాత్రికముల
వెలుఁగఁజేయఁగఁ దద్దీపకళికలొప్పె
ధర్మజాధిక దర్పసంతతి యనంగ, ౬౮.

కం॥ ప్రతికర్మ రమ్యమయి సుమ
వితతిని విలసిల్లు పురము వేడ్కఁగను చు నా
క్షితిపతి రాజిల్లెఁ దారా
పతి సత్కృతి పథమునందు భాసిలుమాడ్కిన్, ౬౯.

చం॥ కరితతి కుంభహస్తములు కాంతల దివ్యకుచారు కాంతి కై
బరిభవమంద భీతి నవి వంగెను వానిని భాసురెక్కె భూ
ధరుఁగను వేడ్క నప్పురము దారిని బోవ విలాసమొప్పె మే
దురఘనలక్ష్మ్య శంపలని తోఁచు విధమ్మున నవ్యవైఖరిన్, ౭౦.

తే॥గీ॥ పతినిఁ జూచెడి రక్తి నిష్పందపక్ష్మ
లోచనాన్విత సుందరీలోక మొప్పె
నలశరతాపల సరసున హంసఁగాంచు
ననిలహతిలేని నళినాళి ననుకరించి, ౭౧.

చం॥ ఒకతఱి శాంబికేయు హితమూని సఖుండగు శౌరిఁజేరి సే
వకులను దమ్ములన్ గలిసి వచ్చె యుధిష్ఠిరుఁ డాయురాదినా
యకులట మున్ను నిల్చిరి విహారముఁ గోరుచు నట్టి సౌఖ్యదా
యకమగు ఖాండవంబను మహాగిరిరాజముఁ గూర్చి ప్రీతిమై ౭౨.

కం॥ ఉనికికిఁ దగు గృహముచ్చటఁ
గనక యుధిష్ఠిరుఁడు చింతఁ గన, శౌరి మనం
బునఁ దలఁచె నింద్రు నతఁడం
పెను త్వష్టను వచ్చె నతఁడు ప్రియమున వనికిన్. ౭౩.

ఉ॥ వచ్చి మురారికిన్ మిగుల వందనము ల్పచరించి పల్కెనో
సచ్చరితా! పురంబొకటి శక్రుని నామమునన్ సృజింపవా
క్రుచ్చెను వాసవుం డటని కోరిక మీఱ నపూర్వపట్టణం
బిచ్చట నీయుధిష్ఠిరు నభీష్టము రీతిని గట్టఁ బూనెదన్. ౭౪.

కం॥ అనిపలికి శౌరియానతిఁ
గొని యింద్రప్రస్థమనుచుఁ గొనియాడెడి ప
త్తన మొకటి హేమ మణిమయ
ఘనమై యలరారుదానిఁ గల్పించె వెసన్. ౭౫.

ఉ॥ సంతసమంది యొక్క యభిజాత దినంబు నజాతశత్రుఁడా
శాంతయశోవిశాలుఁడు మదావళమెక్కి సతూర్యనిస్వనా
క్రాంత విరాజమానమగు రాజపథంబునఁ జేరె భూసురా
నంత విధాగమోక్తుల శుభావహమైన నవీనగేహమున్. ౭౬.

తే॥గీ స్నిగ్ధ వర్ణాధికతయుఁ బ్రసిద్ధమైన
ప్రకృతియునుఁ జెల్వమును గల్గి భవ్యనూత
నోపచారములన్ బురి ద్రౌపది బలె
నందమై యుండ నధిపుఁ డానంద మొందె. ౭౭.

కం॥ ఆలోకన కౌతుకమున
నాలోక విభుండు సౌధ మారోహింపన్
మేలెంచి త్వష్ట వినిచెను
నాలోకోత్తర పురీమహామహిమంబుల్. ౭౮.

కం॥ అరయఁగ నీ దోరర్గళ
పరిగుప్తం బగుచు వెలయు పట్టణ మదె యా
సురపురము నిజపతాకా
కరమున నిరసించుచుండుఁ గంటే నృపతీ! ౭౯.

తే॥గీ॥ హరిమణుల తీరముల కాంతి సరసులందు
ననల కెల్లను వ్యాపించి నల్లకలువ
లంబలెనుఁ జేయ నచటి రోలంబ గణము
కుసుమ భేదము నెఱుఁగు మూర్కొనుచువాని. ౮౦.

ఉ॥ లోలవిలోచనా వినుత లోచనభూషితమై పులోమజి
న్నీలమణీఖచితంబునయి నిర్మలమైన గవాక్ష జాలమో
భూలలనా భుజంగ! సరిపోలుఁ గళిందజయందు నున్నలో
లాలితమైన మీలగుమి లాగునఁ గన్గొనుమా యరిందమా! ౮౧.

మ॥ కనుమా యిప్పురి సౌధనూతన పతాకాశాటికా మారుతం
బునకుం విష్ణుపదార్ధ్యమాశ్వతతి యుబ్బుం దకిఁ నానాధ్వముల్
గనుచుం బో వివిధోరురత్నరుచి యోగంబందియ య్యుగ్యముల్
గనె నానావిధ వర్ణయోగముల భూకాంతా! కనన్ జిత్రమా. ౮౨.

కం॥ సుందరవదనలు మేడల
యందాడుచుఁ జంద్రుఁ గాంచి యాననసామ్యం
బందెను వీఁడనఁ వీపున
గుందగునటు మృగమదంబు గూర్తురు కనుమా. ౮౩.

చం॥ వెలుఁగుల తేనికిన్వెఱచి వేగను డాఁగెఁ దమంబు గేహమం
చొఁగి మణిదీపముల్ కనలి యుజ్జ్వలదీప్తిని దానిఁదోల నె
వ్వగ నది నిల్వ చోటెచటవాటిలఁ గానక జాలకాళిలో
నగురుబెడంగు ధూమమను నాకృతి వెల్వడిపోవుఁ జూచితే ౮౪

కం॥ నెలఱా ల్నెలవులు వెన్నెల
చలువన్ హిమఖండములను జాఱఁగవదలన్
జలధారా గృహముల బలె
వెలయుచు గేహములు తమిని వినుతికి నెక్కెన్. ౮౫

చం॥ అలుక వహించి కేళిగృహ మందున భర్తలు డాఁగి నిల్వ గో
డలు మణిరాజితంబు లగుటన్ బ్రతిబింబము తెచ్చి యెల్లెడన్
వెలయు, విలాసినుల్వెదకి వేసరి భిత్తికలంటి నాథులన్
దెలిసిరి స్పర్శసౌఖ్యమునఁ దెచ్చిరిశయ్యకు వేడ్క మీఱఁగన్ ౮౬

కం॥ అనిలుఁడను పొంగ క్రీడా
వనమందున దాఁగి తమి గవాక్ష పథమునన్
జనుచును రతాంత తాంతల
తనువులఁగల స్వేదబిందు తారలఁగొనియెన్ ౮౭

కం॥ కేతుదుకూలోపమజీ
మూతము హరిమణుల కాంతి ముసుగిడఁ గేకి
వ్రాతము తొలికార్మొబ్బని
యాతత నాట్యంబులాడె హర్మ్యాగ్రములన్ ౮౮

కం॥ సతతం బుదారశోభో
న్నతమగు పురిఁగాంచి ధర్మనందనుఁడందెన్
మితిలేని ముదము తృష్టయు
క్షితిపతి సత్కృతులనంది చెందె సుతృప్తిన్. ౮౯

తే॥గీ॥ పాండవేయుల యనుమతిఁ బడసి శౌరి
నిజపురంబునకుం జన నిరతకలహ
భోజనుం డంత మహతీ విరాజుఁడగుచు
వచ్చి సత్కృతులందుచుఁ బలికె నిటుల. ౯౦.

చం॥ హితమొకటేను దెల్పెద నహీన మతి న్వినుఁడీరు ద్రౌపదీ
సతిచెలువంబు లక్ష్మికిని సాటియనందగు నామె రూపు మీ
యతిశయ భ్రాతృవత్సలత నంతఁగలంపక యుండఁ జూడుఁడే
క్షితి మగవారి పోరులకు చెల్వలు మూలములెందుఁ జూడినన్ ౯౧.

తే॥గీ॥ సురలచేత నవధ్యతా వరమునంది
సోదరులు మున్ను సుందోపసుందులనెడి
వారు సురవారవనితను గోరిపోరి
శమనుపురిఁ జేరి రన్యోన్య శస్త్రనిహతి. ౯౨.

సీ॥ అనుమాని పలుకులు విని పాండవేయులు
వారిరొకొక్క వత్సరంబు
చెలియనొక్కఁడు చెందవలెనను సంకేత
మొనరించి యత్తఱి నొండొకండు
నేకతము నైన నేకశయ్యను నుండు
వారినిఁ గాంచిన దూరదేశ
సంచార మొనరింపఁ జన వలె నొకహాయ
నమ్మని సమయ నిర్ణయముఁ జేసి.

తే॥గీ॥ అగ్ని సాక్షిగ మునిప్రమోల నందఱేక
కాలమునఁ బ్రతిఁ జేసిరి కాంత కృష్ణ
యేకభావంబు నందటి యెడలఁ గాంచె
భృంగి యా యాబుతుజపుష్ప సంగతి బలె. ౯౩.

మ॥కో॥ గోధనంబును దస్కరావళి కొల్లగొట్టెనె? యకటా!
యీ ధరిత్రిని క్షత్రియాన్వయ మెల్ల నీరయి పోయెనే?
భూధవాహ్వయ సారమెల్లను, పూజ్యమై లయమొందెనే?
యీ ధరాసురు బాధ లేరును, నీఁగ జేయఁగ నోపరే? ౯౪.

తరళ॥ అనుచు భూధవు ద్వారమందున నంగలార్చెడి విప్రునిన్
గనుచు నర్జునుఁ డాడె బ్రాహ్మణ! కాంచుమా యిదె వచ్చె గో
ధనమటంచును శస్త్ర గేహము దారిఁ బోవుచు ధర్మజున్
వనితనున్గనె నేకశయ్యను, వాసిఁగాంచిన వారిసిన్. ౯౫.

కోకిల-కాకవృ॥ ప్రతినకు భంగ మయ్యెనని భావము బాధిలఁ బ్ర
స్తుత కరణీయ కర్మమునుఁ జూచి శరంబులఁ గొం
చతిశయభక్తి బాదరున కంజలిఁ జేసి వెసన్.
క్షితిసురు గోధనంబు నిడి కీర్తిధనంబుఁ గొనెన్. ౯౬.

సపీన. పురముజేరుచుఁ బ్రతిన నెరపన్ బూని యర్జునుఁ డల్ల సో
దరునిఁ జేరుచు నడిగికొని యెన్ ధర్మసూక్ష్మ మెఱింగి భూ
వరుఁడు సమ్మతి నిడి యొందుదకున్ వ్యాకులాయత చిత్తుఁడై,
నరుఁడు తీర్థము లరయఁ జనె నానంద మంది యుదీచికిన్. ౯౭.

అంబుసహావృ. దేవతలమ్మునఁ బుట్టినమాత్రన, దేవతల్గని రవ్వయం
బీ వసుధాతలమందు జనింపఁగ, నీఁగిరెల్లరు పాపముల్
భావజవైరి జటాతల మందునఁ, బావనంబని నిల్చె నే
దేవి, భగీరథుపూర్ణ ఫలంబు సుధీ జనౌఘ నిధానమై. ౯౮.

ఉత్సాహ. భూసురాళి సహితుఁడగుచు, భూరిమోద మందుచున్
వాసవాత్మజుండు దివ్య వాహిని స్మనుంగ నా
వాసుకీంద్రు సుత యులూచి వలఁచి వాసిఁగొని నిజా
వాసమునను జేర్చి వేఁడె వాసిఁ గాంచు సుఖములన్ ౯౯.

మానిని. శ్రీకరు నన్వయశేఖరుఁ గోరెడి చేడియ మారనిపీడితయై
యాకరణి న్దను వేడఁగ నర్జునుఁ డాఘుజగేంద్రుని భోగశుచిన్
జేకొను తల్పముఁ జేరుచు గూడెను చెల్వను శౌరి రమన్బలె, నా
కోకిలవాణి కొమారుని విక్రమ కోవిదుఁ గాంచె నిలావతునిన్ ౧౦౦

మాలిని. తనయునిఁ గనిలోనన్ దండ్రి సంతోషవార్ధిన్
మునిఁగియు నటనిల్వన్ బోలదంచు న్మనంబం
దునఁ దలఁచి యులూచిన్ జూచి యూరార్చి తీర
మ్మునకుఁ జనియె వేగన్ మోదమందన్ బ్రియాళుల్. ౧౦౧

కమలవిలసితవృ. వినిచె సకలమును విజయుఁడు వేడ్కన్
గనియెఁ దుహినగిరిఁ గల విభవంబున్
జనియె మఘువుదిస నగఁగ మహేంద్రం
బనఁజను నగమున కతిశయ ప్రీతిన్. ౧౦౨

వనమంజరి॥ దినములుగొన్ని నరుండఁట నిల్చి మదిన్ ముదంబునందియా
వననిధి తీరమనోహర కైతకి వల్లరిగత పాంసు దు
ర్దినములఁ గానన మార్గమునం జని తీర్థరాజము సేతు వే
ఘనదిశ వాసినిఁ గాంచె నిరంతర కాంతి నద్దిశఁ బోవుచున్ ౧౦౩

కం॥ నవనాగలతల పెనకువ
చవిఁ గాంచెడి క్రముకభూజ జాలారణ్యం
బవలీల దాటి పాండ్యుని
యవనిన్ మణులూరు నగరు నర్జునుఁ డందెన్. ౧౦౪

కం॥ అంగజ సము నర్జునుఁ జి
త్రాంగదయను మలయకేతు తనయ వరింపన్
రంగుగఁ బరిణయమవ్వైన
భంగురగతి నామెభోగభాగ్యము నందెన్. ౧౦౫

కం॥ నవముక్తాభతటిన్యో
ద్భవశీకర సేచితంబు పవనంబున సం
ప్లవమొనరిచి హరిచందన
భవనంబగు మలయగిరిని భామినిఁగలసెన్. ౧౦౬

తే॥గీ॥ ఉభయభాగోర్మి కుంజరయూథమునకు
నర్గళంబని వర్ణింప నర్హమైన
సేతువును లవణవారిధి నీతిపరుఁడు
నర్జునుఁడు జూచి రఘురాము నభినుతించె. ౧౦౭

తే॥గీ॥ మామఁగనవచ్చి క్రీడి యా మందిరమున
దార నాపన్న సత్త్వను దాజిగిల్లి
విరహిణింబలె దేహంబు వెల్లవాఱు
దాని మితభూషణనుఁ జూచి తనరె నపుడు. ౧౦౮

చం॥ వనరుహనేత్ర యొకర్తె శుభవాసరమందునఁ గాంచె బభ్రువా
హనుఁడనిఖ్యాతిఁ గాంచెడి మహాబలశాలిని శోభనాంగునిన్.
తనయునిఁ గీర్తికాముఁగని తల్లి విరాజిలెఁ, దామ్రపర్ణి శో
భనమణి కాంతిచే, మలయపర్వత మావలిగాడ్పుచే బలెన్. ౧౦౯

కం॥ మనముని నర్జునుసమ్మతిఁ
గొని పాండ్యుఁడు సుతునిఁగాఁగఁ గులపదమునకున్
ఘనునొనరిచి చిరకాలము
మనమేర్చెడి చింత నీఁగె మహితయశుండై. ౧౧౦

ఆ॥ తీర్థరాజమనఁగ దీపించుగోకర్ణ
మర్జునుండు చూచి నట గిరీశు
భక్తిఁగొలిచి యాప్రభాస తీర్థముజేరి
స్నానమాడి యచటఁదానునిలిచి. ౧౧౧

కరిబృంహిత. వాసవజుండపు డాశ్రితుల నట వాటిలంగ నిలుడందుచుం దా
భాసురముగ సుభద్రంగనుంగొన భావజుండు పురిగొల్పంగా
వేసరిలక యగాళకిచంగను వేడబమును దలంచి స
న్యాసియగుచు విరాళింగనుచు సదాకులతంగనె నెత్తఁటిః ౧౧౨.

కమలవిలసిత॥ తలంచిన పనులను దగ సలుపంగా
నలవియె జనులకు హరివలదన్నః
తలంచెద నరహరి దయంగలండేనిః
నిలుచును నన్నంగన నిజమిది ధాత్రిః. ౧౧౩.

కం॥ మన మణుమాత్రము నిలువంగం
జనదని నరుమనమునుండి చక్రి వెడలెనో
యనంగను దలంచినమాత్రం
బున నిలిచెను గరుణ నరుని ప్రేమాలహితుండై. ౧౧౪.

ఆ॥వె॥ నరుని మనముంజెలసి నారాయణుండు చిఱు
నగుపునగుచు సేమమగునటంచు
రథమునెక్కు మనుచు రాత్రి రైవతగిరిం
జేర్చి నగరుదాను జేరవేగ. ౧౧౫.

కం॥ మురహరు ననుమతి రైవత
గిరిలో నుత్సవము సేయం గృతనిశ్చయులై
పురజనులు వోయి యచ్చట
నురుతరనర సలుసలుపుచుండిరి వేడ్కః. ౧౧౬.

చం॥ హరి తనుంగూర్చి ముచ్చటలు నాడుచునుండెడు వేళ నర్జునుం
డరయంగ రామణీయక సుధాంబుధిం బుట్టిన లక్ష్మియోయనః
బరగెడి కన్యకామణిని భద్రగుణాన్వితనుః సుభద్రనుః
స్ఫురదరవిందలోచనను సుందరినిఃగను విందగఃగనెః ౧౧౭

చం॥ చంచల చంచలాభ నవచారు శరీరనుఁ జూచినంత రో
మాంచ నిరంతరాంగుఁడయి యర్జునుఁడొప్పెను శైలసానుమే
ఘాంచిత లేఖఁగాంచి కుసుమాళి వహించిన నీపరాజి రూ
పించుచు పంచబాణశరభిన్న హృదంబుజుఁడౌచు నత్తఱిన్. ౧౧౮

క॥ అనురాగ మాకృతినిఁగొని
తనువునుఁ గప్పెనొ యనంగఁ దన కాషాయం
బును గప్పికొనుచుఁ జెలిపై
గనులుంచిన నరుని శౌరి కని యిట్లనియెన్. ౧౧౯

కం॥ అనిశము నే రూపంబును
గనులన్ మనమునను దనరుకానఁగ ధ్యానం
బొనరించుచుందు రా రూ
పును దనియఁగఁ గందు రిందుఁ బొందుగ ననియెన్. ౧౨౦

కం॥ హాలితప్ప నన్యాయాదవ
కులమెల్లన్ మోదమందఁ గులసతిగా నీ
చెలినిన్ క్షత్రియధర్మము
ననుగొనుట హితమ్మటంచు నరహరి పలికెన్. ౧౨౧

కం॥ సదయత హరియటు పలుకుచు
యదువీరసుతాను యుక్తుఁడయి పురికేగన్
సుదతీ వియోగపీడిత
హృదయుండయి క్రీడి వీడె నితరతలంపుల్. ౧౨౨

చ॥ ధరణిని దావవహ్ని బలదర్పము శాంతముఁ జేయనోపు భీ
కరనవప్రావృడంబుద నికాయవిముక్త ఘనాంబుధార లా
నరుని వియోగతాపము క్షణంబును శాంతము సేయనోప కా
శరధిమునింగె బ్రీడను. వశంబె మనోభవ తాపమార్పఁగన్? ౧౨౩

క॥ మదనాయుత మర్దితుఁడై
కదంబవాతమును గ్రమకందళతలముల్
మదరక్తమయూరోదిత
నదము లసహ్యముగఁజూచె నరుఁడురుపీడన్. ౧౨౪.

ఉ॥ చందురు మోమునుండి స్మితచంద్రిక లెల్లెడఁబర్వఁజేసి తె
ల్లందనముల్ వెలార్చు చెలి లక్షణమేమని తెల్పవచ్చు సం
క్రందనసూను చిత్తమునుగాల్చి వియోగమహాంధకారమున్
గొందినిఁ బాఱవైచె. భువిఁగోమల గాత్రులశక్తి యల్పమే? ౧౨౫.

తే॥గీ॥ స్వజనులందఱు నా మునిసార్వభౌముఁ
బూజసల్పెదు తలఁపు నా పూజ్యుఁడైన
హలి హృదంబుజ మందున నిలిపి శౌరి
కృతకమునిఁదెచ్చి నిలిపె నాగృహమునందు. ౧౨౬.

సీ॥ అతిథిపూజలనంది యతనుతాపముఁజెంది
యాసుభద్రను బొందు నవసరంబు
నెదురుచూచుచుఁ గ్రీడి యలజడిఁ గుందుచు
నాయింతి పరిచర్యలందు తఱిని
"మాధవ మాధవా" మఱల "హరే హరే"
యనుచును సరివారియందు విజయ
లాభము నీకగు లలనామణీ! యని
యాశీర్వదించుచు నతివనిన్ను
గని యేనరుఁడు గాని మనమునఁ గోరఁడే
కలయిక యని నుతిసలుపుచుండ
నతివయు యతిచర్య నతివిస్మయతఁగని
జ్యాకిణ లాంఛన సారమైన
భుజగేంద్ర నిభ భూరిభుజయుగంబును జూచి
శ్రుతపూర్వ శుభగుణాన్వితుఁడితండు

ఆ॥వె॥ సవ్యసాచి యనెడి శంకపడిన్వాని
నిజముఁదెలియఁ గోరి నీరజాక్షి
పదములొత్తి మృదులపదముల నాయతిఁ
గూర్చి పలికె నిటుల గోప్యగతిని. ౧౨౭

శా॥ స్వామీ! తీర్థనిషేవణంబునకునై సర్వప్రపంచంబునున్
క్షేమంబారసి కాంచినారనుచు మున్వింటిన్గదా? యెప్పుడేన్
నా మేనత్త కొమారుఁడర్జునుఁడు సన్మాన్యుండు మీదృష్టికిన్
దామిత్రుండయె నే? యెఱింగిన సమస్తంబున్వివ న్గోరితిన్. ౧౨౮

కం॥ ఏభువి యీ ద్విపజేశత
నూభవు సాన్నిధ్య మహిమ నూతనలక్ష్మీ
వైభవమునఁ దనరారెడి
నాభువినామాతురముల నడిగెదఁ దెలియన్. ౧౨౯

ఉ॥ భామిని వాక్యసారమును భావము గ్రోలగ నంతసించి యో
సామజయాన! నీపలుకుసత్యము. సర్వముఁగాంచి యిప్పుడీ
భూమిని నీసమీపమునఁ బొందుగ సంయమివేషమూని యా
కాముని బాఱికిన్బెగడి కందుచు నుండెడి వానిఁగాన వే? ౧౩౦

కం॥ అను కృత్రిమముని పలుకులు
విని మానిని నాసపైన వ్రేలిడి నిలువన్
గని నరుఁడా సతి నందియ
మును మాన్పఁదలంచి పలికె ముదమున నిటులన్. ౧౩౧

కం॥ యువతీ నే నర్జునుఁడను
భవితవ్యక్తీ మెఱుంగుదీవు పలుకఁగవలెనా?
భువి నెల్ల గెలిచి నేనొక
పువ్విలుకానికిని జిక్కి పోడిమి చెడితిన్. ౧౩౨

కం|| వనితామణి యామాటలు
వినినంతనవచ్చి కలసె క్రీడయనెడి నూ
తనసఖి యెచ్చటనుండియొ
చనె నాచెలిఁగూడి యపుడె చాన బిరానన్. ౧౩౩

కం|| చెల్లెలకును గుశలంబును
దల్లికిఁ దండ్రికిని నొప్పఁదగినదియునునై
చెల్లంపగు కార్యంబును
నల్లన హరిసలుపఁదలఁచె హలియెఱుఁగనటుల్. ౧౩౪

కం|| గిరిశోత్సవ దర్శనమిష
పురజనులును హలియుబంధువులు తనుగూడన్
హరిచనియె నొక్కద్వీపాం
తరపర్వతమునకు నచటఁదడసె నొకింతన్. ౧౩౫

కం|| నరుఁడింద్రుఁ దలఁచె శౌరిన్
దరుణీమణితలఁచె నపుడె తదుభయులును వ
చ్చిరి ద్వారక చేరఁగ నా
హరి పరిణయ వస్తువులను నమరిచె వేగన్. ౧౩౬

కం|| శచివచ్చె వరునియానతి
శుచులౌ మునివరులు వచ్చి శుభలగ్నము గూ
రిచి రా రాత్రిని మేలన
బచరించిరి మంత్రములను భద్రాశయులై. ౧౩౭

గీ|| అర్జునునకు భూషలమరేంద్రుఁ డమరిచె
శచి సుభద్రకుఁ గూర్చె సకలవిధము
లైన యాభరణమ్ము లన్నియు నంతట
మునివశిష్ఠుండగ్ని మ్రోలవారిఁ

గలిపెఁ బా నొకమెయి గాంధర్వ విధిఁబూని
యందఱు శుభమని యాడుచుండ
నప్సరోగణమెల్ల హారతులెత్తఁగ
నాశీర్వదించెను హరియు నంతఁ

తే॥గీ॥ దమతమ పురంబులను గూర్చి తరలిరెల్ల
వారు హరియునుఁ జేరె ద్వీపంబు వేగ
రక్తిమీఱ సుభద్ర సారథ్యమూని
నరుఁడు వేడుక నఱిగె నా నగరునుండి. ౧౩౮.

సీ॥ కన్యాపహారంబుఁ గావించి నిశిఁబురి
వెడలెడు వానిని నడరి దాఁకు
పురరక్షకులనెల్లఁ బరిమార్చె నరుఁడంత
హతశేషులందఱు హలికిఁదెలుప
రోషమంతయు నొక్కరూపమైనట్టులఁ
గాషాయితాక్షుఁడై కడలిబలెను
వెడలు సేననుగూడి కడకమై నరునిపైఁ
గడువేగమునఁ బోవు కార్యమెఱిఁగి

తే॥గీ॥ హరి నివారించెఁ గాదని హలిని, నంత
నరుఁడు చేరెను ధర్మజుపురిని వేడ్క
పౌరులెల్లరు సంతోష పరులు నగుచు
వారిఁ జూచిరి నేత్రోత్సవంబుగాను. ౧౩౯.

కం॥ బలరాముఁడు హరియునుఁ జె
ల్లెలినిఁ గనవచ్చి యా నిలింపసుతునిచే
నలుపంబడు పూజలఁగొని
హలి మరలెను ధర్మసూను ననుమతిఁ బురికిన్. ౧౪౦.

కం॥ సుభటాభినందనీయుని
నభిమన్యు సుభద్రకాంచె నన్వయకరునిన్
శుభవిక్రమ సంపదచే
ప్రభవించిన విజయమటులఁ, బార్థునివలనన్. ౧౪౧.

ఉ॥ కాంచిరి ముజ్జగంబులకుఁ గాంతినొసంగెడు బంచపాండవుల్
పంచశిలీముఖుం డెపుడు పట్టెడు పంచశిలీముఖంబులో
యంచన నొప్పునట్టి విమలాంగులఁ బుత్రులఁగృష్ణచేతఁ, బ్రా
పంచికమంది నైంద్రియికవర్గము వైషయికాళిఁగాంచెనన్ ౧౪౨.

తే॥గీ॥ సంధిముఖ కర్మషట్కంబు సంగ్రహించి
పరసుసాధనకర్మలఁ బండితులగు
వారటంచని బాలుర వాసవియును
వాసవుండును గాంచిరి వాసిగాను. ౧౪౩.

చం॥ ననవిలుకాని వైభవము నంతయుఁ బ్రాభవమొప్పఁ జేయుచున్
వనరెడి జీవరాశికిని వాసియొనర్చి కులప్రవర్గముం
దునఁ బ్రథమంబునై వెలసెనో యభిమన్యుభవంబుమాడ్కి యం
చనఁదగు నావసంతబుతు వాసమయంబునఁ దోఁచె ధారిణిన్. ౧౪౪.

తే॥గీ॥ పరుషమగు నాతపంబునఁ బరితపించు
చుండు నిజరథవాజులఁ జూచి సూర్యుఁ
డశ్వముల తాపసాంతికినై హిమాల
యంబునకుఁ బోమెనన నుత్తరాశఁజేరె. ౧౪౫.

కం॥ అరుణుఁడను భిల్లుఁ డురుతర
కరభల్లములూని పొడువఁ గలఁగి చలువకున్
హరిణమ్ములు ధారామం
దిరములలోఁ దాఁగు గ్రీష్మ దినములు వొడమెన్. ౧౪౬.

మ॥ ధర గ్రీష్మర్తు దినాభివృద్ధిఁగన నింద్రప్రస్థమొప్పెన్ నిరం
తరధారాగృహ వారిసిక్తమగు రథ్యంబై సదానర్తనం
బరుదారన్గను వీజనాళికలదై హారావళీముక్తకం
ధరశోభాకర కామినీనికరమై దాకేపణత్యక్తమై. ౧౪౭.

ఉ॥ చారుతరంబుగా సరసచందనపంకవిచర్చితంబులై
సారమృణాళహారములు సారెకుఁజై పయిఁగప్ప శీతలా
ధారములైన పద్మదలదండ వసించె వియోగఖిన్నుఁడై
మారుఁడు దర్పహీనతను మాధవచిహ్నయె నా ధరిత్రిలోన్. ౧౪౮.

చ॥ సకియల మోముచందురుల జాఱెడి స్వేదలవంబు లెక్కుఁడై
మకరికలన్ జెడంగనుచు మానకబాధలుపెట్ట, వీనులన్
వికసిలు పాటలంబులను వెల్వడి బంభరజాల మా పత
త్రిక నవవీజనంబులను రాజిల వీచుచు నార్చె స్వేదమున్ ౧౪౯.

మ॥ మృదుమార్ద్వీక రసాదరుల్ యువులు మేల్మేలంచు నత్యాశతో
మదిరాపానసువాసితాననల నమ్మ న్వద్దకుంబిల్చి యా
మదిరాక్షీజనతాధరస్థ రుచిరమ్యంబైన పానీయమున్
మదికిన్ మోదమెలర్పఁ గ్రోలిరి సుధామాధుర్యమం చత్తఱిన్ ౧౫౦.

తే॥గీ॥ దినవిరామంబు దాకను దీర్ఘికలను
మధురమజ్జనకేళిని మగలఁ గూడి
నిమ్ననాభులు నిలువఁగ నీరుద్రావి
జనెనో నాభులనన్ లోఁతు చనియె జలము. ౧౫౧.

కం॥ ఎండకు నరపాలు లోపక
యండజయానలనుగూడి యరిగిరివేగన్
దండను హిమగర్భజలం
బుండెడి యమునకును నుచిత పరివారముతోన్. ౧౫౨.

సీ॥ సఖులతో నచ్చట సుఖులుగా వారుండ
జాతవేదుఁడు ద్విజజాతివేష
మూనుచు స్వశిఖోపమానమై భాసిల్లు
వీక్షణములును నవీనముగ్ధ
మాహుతులను గొని యుండెనా విమలత
నన నుపవీతములను ధరించి
నవహావిరామోదమవుచును దపనీయ
కమలావమానంబు గలుగఁజేయు
ముఖమొప్పఁగను ధూమముఖ వసనంబుతో
వచ్చె నచ్చటికిని వనిత లెల్ల
జడిమ నతని కడారి తేజము పిశంగ
దృష్టియునుఁజూచి మూరము తెరలిరంత
నరహరులు భక్తి నతనికి నతులొనర్ప
ద్విజుఁడు హర్షించి వారిదీవించి పలికె.

కం॥ క్షుధితుఁడను భోజ్య మిండని
వదనము దీనతను దోఁప వచియించిన యా
ముదసలికి నన్నమిడ నా
యదుపతియుఁ గ్రీడి యొప్పి రంత ద్విజుండున్ ౧౫౩.

సీ॥ మహనీయులార నే దహనుఁడ ద్విజవేష
మూనివచ్చినవాఁడ నుదరమునకు
మీరిచ్చు నశనంబు మితిమీఱ భుజియించి
యందెదఁ దృప్తిని ననుచుఁబలికి
ఖాండవ మురుతరుషండ భీకరసత్త్వ
మండితంబగుచు నీదండనుండు
నిరపాయమని నిశాచరసర్వగణమందు
నివసించుఁ దక్షకనిలయ మచట

తే॥గీ॥ నున్నకారణమునఁ బురహూతుచేత
రక్షితంబయి వెలయు నరణ్యమద్ధి
దానిభక్షింపఁబోయిన తఱి ఓడౌజుఁ
డతులఘున మిష నన్నుఁ దా నావరించు. ౧౫౪.

కం॥ కావున మీ సాయము నా
కావహిలన్నెను శతసహస్రాక్షులనుఁ
బోవం దోలుచు నాపనిఁ
గావించెద ననుచు నగ్నికడక న్బలికెన్. ౧౫౫.

చం॥ యదుపతిబోధచే దహనుఁడక్షయ బాణనిషంగ మాజిస
మ్ముదమునునిచ్చు గాండివ మమోఘశతాంగము శ్వేతవాహముల్
త్రిదశవరేణ్యసూనునకు దివ్యములివ్వి యటంచు నివ్వఁగా
ముదినిఁబ్రమోద మంది కొనె మానితసత్త్వుఁడు వాని నత్తఱిన్. ౧౫౬.

ఉ॥ పాండవపాణిసంఘటితబాణతటిత్సముదాయ భీష్మమై
గాండివ మేఘసంజనిత గర్జనమెల్లెడ పిచ్చలించుచున్
ఖాండవ మాక్రమింప నది కాంచి మహాప్రళయాంతకారిగా
నుండెడి గండమంచు భయమొందెను సత్త్వములెల్ల నచ్చటన్ ౧౫౭.

తే॥గీ॥ అట్టి సాహాయ్యతను గని యాశ్రయాశుఁ
డధిక భీకరమైన నిజాకృతిఁగొని
కాననంబెల్ల వ్యాపించి కాల్చఁదొడఁగె
ఫలము సుసహాయమూలమై వెలయుఁగాదె. ౧౫౮.

తే॥గీ॥ లలిత కలవింకజాలసీలంబు నగుచు
రహి కపోతకయూథ ధూమ్రంబు నగుచు
పక్షినివహంబు ధూమంబు భంగి నెగిరె
ననలుఁ డడవినిఁగాల్చెడు నవసరమున. ౧౫౯.

క॥ అనలుని దాడికి వెఱచటి
చినకాననలక్ష్మి చెన్నుచెడి యూర్ధ్వగతిన్
జనుతఱిని గిరి చెదరుచు
గనంబడునన ధూమమొప్పె ఘనమార్గమునన్. ౧౬౦.

చ॥ పటుతరనూ నికుంజములఁ బాయక సూర్యునిరశ్మి సోఁకకా
యటవిని నున్న యున్నత గజాళివరాహసమూహముల్ తమః
పటలము లాగు వెల్వడెను బావకుఁడుజ్వలుఁడై యరణ్య మ
క్కటికమునూని యుగ్రముగఁగాల్చెడి కాలమునం దుదగ్రమై. ౧౬౨.

తే॥గీ॥ విపిన విటపాగ్రములనెక్కి విపులపవన
చలిత కీలాకలాపముల్ వెలయఁజేసి
ఫణిశతంబు గ్రసించుచుఁ బర్వతస్థ
శిఖరముల రాజిలెనుగదా శిఖివిభవము. ౧౬౩.

చం॥ చమరకులంబు వ్యాకులతఁ జయ్యనఁబాఱుచు వెన్క వాలభా
రముగన మానసంబున దురంతవిచారకృశాను వేర్పఁగా
శ్రమపడుచుండె నట్టితఱి జ్వాలలు దేహమునంటిరాగద
గ్ధమునగు చర్మము న్వడిగఁ గంతముఁద్రిప్పుచు నాకె నెవ్వగన్. ౧౬౪.

మ॥ ప్రకటస్ఫోటరవాట్టహాసముల ఘోరంబైన జ్వాలావళుల్
సకలాకాశతలంబుఁ జుట్టికొనిగా సంతోషమున్ జెంది పా
వకుఁడుర్వ్యన్ శతమన్యుపట్టణము నేర్పంగన్ విజృంభించి వ్యా
పకుఁడయ్యెన్ గడునిక్కి భూరితరగర్వ స్ఫూర్తిచేఁ జొక్కుచున్ ౧౬౫

సీ॥ బలరిపు ననుజాత్మజులచే నలాతముల్
రీతిని గిరగిరఁద్రిప్పఁ బడుచు
వేగమ పాఱెడి విపినసత్త్వములందుఁ
గనిమె నామిష మాశుగంబులెందు.

నరశరతతి నర్ధశిరవిహీనోరగ
ఫణగతమణిగణ ప్రభలు వెలసె
విస్ఫులింగములటు వినువీధి నంతట
దహను బాతికిఁదప్పి తరలఁ జూచు

యాతుధానులు హరిచక్రహతులు నగుచు
నర్జునాశుగతతికి నాహార మగుచు
ధరణిఁ బడ వారి నెల్లర దగ్ధులుగను
జేసె వైశ్వానరుండతి శీఘ్రముగను. ౧౬౬.

ఉ॥ తక్షకరక్షణమ్మును హితమ్ము మదిన్ బెరరేప నాసహ
స్రాక్షుఁడు రోషమాకృతిని నందినరీతిని నత్యుదగ్రరూ
క్షేక్షణుఁడై ఘనమ్ముల ననేకములన్ గుమిఁగూర్చి సేన క
ధ్యక్షుఁడు తానయై నడచె నభ్రపథంబున వేడ్కమీఱఁగన్ ౧౬౭.

తే॥గీ॥ కనఁదటిన్మయతర్జనీకాంతి వెలయ
జగములెల్లను గలఁచు గర్జనలు మీఱ
దావదహనుని మాడ్కిని దర్జనముల
నాకసముఁజేరె నా బలాహకుఁడు వడిని. ౧౬౮.

తే॥ అనలమునఁబుట్టు మిడుగురు లంతరాళ
మునను ధూమముతోఁగూడి మునరికొనఁగ
స్తనితముల మించుదీగెల వనదరూప
నిశ్చయజ్ఞాన మలవడె నిర్జరులకు. ౧౬౯.

కం॥ అనలునిపైఁ గనఁబడు నా
వనధారల దైర్ఘ్య మమరవారణ హస్తం
బును మించి భువనమంటప
మున స్ఫటికస్తంభమనెడి బుద్ధినిఁగఱపెన్. ౧౭౦.

ఆ॥వె॥ జలదధారవలన జ్వలనుఁడుచిక్కిన
రోషపావకమున రోఁజుచుండు
నరుఁడు బాణకోటి నురుదృఢముగ వియ
న్మార్గ మెల్లఁగప్పి మహితుఁడయ్యె. ౧౭౧.

సీ॥ శుచికి వితానత శోభిల్లు శరకూట
తల జలదాసారజలము వెగిరి
దిగఁబడ జాలుచుఁబొగచూరి యాఁలయ
చిత్రభిత్తికలయి చెలువు మీఱె

నత్తఱిఁ దక్షుకు మత్తకాసిని తన
తనయునితోఁగూడి దహను దాడి
తప్పించికొని పోవుదారిని నరశర
మున గతశిరయయి వనరుచుండఁ

తే॥గీ॥ పాకశాసనుఁ డల్పణవర్షధార
నిజసుతు మనంబుఁగలఁచి యానెయ్యుతనయు
నశ్వసేనుని మాతృపృచ్ఛాగ్రయుతుని
గాచి కీర్తిధనంబును గాంచె నపుడు. ౧౭౨.

తే॥గీ॥ శీర్షమాత్రము శేషించి ఛిన్నదేహుఁ
డశ్వసేనుఁడు శరణని యర్యమాత్మ
జుని సరసఁజేరె. సురపతి వనవినాశ
మునకు సుహృదుని వనితచావునకుఁగనలి ౧౭౩

కం॥ కుపితుఁడయి కులశముంగొని
సువర్వపతి యనికివెడలఁ జూచి వెసక్ష ఓ
కృతులతనిఁ గలయ యాదవ
పతినిక్ష ఫల్గునునిదాఁకెఁ ప్రతికృతిరతుఁడై. ౧౭౪.